JEAN-PAUL DUBOIS

fiecare cu povestea lui

clasici contemporani LITERA

JEAN-PAUL
DUBOIS

fiecare cu povestea lui

clasici contemporani LITERA

clasici contemporani
LITERA

Clasici contemporani Litera
pune laolaltă scriitori contemporani laureați
sau nominalizați ai unor prestigioase premii literare
care le prefigurează statutul de „clasici".
Operele de ficțiune cele mai noi, cele mai vândute,
cele mai iubite din zilele noastre –
cărți pe care abia aștepți să le citești.

Jean-Paul Dubois s-a născut în 1950 în Toulouse, unde locuiește și în prezent. Jurnalist, a început prin a scrie cronici sportive în *Sud-Ouest*. După ce a susținut rubricile justiție și cinematografie în *Le Matin de Paris*, în 1984 a devenit reporter pentru *Le Nouvel Observateur*. Cronicile sale referitoare la Statele Unite au apărut în două volume: *L'Amérique m'inquiète* (1996) și *Jusque-là tout allait bien en Amérique* (2002). În calitate de romancier, Jean-Paul Dubois a publicat mai multe romane, printre care *Je pense à autre chose* și *Si ce livre pouvait me rapprocher de toi*. A câștigat Premiul France Télévisions pentru *Kennedy et moi* (1996), Premiul Femina și Premiul pentru roman Fnac pentru *Une vie française* (2004) și Premiul Goncourt pentru *Fiecare cu povestea lui* (*Tous les hommes n'habitent pas le monde de la même façon*, 2019). Cărțile sale s-au vândut în peste un milion de exemplare.

JEAN-PAUL
DUBOIS

fiecare cu povestea lui

Traducere din limba franceză şi note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA
Bucureşti
2020

Tous les hommes n'habitent pas le monde de la même façon

Jean-Paul Dubois

Această carte a apărut cu sprijinul

Programelor de susținere a publicării ale Institutului Francez.

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Fiecare cu povestea lui

Jean-Paul Dubois

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ovidiu Șerban

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUBOIS, JEAN-PAUL

Fiecare cu povestea lui / Jean-Paul Dubois; trad. din lb. franceză și note de Andreea Năstase. – București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-5785-5

ISBN 978-606-33-6230-9

I. Năstase, Andreea (trad.; note)

821.133.1

Pentru Hélène,

Pentru Tsubaki, Arthur și Louis.

Pentru Vincent Landel, de care mi-e dor.

În memoria lui Jean-Michel Tarascon și a lui Michel Ramonet.

Cu toată tandrețea, pentru Geneviève, Claire și Didier.

Cele mai calde mulțumiri lui Serge Asselin pentru ajutorul său prietenesc și cunoștințele sale prețioase.

Cu afecțiune pentru Frédéric și cu urări de viață lungă pentru Oïta.

Întreaga mea prietenie pentru Pascal, gentleman al ținuturilor boreale, și Guy, motociclist transcanadian.

„Toate acestea te duc cu gândul la înșiruirea zilelor căreia nimic nu i-a dat nici formă, nici sens, pe care nimic n-o ocupă și n-o însuflețește și în care nimic nu are noimă."

Rosalind Krauss

„Trebuie să uit ziua asta. Azi am pierdut zece dolari la curse. Ce prostie. La fel de bine aș fi putut să mă masturbez într-un teanc de clătite cu sirop de arțar."

Charles Bukowski, *Despre scris*

ÎNCHISOAREA DE PE MALUL RÂULUI

Ninge de o săptămână. Așezat lângă fereastră, privesc noaptea și ascult frigul. E zgomot aici, un zgomot aparte, neplăcut, care dă impresia că întreaga clădire, prinsă într-o menghină de gheață, se tânguie amarnic de parcă ar suferi și ar crăpa sub efectul contracției. La ora asta, închisoarea e adormită. După o vreme, când te înveți cu metabolismul ei, poți s-o auzi respirând în beznă ca un animal imens, tușind uneori, ba chiar și înghițind. Închisoarea ne înghite, ne digeră, iar noi, ghemuiți în pântecele ei, ascunși în faldurile numerotate ale intestinelor ei, între două spasme gastrice, dormim și trăim așa cum putem.

Penitenciarul din Montréal, numit „Bordeaux“ deoarece a fost construit pe vechiul teritoriu al cartierului eponim, se află la numărul 800 pe bulevardul Gouin Ouest, la liziera râului Preriilor. O mie trei sute cincizeci și șapte deținuți. Optzeci și doi executați prin spânzurare până în 1962. Altădată, înainte de edificarea acestui univers concentraționar, locul trebuie să fi fost splendid, cu fagi, arțari, oțetari roșii și ierburi înalte culcate la trecerea animalelor sălbatice. Astăzi, șoarecii și șobolanii sunt singurii supraviețuitori ai acestei faune. Și pentru că așa e firea lor, nepretențioasă, ei au repopulat această lume închisă, alcătuită din suferință prinsă în cușcă. Par să se acomodeze perfect la condițiile de detenție, iar colonia lor n-a încetat să se extindă în toate aripile clădirilor. Noaptea îi putem auzi limpede umblând prin celule și pe coridoare. Ca să le împiedicăm accesul, vârâm ziare făcute sul și haine vechi pe sub uși sau în dreptul gurilor de aerisire. Dar nimic nu ajută. Ei trec, se strecoară, se bagă peste tot și fac ce au de făcut.

Tipul de celulă în care am fost repartizat poartă denumirea ironică de „condo“, adică „apartament“, asta, pentru că are o suprafață puțin mai mare ca modelul standard, care reușește să comprime ceea ce mai rămâne uman în noi în doar șase metri pătrați.

Două paturi suprapuse, două ferestre, două taburete fixate în podea, două măsuțe, o chiuvetă, un vas de toaletă.

Împart acest spațiu cu Patrick Horton, un bărbat și jumătate care și-a tatuat povestea vieții pe spate – *Life is a bitch and then you die* – și pe cea a iubirii sale pentru motocicletele Harley Davidson pe rotunjimea umerilor și

pe partea superioară a pieptului. Patrick așteaptă să fie judecat după uciderea unui Hell's Angel, membru al filialei din Montréal, doborât pe motocicletă de prietenii săi care-l bănuiau de colaborare cu poliția. Patrick era acuzat că participase la această execuție. Ținând cont de proporțiile lui intimidante și de apartenența lui la această mafie a motocicletelor cu un palmares fenomenal de crime cu și fără premeditare, toată lumea se dă la o parte cu respect din fața lui Horton, de parcă ar fi un cardinal, atunci când se plimbă pe coridoarele din sectorul B. Întrucât se știe că-i sunt coleg de celulă, mă bucur de același respect mergând în urma acestui nunțiu bizar.

E a doua noapte de când Patrick geme prin somn. Îl doare o măsea și simte durerile acute caracteristice unui abces. I s-a plâns în mai multe rânduri gardianului, care în cele din urmă i-a adus niște Tylenol. Când l-am întrebat de ce nu se înscrie pe lista de așteptare de la dentist, mi-a zis:

– Nici gând. Dacă te doare o măsea, nemernicii ăștia nu ți-o tratează, ți-o scot. Dacă te dor două măsele, e la fel, ți le scot pe amândouă.

Conviețuim de nouă luni, și treaba merge destul de bine. O fantezie de-a sorții ne-a adus aici aproape în același timp. Foarte repede, Patrick a vrut să știe cu cine avea să-și împartă în fiecare zi vasul de toaletă. Atunci i-am spus povestea mea, departe de cea a Hell's Angels, care controlau în totalitate traficul de droguri din provincie și nu ezitau să pornească războaie în toată regula, cum au fost cele care s-au soldat cu o sută șaizeci de morți în Québec între 1994 și 2002, atunci când și-au înfruntat dușmanii de moarte, The Rock Machines, ei înșiși absorbiți ulterior de Bandidos, care, la rândul lor, nu-și dezmințeau prin nimic numele, în cele din urmă ajungând totuși să dea de necaz, deoarece s-au descoperit opt cadavre ale membrilor bandei răspândite neglijent în patru mașini parcate una lângă alta și înmatriculate în Ontario.

Când a aflat de ce fusesem închis, Patrick s-a interesat de povestea mea cu bunăvoința unui maistru care află de primele tentative stângace ale ucenicului său. La finalul modestei mele relatări și-a scărpinat lobul urechii drepte, ros de o eczemă roșiatică.

– Văzându-te, n-aș fi zis că ești în stare de așa o chestie. Ai făcut bine, nu încape îndoială. În locul tău, eu l-aș fi omorât.

Poate că asta voisem să fac, și, potrivit martorilor, aș fi făcut-o cu siguranță dacă șase oameni hotărâți nu și-ar fi unit forțele ca să mă stăpânească. Adevărul e că, în afară de ceea ce mi s-a povestit, nu țin minte

decât foarte puține imagini din timpul incidentului, părând că spiritul meu a operat o selecție drastică înainte să mă trezesc la Urgențe.

– Să-mi bag picioarele, da, l-aș fi omorât pe căcatul ăla. Pe ăștia tre' să-i despici în două.

În timp ce degetele lui nu conteneau să frece urechea roșie ca focul, se legăna greoi de pe un picior pe celălalt. Mânat de o furie de neînțeles, Patrick Horton părea gata să treacă prin ziduri ca să termine treaba pe care o începusem, dar n-o terminasem cum trebuie. Uitându-mă la el cum râgea și-și scărpina pielea inflamată, mă gândeam la observația antropologului Serge Bouchard, specialist în culturile amerindiene: „Omul este un urs care a luat-o pe o cale greșită".

Winona, soția mea, era indiancă algonquină. Îl citisem pe Bouchard din scoarță-n scoarță ca să aflu cât mai multe despre ea. Nu eram decât un francez lipsit de finețe, care nu știa mare lucru despre pământul care se cutremură, despre regulile mistice ale uscării frunzelor de tutun, despre legenda fondatoare a ratonului, despre argumentația pre-darwinistă potrivit căreia „omul se trage din urs" și despre povestea care explică de ce „un caribu poate avea o pată albă numai sub bot".

Pe atunci, închisoarea era pentru mine doar un concept teoretic, un capriciu al zarurilor care te obligă să stai o tură în căsuța „Jail" la jocul de Monopoly. Iar această lume îmbrăcată în inocență părea menită să dureze veșnic, la fel ca tatăl meu, pastorul Johanes Hansen, ocupat să facă să vibreze inimile oamenilor și roțile fonice ale orgii Hammond din parohia sa protestantă inundată de valuri de azbest binecuvântat; la fel ca Winona Mapachee și suavitatea ei algonquină, care rotunjea virajele la manșa avionului-taxi Beaver pentru a depune cu blândețe clienți și flotoare pe apa tuturor lacurilor din nord; la fel ca Nouk, cățelușa mea, care abia se născuse și mă privea cu ochii ei mari și negri ca și când aș fi fost începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor.

Da, îmi plăcea perioada aceea, deja îndepărtată, când cei trei morți ai mei erau încă în viață.

Ah, cât mi-aș dori să-mi regăsesc somnul! Să nu mai aud șobolanii. Să nu mai simt mirosul celorlalți. Să nu mai ascult iarna prin geam. Să nu mai trebuiască să mănânc pui maroniu, fiert într-o zeamă grasă. Să nu mai risc o bătaie soră cu moartea pentru un cuvânt în plus ori o mână de tutun. Să nu mai fiu obligat să mă ușurez în chiuvetă pentru că, după o anumită oră, nu

mai avem voie să tragem apa. Să nu-l mai văd în fiecare seară pe Patrick Horton coborându-și pantalonii, așezându-se pe colacul de la toaletă și defecând în timp ce-mi vorbește despre „bielele încrucișate“ ale Harley-ului său, care la ralanti „tremură de parcă s-ar zgribuli de frig“. De fiecare dată are un aer calm și mi se adresează cu o decontractare stupefiantă care sugerează că gura și mintea lui sunt complet decuplate de preocuparea sa rectală. Nici măcar nu încearcă să-și moduleze flatulențele cauzate de efort. În timp ce se pregătește să termine, Patrick continuă să mă lumineze în privința fiabilității ultimelor modele, montate acum „pe silentblocuri numite isolastic“, înainte de a-și aranja nădragii ca un om care și-a încheiat ziua, după care întinde pe vas o pânză imaculată, menită să țină loc de capac, ducându-mă cu gândul atât la sfârșitul unei ceremonii, cât și la *Ite missa est.*

Să închid ochii. Să dorm. E singura modalitate de a ieși de-aici, de a lăsa șobolanii în urmă.

Vara, plasându-mă în unghiul ferestrei din stânga, puteam să zăresc apele râului Preriilor deplasându-se cu toată viteza spre insula Bourdon, insula Bonfoin și fluviul Saint-Laurent, care le întâmpina și le înghițea totodată. În noaptea asta însă, nimic. Zăpada colmata totul, chiar și întunericul.

Patrick Horton n-o știa, dar se întâmpla ca, pe la ora asta, Winona, Johanes sau Nouk să mă viziteze. Intrau, și-i vedeam la fel de clar cum puteam distinge toată mizeria din încăpere. Și-mi vorbeau, și erau acolo, lângă mine. În toți anii aceștia de când îi pierdusem, veneau în gândurile mele și plecau când voiau, erau la ei acasă, erau în mine. Spuneau ce aveau de spus, își făceau treburile, se străduiau să dea un sens dezordinii din viața mea și găseau întotdeauna cuvintele care să mă ducă spre somn și spre tihna nopții. Fiecare în felul său, în rolul său, cu atribuțiile sale, mă sprijinea fără să mă judece vreodată. Mai ales de când eram la închisoare. La fel ca mine, nu știau cum se întâmplase, nici de ce situația se schimbase atât de radical în numai câteva zile. Toate eforturile lor erau îndreptate spre reconstituirea familiei noastre.

În primii ani îmi venise foarte greu să accept ideea că trebuia să trăiesc cu morții mei. Să ascult vocea tatei stând smirnă, ca în copilărie, când locuiam la Toulouse și când mama ne iubea. În privința Winonei, dificultățile s-au disipat foarte repede, căci mă pregătise intensiv cu legenda infra-lumii algonquine în interiorul căreia viii și morții stau alături. Îmi spunea adesea

că nimic nu e mai firesc decât să accepți acest dialog cu defuncții care trăiesc de-acum în alt univers. „Strămoșii noștri duc o altă existență. Iar dacă-i îngropăm cu toate obiectele lor, o facem pentru a le îngădui să-și continue activitățile în altă parte.“ Îmi plăcea logica fragilă a acestei lumi înjghebate din speranță și dragoste. Se expediau aceste unelte atașate de proprietarii lor morți cu convingerea că puteau funcționa, dacă erau electrice, la toate tensiunile și toate prizele din lumile invizibile. Cât despre Nouk, cățelușa mea, care știa totul despre vreme, despre oameni și despre legile iernii, care ne citea ca pe o carte deschisă, ea venea pur și simplu să se culce lângă mine așa cum o făcuse întotdeauna. Fără intervenția șamanilor, încrezându-se doar în amintirea mirosului meu, mă regăsise. După ce făcuse o incursiune în tenebre, se întorsese acasă și se ghemuise lângă mine, astfel că ne-am continuat viața comună de acolo unde o lăsaserăm.

Am fost încarcerat în închisoarea Bordeaux chiar în ziua când Barack Obama a devenit președinte, pe 4 noiembrie 2008. A fost o zi lungă și chinuitoare, cu drumul până la tribunal, așteptarea pe culoarele palatului de justiție, prezentarea în fața judecătorului Lorimier, care, în pofida unui interogatoriu mai curând binevoitor, părea să nu se gândească decât la preocupările sale personale, pledoaria fantomatică a avocatului meu depresiv, care mă numea „Janssen“, îmi inventa „antecedente psihiatrice grave“ și dădea impresia că tocmai îmi descoperea dosarul ori că pleda cauza altui inculpat, așteptarea verdictului, enunțul lui molfăit de Lorimier, cuantumul pedepsei, doi ani cu executare, care se pierde printre amintirile despre sala de tribunal, ploaia diluviană de pe drumul de întoarcere, numeroasele ambuteiaje, sosirea la închisoare, înregistrarea, percheziția neplăcută, trei într-o celulă cât o magazie de biciclete, „gura, aici îți ții gura“, o saltea pusă direct pe pardoseală, căcăreze de șobolan, batiste de hârtie folosite peste tot, un vag miros de urină, tava cu mâncare, pui maroniu, întuneric beznă.

Cu o lună înainte ca Barack Obama să se instaleze oficial în apartamentele lui de la Casa Albă, eu însumi am fost transferat la noua mea locuință, acel „condo“ pe care-l împart și azi cu Patrick Horton. Mutarea mi-a permis să scap din infernul sectorului A, unde violența și agresiunile ritmau orele zilei și uneori ale nopții. Aici, fără să fiu la adăpost de un eventual incident, viața e mai acceptabilă, mulțumită pedigriului și staturii lui Horton. Și apoi, când

rușinea și apăsarea timpului devin o povară prea grea, e de ajuns să renunți și să te lași în voia ritmului lent și încăpățânat al ceasului închisorii, să te supui „regimului de viață“: „Ora 7, deschiderea celulelor. Ora 7:30, servirea micului dejun. Ora 8, activități sectoriale. Ora 11:15, masa de prânz. Ora 13, activități sectoriale. Ora 16:15, masa de seară. Ora 18, activități sectoriale. Ora 22:30, culcarea și închiderea celulelor. Este interzis fumatul în interiorul și în exteriorul unității. Obiecte neautorizate: console de jocuri, computere, telefoane mobile, fotografii cu caracter pornografic. Patul trebuie să fie făcut înainte de ora 8 și curățenia, în fiecare dimineață, înainte de ora 9.“

Mi se părea foarte ciudat să fiu supus atâtor reguli stricte și să fiu deresponsabilizat în așa măsură. Timp de douăzeci și șase de ani, în cartierul Ahuntsic, la mai puțin de un kilometru de această închisoare – la început a fost îngrozitor de deranjant să mă știu închis atât de aproape de casă –, am exercitat profesia foarte exigentă de superintendent, un fel de portar-magician, factotum extrem de competent, capabil să pună în ordine și să repare o mică lume precisă, un univers complex alcătuit din cabluri, tuburi, țevi, joncțiuni, derivații, coloane, evacuări, sisteme de pontaj, o mică lume zglobie care nu aștepta decât s-o ia razna, să pună probleme, să creeze pene de rezolvat urgent punându-mi la bătaie memoria, cunoștințele, tehnica, spiritul de observație și uneori norocul. În imobilul *L'Excelsior* eram un fel de *deus ex machina* căruia îi fuseseră încredințate întreținerea, supravegherea și buna funcționare a acestui complex de șaizeci și opt de apartamente. Toți rezidenții erau proprietari și se bucurau de o grădină cu copaci și straturi de flori, de o piscină încălzită, cu 230 000 de litri de apă purificată cu sare, de o parcare subterană imaculată, cu spălătorie proprie, de o sală de sport, de un foaier cu sală de așteptare și recepție, de o sală de ședințe, numită „Forum“, de douăzeci și patru de camere de supraveghere și trei lifturi imense marca Kone.

Timp de douăzeci și șase de ani am întreprins o muncă titanică, stimulantă, istovitoare, căci nu se termina niciodată, practic invizibilă, deoarece consta pur și simplu în a menține în echilibrul firesc șaizeci și opt de unități supuse eroziunii timpului, climatului și uzurii morale. Nouă mii cinci sute de zile de veghe, de pândă, de intervenții, nouă mii cinci sute de zile de investigații, de verificări, de urcări pe acoperiș, de incursiuni la

diverse etaje, o sută patru anotimpuri în care uneori îmi depășisem prerogativele ca să ajut persoane în vârstă, să consolez văduve, să vizitez bolnavi sau chiar să însoțesc morți pe ultimul drum, cum mi s-a întâmplat în două rânduri.

Cred că educația pe care mi-a transmis-o Johanes Hansen, pastor protestant de felul lui, nu e străină de abnegația pe care am dovedit-o în toți acești ani ca să mențin complexul pe linia de plutire. Maniera aceasta de a lucra din umbră, îndeplinind în fiecare zi sarcini ingrate cu seriozitate și migală, nu mi se părea contrară spiritului Reformei pe care Johanes îl apăra în bisericile sale.

Nu știu nimic despre cel care a preluat această misiune după mine, acceptând să trăiască în viscerele complexului. Nu știu nici cum arată în prezent *L'Excelsior* în cele mai intime detalii. Știu doar că mi-e cumplit de dor de această mică lume imaginativă de șaizeci și opt de apartamente, capabilă să producă o combinație infinită de pene, îngrijorări și enigme de rezolvat.

Mi se întâmpla să vorbesc cu obiectele și cu mașinăriile, și aveam slăbiciunea de a-mi închipui că uneori reușeau să mă înțeleagă. În prezent am parte doar de Horton, cu măseaua și bielele lui.

Eu, care atâta vreme am administrat și domnit peste bunul mers al lucrurilor de la *L'Excelsior*, sunt constrâns acum să mă supun „regimului de viață“ senilizant din noul meu „condo“, ora 8 – activități sectoriale, ora 16:15 – masa de seară, ora 21 – scaunul de rigoare, ora 22:30 – culcarea și închiderea celulelor.

*

Azi-dimineață, imediat ce s-a trezit, Patrick l-a chemat pe gardian și i-a cerut o programare de urgență la dentist. Se teme de asta mai tare decât de o incursiune în forță a celor din Bandidos. Obrazul i s-a umflat peste noapte, iar durerea îl înnebunea, de parcă ar fi fost străbătut de un curent electric. Mergea de colo colo prin celulă, ca o insectă captivă într-un borcan.

– Te rog eu, fă-mi patul în dimineața asta. Mă doare de-mi vine să mă dau cu capul de pereți. Asta-i moștenire de la taică-meu, și el avea necazuri cu dinții. Se zice că-i genetic. Ce? Habar n-am, nu mă freca la melodie cu întrebările tale tembele, nu-i momentul. Fir-ar al dracului de cretin de dentist! Bașca, cică are mutra de nebun a lui Nicholson. Cât e ceasul? Să

vezi că ticălosul e încă la el acasă, făcându-și o labă în fața castronului cu cereale de rahat. Îți zic, are tot interesul să-mi facă un tratament clasa-ntâi, altfel, crede-mă, îl despic în două pe nenorocitul ăsta. Cât e ceasul? Să-mi bag picioarele.

Pentru Patrick, mai ales când îl doare măseaua, lumea se împarte în două categorii bine definite de oameni. Cei care cunosc și apreciază vocalizele bielelor încrucișate ale Harley-urilor. Și cei, mult mai numeroși, profani în materie de „isolastice“, care merită să fie „despicați în două“.

În dimineața asta am întâlnire cu un anume Gaëtan Brossard, un funcționar al administrației penitenciare care analizează dosarele de reducere a pedepsei înainte de a i le transmite unui judecător. M-am văzut deja cu el acum trei sau patru luni. Înfățișarea lui emană ceva liniștitor, iar chipul, parcă turnat după mulajul lui Viggo Mortensen, îi confirmă rolul de supervizor plin de bunăvoință.

Prima noastră întrevedere fusese scurtă. Nici măcar nu deschisese dosarul cu documentele aferente procesului meu.

– Întâlnirea noastră de azi e pur formală, luați-o ca pe un prim contact, domnule Hansen. Cu referire la faptele grave pe care le-ați comis, din păcate, mi-e imposibil să iau în considerare, în această etapă, o repunere în libertate, nici măcar condiționată. O să ne revedem peste câteva luni, iar dacă rapoartele despre comportamentul dumneavoastră sunt bune, atunci vom putea lua în calcul o măsură de felul acesta.

Brossard nu s-a schimbat. Observ un detaliu care mi-a scăpat prima dată. Când nu vorbește, Gaëtan are tendința de a-și mirosi vârfurile degetelor. Cu fiecare inspirație, nările i se dilată, apoi, fără îndoială, liniștite de recunoașterea mirosului familiar, își reiau forma inițială.

– O să fiu sincer, domnule Hansen. Observațiile despre dumneavoastră sunt toate excelente și mă îndeamnă să-i transmit dosarul judecătorului cu un aviz favorabil. Totuși, întâi trebuie să mă convingeți că sunteți conștient de gravitatea faptei comise și că o regretați, înțelegând foarte bine despre ce este vorba. O regretați, domnule Hansen?

Fără îndoială, ar fi trebuit să-i dau răspunsul pe care-l aștepta, să mă lansez într-un șuvoi de scuze, să exprim remușcări profunde și sincere, să formulez o sarabandă de regrete, să mărturisesc că încă nu puteam înțelege ce se petrecuse în acea zi, să-i cer iertare victimei pentru suferințele pe care i le provocasem și, la finalul ispășirii, să-mi plec fruntea, doborât de rușine.

Or, n-am făcut nimic din toate astea. Nu mi-a ieșit nici un cuvânt din gură, fața mea a rămas la fel de inexpresivă ca o mască de fier, ba chiar m-am chinuit din răsputeri să nu-i dezvălui lui Viggo Mortensen regretul meu cel mai sincer că n-avusesem mai mult timp ori destulă forță ca să sparg toate oasele din corpul acelui tip plin de dispreț, arogant și respingător.

– Recunosc, mă așteptam la altceva din partea dumneavoastră, domnule Hansen. La o reacție mai adecvată. Oricum, atunci când vă citesc dosarul, când vă studiez parcursul și trecutul, mi-e clar că locul dumneavoastră nu este aici. Cu toate acestea, mă tem că, din cauza refuzului persistent de a vă revizui atitudinea, veți fi obligat să mai rămâneți un timp. Este extrem de regretabil, domnule Hansen. Fiecare zi petrecută în această închisoare este o zi pe care ar trebui s-o petreceți în altă parte. Afară vă așteaptă cineva?

Cum să-i explic oare că în momentul acela nu mă aștepta nimeni afară, dar că în sala unde ne aflam – și le puteam simți răsuflarea –, Winona, Johanes și Nouk așteptau răbdători lângă mine, sperând ca el să plece cât mai repede?

*

Încă sub efectul injecției anesteziante, cu saliva înroșită umezind cutele unei batiste de hârtie, Patrick s-a întors de la dentist. După toate aparențele, întrevederea lui cu Nicholson s-a sfârșit prost.

– Gunoiul ăsta mi-a scos-o. O știam, să-mi bag picioarele, fusesem avertizat. Dar rahatul cu ochi nu mi-a dat de ales. Mi-a zis că nu poa' să facă nimic ca să-mi salveze măseaua și că, pe deasupra, aveam un abces enorm. Mi-a arătat o chestie pe-o radiografie, zicând: „Acolo e infecția, vedeți?“ „Nu te mai fasoli atâta“, i-am zis, „fă ce ai de făcut, dar ai grijă, dacă mă doare, ești mort.“ Cu câte mi-a băgat în gingie ar fi putut să adoarmă tot blestematul de sat unde m-am născut. Vezi tu, habar n-am când o să ies, dar îți jur că, în secunda în care-s afară, mă reped la găozarul ăsta și-l spintec în două.

Pentru noaptea asta se anunță o temperatură de minus 28 de grade; minus 34 cu tot cu coeficientul eolian. Peste patru zile o să fie 25 decembrie. Nicholson o să serbeze Crăciunul înconjurat de familie, cu toții având o dentiție impecabilă, albită prin grija tăticului. Fata mai mică poartă încă aparatul ortodontic, iar mama îi va promite că e ultima iarnă pe care o

petrece cu toate fierătăniile alea în gură. O mulțime diversă de globuri și luminițe ridicole vor scânteia și scoate clinchete prin casă, ca în toate celelalte case din oraș, marile magazine vor difuza *Christmas carols* ca să lubrifieze cardurile de credit, și, într-un balet de nepătruns, tot felul de obiecte inutile și scumpe, extirpate din neant pentru a se întoarce acolo în scurt timp, vor trece din mână în mână, în vreme ce la radiourile fermecate va răsuna *All I want for Christmas is you.*

Aici, la căderea nopții, un preot declasat va veni să țină în viteză o slujbă reglementară pentru amatorii de genuflexiuni și, fără s-o creadă cu adevărat, îi va promite fiecăruia că într-o bună zi va sta de-a dreapta creatorului său, înainte de-a o tuli ca să inhaleze mirosul tineresc al unui cor de copii dintr-o biserică. În ceea ce ne privește pe noi, *kouffar*[1], necredincioși, tâlhari de ocazie și criminali musculoși, vom avea dreptul la o porție dublă de pui maroniu cu sos gravy și, drept desert, un soi de prăjitură flască cu cremă veche din sirop de arțar. Când mă voi apuca de mâncat, cu aerul cel mai serios din lume, îi voi ura „Crăciun fericit“ lui Patrick. Iar el, mestecându-și pasărea supusă, îmi va răspunde: „Las-o baltă cu porcăriile astea!“

Termen arab cu conotație peiorativă, desemnându-i pe cei care nu cred în islam; la singular *kafir*

SKAGEN, BISERICA DE SUB NISIPURI

M-am născut la Toulouse, în 20 februarie 1955, în jur de zece seara, la Clinique des Teinturiers. În camera unde am fost dus, două persoane pe care încă nu le-am văzut niciodată mă privesc dormind. Tânăra culcată lângă mine, care pare să se fi întors de la o petrecere, de o frumusețe desăvârșită, surâzătoare, destinsă, în ciuda caznelor nașterii, este Anna Margerit, mama mea. Are douăzeci și cinci de ani. Bărbatul așezat lângă ea, care încearcă să nu se lase prea greu pe marginea patului și căruia i se ghicește o statură impozantă, cu păr blond și ochi albaștri transparenți, plini de bunăvoință și blândețe, este Johanes Hansen, tatăl meu. Are treizeci de ani. Amândoi par mulțumiți de produsul finit, conceput în împrejurări ale căror consecințe poate că nu le-au estimat pe de-a-ntregul în momentul respectiv. În orice caz, părinții mei mi-au ales de mult prenumele. Voi fi, așadar, Paul Christian Frédéric Hansen. Greu poți fi mai danez decât atât. Cu toate acestea, ținând cont de dreptul pământului, dreptul sângelui, dreptul oricui vreți și mai cu seamă al hazardului, voi fi titular al cetățeniei franceze.

Johanes – asemenea celor patru frați ai săi – a văzut lumina zilei în Iutlanda, la Skagen, un orășel de 8 000 de locuitori situat în punctul cel mai nordic al Danemarcei, unde, încă de la naștere, se vorbește numai limba peștilor. Pescari din generație în generație, Hansenii au contribuit la prosperitatea liniștită a acestei mici localități care pare să se agațe de pământ ca să nu plece în derivă spre coastele deloc îndepărtate din Kristiansand, în Norvegia, sau Göteborg, în Suedia. Cum lumea și-a schimbat obiceiurile și prioritățile, o parte dintre frații Hansen s-au adaptat și și-au vândut vasele de pescuit ca să se specializeze în prelucrarea făinii de pește, pe când Thor, cel mai mare, continua să navigheze printre stâncile din aceste ape primejdioase pe care turiștilor le place să le contemple de pe fâșia Grenen atunci când, pe vremea cea mai urâtă cu putință, se trezesc dușmăniile ancestrale dintre curenții Balticii și cei ai Mării Nordului.

Johanes aparținea unei fracțiuni minoritare din clanul Hansen, ramura *dem der bor inde i landet*, altfel spus, „a celor care trăiesc între pământuri“. De foarte timpuriu, tata a întors spatele mării, preferând să admire luminile unice ale acestei peninsule care i-au atras pe cei mai mari pictori din țară, stilul și asiduitatea acestora ducând la formarea celebrei școli de la Skagen.

Peisaje tihnite, oameni simpli, bărbați și femei la muncă, Marea Nordului în plină fuziune, ambarcațiuni pe Baltica, nimic ce-ar provoca o năvală a vizitatorilor în muzee sau ar bulversa regulile de la Academia de Arte Frumoase. Pur și simplu pânze agreabile, muncite cu loialitate și făcute pentru locuitorii acestui ținut, care oricum nu și-ar fi dorit mai mult.

Pe lângă faptul că era un *bor inde i landet*, pe la doisprezece ani tata s-a pasionat de religie, sport pe care întreaga familie îl ignorase până atunci. Mult mai târziu mi-a povestit împrejurările destul de bizare care l-au împins spre cariera de pastor. E o poveste legată de nisip, un nisip mișcător, suflat de istorie și de vânt.

În nordul extrem al peninsulei, la mică distanță de oraș și câțiva pași de mare, se află o biserică dedicată sfinților protectori ai marinarilor, ridicată în secolul al XIV-lea. Cu lungimea ei de 45 de metri, clopotnița cu fronton în trepte, înaltă de 22 de metri, și cele 38 de rânduri de bănci, era o construcție impunătoare și fără pereche în Iutlanda. Fără îndoială prea expusă stropilor aruncați de valuri, prea aproape de suflul furtunilor, fără apărare în fața vânturilor puternice, a început să sufere foarte devreme de răul de pământ, iar spre 1770 nisipul a început s-o invadeze, întâi treptele, apoi nava, dunele lacome ronțăind zi și noapte din zidurile bisericii. În 1775, o furtună cumplită a colmatat toate intrările, iar atunci localnicii au trebuit să sape galerii ca să poată intra în templul lor și să-și celebreze cultul. Au procedat astfel douăzeci de ani, curățând săptămână de săptămână zidurile și ieșirile. Dar vântul nu contenea să sufle, nisipul nu contenea să se adune. Într-o zi, recunoscându-se învins, Dumnezeu a capitulat și preoții au închis definitiv lăcașul după ce i-au vândut tot mobilierul la licitație. În prezent, nisipul a acoperit clădirea cu totul. Doar optsprezece metri din clopotniță mai ies din dune.

Vederea acestei biserici îngropate, a acestei epave, e cea care i-a trezit tatei dorința de a deveni pastor. „Vezi tu, pe vremea aceea n-aveam nici o credință, nici măcar nu știam ce înseamnă asta. Am simțit o emoție pur estetică în fața acestui spectacol unic, bulversant, de care nu ai parte decât o dată în viață. O adevărată pânză din școala de la Skagen. Dacă în acea zi, în acel loc aș fi văzut o gară îngropată în nisip, din care nu s-ar mai fi zărit decât frontonul și orologiul, poate c-aș fi devenit feroviar.“ Așa era tata, în mod cert *bor inde i landet*, dar conștient de datoria de a naviga fără încetare

prin permanența îndoielii, când atras de velatura fragilă a unei biserici abandonate, când sedus de viața robustă și aventuroasă a căilor ferate.

Anna Madeleine Margerit, mama, a fost de două ori la Skagen. Acolo a întâlnit tot tribul Hansenilor, femei și bărbați clădiți aidoma ca să facă față rigorilor climei și să trăiască astfel secole de-a rândul. A mâncat cambulă cu merișoare și răchițele în sirop, rulouri de anghilă, *pramdragergryde*, a băut un pic de *akvavit*, apoi a făcut pelerinajul până la biserica îngropată în nisip, unde i-a fotografiat pe tata și pe toți Hansenii încă în viață aliniați în fața clopotniței. Pe drumul de întoarcere i-a vorbit tatei despre ceea ce simțise văzând aceste oseminte liturgice ieșind din pământ. „Cum a putut să ți se trezească dorința de a deveni pastor după ce ai văzut un asemenea loc? Nu sugerează decât neputința, abandonul și capitularea lui Dumnezeu și ale Bisericii. În locul tău, cred că m-aș fi întovărășit cu frații mei, m-aș fi însurat cu o femeie din partea locului care le seamănă și mi-aș fi dedicat timpul măcinării peștelui până se transformă în firimituri.“ Se pare că atunci, după cum a povestit Anna, tata ar fi clătinat din cap îndelung înainte de a-i mărturisi cu surâsul lui de *clergyman*: „Sunt de acord, cu excepția ideii de a mă însura cu o femeie care să semene cu frații mei.“

Anna Margerit se născuse la Toulouse. Părinții ei, pe care n-am apucat să-i cunosc, administrau un mic cinematograf, botezat modest *Le Spargo* – din latinescul „Semăn“ –, care în epoca respectivă primise eticheta nouă-nouță de „Artă și eseu“, și unde ulterior n-aveau să ruleze decât filme așa-zis nobile precum *Les Gauloises bleues*, *Blow Up*, *Teorema* sau *Zabriskie Point.* Impregnată din copilărie cu toate aceste imagini, crescută printre generice interminabile, coloane sonore apăsătoare, săruturi scandaloase și drame de nepătruns, mama devenise o enciclopedie cinematografică, în stare să spună cum îl chema pe asistentul de montaj al unui Pabst, pe compozitorul unui Hawks sau pe maestrul de lumini al unui Epstein. În general, o interesau mai mult profesioniștii din lumea filmului, tehnicienii, regizorii, producătorii, decât actorii cu arta lor întru totul previzibilă.

În această lună aprilie a anului 1960, la Toulouse, familia Hansen era o întruchipare vie a convențiilor epocii. Soțul, cumpătat și atent, de un farmec ieșit din comun, vorbind de acum o franceză limpede și corectă, deși condimentată cu un ușor accent nordic, își găsise locul ca adjunct al pastorului de la vechiul templu de pe strada Pargaminières, fiind apreciat de

toată lumea atât pentru predici, cât și pentru purtarea sa impecabilă. Soția, îndrăgostită nebunește de el, cu o frumusețe naturală pe care oricine ar fi descris-o drept spectaculoasă și calități intelectuale la fel de impresionante, își împărțea timpul între educarea fiului și stabilirea repertoriului unui cinema onorabil pe care, până în 1958, l-a administrat împreună cu părinții săi. Cât despre tânărul Paul Christian Frédéric, deși era prea devreme ca să poată fi evaluat, făcea la ore fixe ceea ce i se cerea să facă, utiliza cu pricepere catalogul de politețuri elementare și-și însoțea tatăl în fiecare duminică la templu ca să-l asculte perorând despre mersul lumii și slăbiciunile ei izvorâtoare de păcate.

Singura umbră fină de pe această natură moartă, pe care școala de la Skagen ar fi neglijat-o fără îndoială, era faptul că mama, complet impermeabilă la chestiunile legate de Biserică și credință, refractară până și la ideea de păcat, nu punea niciodată piciorul – sau tocul – la slujbă. În aceste condiții, de ce acceptase să-și împartă viața cu un tânăr pastor protestant? Mai târziu, când am ajuns să-i pun întrebări pe această temă, am primit de fiecare dată același răspuns, care mă intriga în aceeași măsură în care mă liniștea: „Tatăl tău e atât de frumos!“

I se întâmpla să-și iasă din fire atunci când, la masă, tonul urca puțin, iar tata îi trântea mantra lui usturătoare de predilecție: „N-ai putea să trăiești și tu măcar câteva ore în desăvârșirea credinței?“ Am înțeles mai târziu ce putea să simtă Anna Madeleine în momentele respective. Această bunăvoință mieroasă și vag condescendentă, căreia îi replica întotdeauna imparabil: „Cum poți să spui așa niște tâmpenii?“

Cred sincer că în acest prim post, preocupat să placă și să reunească o unanimitate de fațadă, pastorul Hansen, tatăl meu, s-a purtat convențional, dezamăgitor, vădind o platitudine extrem de plictisitoare. Dar i se cerea cu adevărat altceva?

Pot spune că în acea perioadă, cu excepția micilor zgârieturi de pe suprafața cotidianului, părinții mei erau fericiți în viața lor comună. N-am știut niciodată care era sursa complicității lor originare. Deși am pus câteva întrebări care au provocat stânjeneală, după cum mi-am dat seama pe loc, n-am aflat nici unde, nici în ce împrejurări s-au cunoscut, nici prin ce capriciu al destinului amoros s-a întâmplat ca un tip din Skagen, smuls din nisipurile sale mișcătoare, și marea preoteasă a unui cinematograf de artă să parcurgă în 1953 cei 2 420 de kilometri care-i despărțeau și să treacă peste bariera

lingvistică, ajungând în situația de a se bucura pe deplin de această farsă pe care le-o jucaseră sorții.

Peste cinci ani, în 1958, moartea a intrat pentru prima oară în familia noastră. În miezul unei nopți de vară, supusă unui șoc extrem de violent, mașina părinților Annei, o DS 19 neagră, s-a dezmembrat pe unul dintre cele mai frumoase drumuri naționale din țară, acea șosea a sudului mărginită de platani maiestuoși ale căror ramuri, unindu-se într-o boltă, țes cu frunzișul lor des o umbrelă delicată și ocrotitoare.

Bunicii mei se întorceau de la festivalul Cetății de la Carcassonne. În căldura serii, captivă în spatele tunurilor și meterezelor, văzuseră *Cântarea lui Roland*, spectacol epic de nouă mii de versuri jucat și regizat de Jean Deschamps. „Regele Carol, Marele împărat, Șapte ani plini în Spania a luptat.“ Poate că au murit cu vorbele acestea în minte, aceste fraze ce reverberau în cutiile lor craniene sub efectul șocurilor succesive, aceste scandări ritmice agățate de memoria lor, învârtindu-se la infinit ca un disc zgâriat.

Pe la unu dimineața a sunat telefonul, și o undă de durere și de mâhnire a invadat cu brutalitate apartamentul. Se înțelege de la sine că tot ce relatez aici mi-a fost povestit mai târziu de către părinții mei, căci nu păstrez nici o imagine, nici un zgomot legat de aceste momente care ne-au bulversat familia.

La Naurouze, cumpăna apelor din canal du Midi, Citroënul DS a deviat de la traiectorie și s-a izbit frontal de un platan. Mașina a explodat literalmente, proiectându-și capota din fibră de sticlă în șanțurile unui teren din vecinătate și trupurile bunicilor mei în direcția contrară, pe un petic de pământ de pe cealaltă parte a șoselei naționale.

În acest loc unde apele converg și se separă, în acest punct de împărțire a lumilor, există două pietre uriașe, separate de numai câțiva centimetri. Potrivit legendei, în momentul în care aceste două blocuri se vor uni, va avea loc sfârșitul lumii.

În noaptea aceea au rămas depărtate, și totuși soții Margerit au pătruns în veșnicie. Au fost înmormântați în ritul catolic după o slujbă oficiată la catedrala din Saint-Étienne la care, bineînțeles, a luat parte și tatăl meu, emoționat fără îndoială, dar atent mai cu seamă la fanfaronada sacerdoților, la vicleșugurile liturghiei și la numerele de prestidigitație executate de concurență.

Le Spargo își pierduse creatorii, însă moștenise o nouă administratoare cu normă întreagă, mama, care părea pregătită și perfect înzestrată ca să scrie o nouă istorie a cinematografului.

Anul 1958 a fost bun pentru *Le Spargo*. *Unchiul meu*, *Vertigo*, *Stigmatul răului* și *Pisica pe acoperișul fierbinte* au umplut sălile săptămâni în șir și i-au ajutat pe spectatori să suporte catifeaua uzată și cotierele tari. Anna a instalat un nou proiector Philips cu lampă cu xenon, un sistem de sonorizare mai performant, precum și un ecran cu un factor de reflectivitate superior. Prin această modernizare, micul *Spargo* își îngrijise frumusețea interioară. Tratamentele cosmetice urmau să vină mai târziu.

Asemenea micilor cinematografe, lăcașurile de cult își trăiau ultimele zile de glorie. Lumea se schimba, și chiar dacă această revoluție era abia la început, tata trebuia să lupte, să-și scrie și să-și rescrie predicile pentru a reține un public care voia să descopere și să încerce alte distracții, mai puțin convenționale și mai permisive.

Când mai aveam puțin până să împlinesc zece ani, oricine era atent putea deja să audă trosnind încheieturile vechii lumi. Locuiam pe cheiul Lombard, într-un vechi apartament cu tavane foarte înalte. Ferestrele mari, cu obloane din lemn, dădeau spre fluviu, ale cărui culori se transformau odată cu anotimpurile. Vara, bătrânii platani umbreau serile, iar noaptea abia dacă se auzeau șușotind apele Garonnei.

Gimnaziul Pierre-Fermat nu era foarte departe de fluviu și de casa noastră, dar, după gustul meu, era mult prea aproape de templul în care oficia tata. În nici un caz n-aș fi vrut să se afle că playboy-ul înalt care cobora sprinten treptele acelei biserici bizare din capătul străzii, într-un costum impecabil de *clergyman*, era tatăl meu. La școală, pentru toată lumea era „importator de făină de pește“. Amin. Îi mărturisisem această mică minciună și-l implorasem să n-o contrazică dacă, din întâmplare, i se cereau detalii. „N-ar trebui să te jenezi cu profesia tatălui tău. N-are nimic rușinos. Dimpotrivă, în Danemarca fiii pastorilor sunt foarte mândri de tații lor.“

Din acea zi, mama și-a asumat în totalitate relația cu școala și s-a întâlnit cu profesorii pentru a rezolva problemele curente. Johanes n-a mai menționat niciodată acest subiect. Totuși, într-o seară am găsit pe masă un bilet pe care-l lăsase anume pentru mine. Eram încă un copil, și după ce l-am citit am fost stupefiat, cuprins de o tristețe a cărei origine n-o puteam

identifica. Tata îmi scria: „Nu sunt decât un băiețel care se amuză, dublat de un pastor protestant care îl plictisește. André Gide.“

Pe 31 decembrie, în jur de opt seara, o încăierare violentă implicând vreo zece deținuți din bande rivale a izbucnit pe coridorul sectorului nostru, așa că am fost închiși cu toții în celule. Ambulanțele au venit în curtea principală a penitenciarului pentru a-i lua pe cei doi combatanți grav răniți prin înjunghiere. Evident, micile festivități plănuite pentru Anul Nou au fost anulate.

La miezul nopții, când majoritatea deținuților erau deja în pat, s-a auzit în depărtare bocănitul unui obiect metalic pe ușa unei celule. Era un zgomot apăsător, greu, regulat, care răsuna puternic pe culoarele goale. Apoi, un alt bocănit i-a urmat primului. Și un al treilea. Într-un minut, întregul sector s-a alăturat vacarmului, iar în scurt timp toate aripile închisorii i-au urmat exemplul. S-ar fi zis că erau bătăile unei inimi uriașe de oțel care urcau spre cer. Imnul proscrișilor. Nu mai auzisem niciodată ceva asemănător. Ca un diavol, cu o putere ieșită din comun, Patrick se lupta încăpățânat să spargă ușa, deși era conștient că n-avea nici o șansă. O privea fix, îi surâdea și o izbea cu toată forța. Mi se făcea pielea de găină privindu-l, auzind tot acest tumult. În realitate, loveam la unison niște lucruri foarte diferite. Ne loveam suferințele, fiecare pe a lui. Loveam disprețul pe care trebuia să-l îndurăm. Loveam în familiile noastre absente. Loveam în judecătorii nepăsători, în dentiștii grăbiți și în toată acea lume prost definită pe care Patrick Horton, mai devreme sau mai târziu, avea să promită s-o „despice în două“. În această primă noapte a anului 2010 deveniserăm o hoardă de toboșari închiși în pântecul închisorii înțepenite în gheață, pe malul râului înghețat.

Treptat, de parcă o mână invizibilă ar fi rotit butonul de volum, bătăile s-au atenuat, până când au dispărut în beznă.

În acea noapte gardienii nu și-au făcut rondul. Au rămas între ei, iar noi am rămas cu pedepsele noastre din care scăzuserăm un an.

Azi suntem în 3 ianuarie 2010. Mâine se vor împlini paisprezece luni de când sunt închis aici. Patrick desenează. Din spate pare un copil aplecat asupra operei sale, străduindu-se să reproducă un fragment de lume cu toate formele și culorile sale. Patrick desenează adesea. Compoziții naive, peisaje, chipuri și, bineînțeles, motociclete pe care face eforturi să le înfățișeze cât mai realist cu putință. Uneori, ca la școală, își copiază

personajele la indigo, după care poate petrece două ore trasând contururile și colorându-le cu creioanele. Să-l văd pe acest colos ucigaș aplecându-se cu atâta abnegație asupra acestor sarcini puerile este cumva emoționant, dar și profund neliniștitor, ținând seama de întrebările despre meandrele de rahat ale naturii umane pe care le trezește.

– M-am gândit la povestea ta cu psihiatrul. Ai pornit-o prost. În timp ce urmează, cu mii de precauții, conturul pe foaie cu vârful creionului, Patrick mă instruiește cum să mă port în fața evaluatorilor: Nu e complicat. Îi spui doar ce vrea să audă. Chestii simple. Îmi pare groaznic de rău de ce-am făcut. Și recunosc că am depășit limitele. Pe deasupra, n-am nici o scuză. Aveam niște părinți perfecți, care nu m-au crescut așa. Vedeți dumneavoastră, cred că închisoarea mi-a priit. Aici am învățat ce înseamnă respectul, aici ochii mi-au fost puși la locul lor. Cred că sunt gata să ies și să urmez niște cursuri de formare. Mi-ar plăcea să fiu șofer de autobuz. Dacă n-o ai pe asta cu autobuzul, pune în loc ce vrei tu. Ideea e ca fraierul să fie mulțumit, să aibă impresia că te-ai dezbrăcat de toate minciunile și că ești gata să devii un cetățean model. Te-ai prins? Regula e super simplă: trebuie să-l convingi că n-ai nimic în chiloți. Dă-mi radiera. Să-mi bag picioarele, m-am luat cu vorba, și de fiecare dată depășesc conturul!

Până acum, deși e încă tânăr, Patrick Horton a făcut deja cinci ani de pușcărie. În ce mă privește, habar n-am când o să ies de aici. Doi ani de închisoare pentru fapta pe care am comis-o mi se pare o pedeapsă proporțională, pe măsura infracțiunii. Care nu e, după mine, nici teribil de gravă, nici banală. Cu toate astea, o problemă majoră mă împiedică să aplic teorema lui Horton. Nimic nu m-ar opri să-mi regret ori să-mi deplâng fapta dacă ar fi fost comisă asupra unui cetățean oarecare, dar lucrurile se schimbă radical când vine vorba de identitatea victimei pe care am agresat-o. Orice-ar crede evaluatorul, pentru tipul ăsta nu va fi niciodată nici milă, nici iertare.

Abcesul dureros al lui Partrick nu mai e decât o amintire urâcioasă. Dar în fiecare seară, înainte de a se spăla pe dinți, insistă să-mi arate gaura pe care i-a lăsat-o extracția în gingie.

– Mă întreb unde-i blestemata asta de măsea acuma. Era măseaua mea, ce dracu'? Așa stricată cum era, era măseaua mea. Pe deasupra, avea coroană. Dentistul ar fi trebuit să mi-o dea înapoi. M-a costat o avere porcăria asta de

porțelan. Parcă văd că-l recuperează ca să facă alți dinți sau chiar alte chestii. Ce părere ai?

Îmi place de Patrick. Dar e imprevizibil și uneori poate să exprime idei fanteziste sau să avanseze concepte de-a dreptul absurde. Cu câteva zile înainte de Crăciun l-am văzut implicându-se într-o conversație lungă și serioasă cu unul dintre gardieni, care părea, de altfel, să aparțină aceleiași școli de gândire, în cursul căreia i-a explicat că un prieten de-al lui era capabil să încovoaie furculițele de la distanță. Și, în fața ascultătorului său subjugat, mimând scena, a spus că văzuse cu ochii lui cum furculița se răsucise pe masă ca o spaghetă.

– Asta se cheamă psihokinezie. M-am documentat. Prietenul meu o practică de ani de zile. Bun, nu poate să mute lucruri, adică să le facă să se ducă dintr-un loc în altul. Asta e imposibil. În schimb, răsucește orice. Clar, nu trebuie să fie ceva prea gros. Cu lingura ori cu furculița n-are nici o problemă. Dar cu o șurubelniță, de pildă, nu-i iese. L-am văzut de mai multe ori concentrându-se asupra unei șurubelnițe nenorocite. Poate să stea așa o oră, chiar două. Nimic. La sfârșit e rupt, terminat, transpirat din cap până-n picioare. Pe chestia asta, nevastă-sa îi ascunde șurubelnițele. Am citit că în India era un tip ca el care putea să deschidă ușa frigiderului și să facă să se învârtă roțile de bicicletă.

Cu timpul m-am obișnuit cu aceste ieșiri stranii, cu aceste străfulgerări imprevizibile care puteau să se stingă rapid în lipsa combustibilului adecvat sau a unui interlocutor valabil.

În această perioadă a anului, soarele apune pe la patru și jumătate. Cam atunci ni se servește și cina, când ciugulim câte ceva fără să ne spunem mare lucru. După aceea se lasă o pâclă de melancolie sub protecția căreia fiecare pare să se izoleze. Aceste sfârșituri de după-amiază, când oamenii de afară sunt bucuroși să se întoarcă acasă după ce și-au încheiat munca și-au înfruntat zăpada și frigul, sunt orele cele mai proaste din zi. La *L'Excelsior* era momentul în care îmi terminam sarcinile și o așteptam pe Winona în apartament. După aceea mergeam la plimbare cu Nouk în parcul Ahuntsic. Debarasați de orice constrângere, nutream atunci sentimentul că pluteam în timp, că eram proprietarii vieților noastre, că la fiecare pas secretam liniște și molecule de fericire, în timp ce cățelușa se rostogolea cu blănița ei albă prin zăpadă. Uneori mi se întâmplă să închid ochii și să încerc să reconstitui aceste plimbări de seară prin grădina Edenului, dar la fiecare tentativă

vocile sălbatice care izbucnesc de pe culoare și din celule dărâmă eșafodajul fragil pe care se străduiește să-l înalțe memoria mea. În aceste clipe înțelegi cel mai bine ce înseamnă să fii închis. Suferi de o incapacitate cronică de a evada, chiar și numai pentru o scurtă plimbare în compania morților.

Am spus că ei pot să mă viziteze aici. Dar eu nu reușesc niciodată să merg la ei afară.

E ora lui Patrick, această rutină cu care nu sunt în stare să mă obișnuiesc. Ridică pânza de pe vasul de toaletă, își descheie pantalonii, se așază și mă privește fix în timp ce se screme, astfel că venele de la tâmple i se umflă. Zgomotul unei pietre aruncate într-o apă adâncă anunță finalul primei livrări.

– Nu știu nici acum când o să ajung la tribunal. Mă întreb dacă nu cumva ar trebui să-mi schimb avocatul. Ăsta de acuma nu-mi place. E genul de puști dintr-o trupă de băieți, cu mocasini cu ciucurași. Zău, nu glumesc! Ultima oară, dobitocul s-a dus în fața judecătorului cu pantofi cu ciucurași și șosete de majoretă!

O tăcere însoțită de o nouă scremere, pietroiul, răsuflare adâncă, expresie de destindere pe față. Apoi:

– O să scap de tipul ăsta, nu-mi inspiră încredere. Nu, ce-mi trebuie mie e o brută, un avocat stil mafiot, care e de ajuns să intre în sală ca să-i trezească îndoieli judecătorului. Un nebun ca Javier Bardem sau ălalalt, cum îl cheamă... Tommy Lee ceva. Nu-mi mai trebuie o dansatoare cu opincuțe de balet.

Patrick se ridică, se întoarce, constată că rezultatul este conform, acționează mecanismul și, cu o avalanșă de apă, trimite cele două pietroaie în fosa comună.

Așezat pe marginea patului, încerc să mă gândesc la altceva, să uit aceste încălcări ale intimității care ne sunt impuse și cu care Patrick pare să se fi acomodat în cele din urmă. Încerc să mă conving că toate astea se vor sfârși în curând și că la următoarea întrevedere îmi va fi de ajuns să răspund simplu la întrebările complexe și apoi, cu candoarea unui fariseu trecut prin ciur și prin dârmon, să dau glas unui *confiteor* fără echivoc.

Până atunci îl privesc pe Horton, care-și așterne șervetul alb pe vasul de toaletă. Aș vrea să mă obișnuiesc. Nu-mi iese. Oricât de mult timp ar trece, mi-e imposibil.

Pe coridoare se întâmplă iar ceva. Se ghicește tumultul unei încăierări, strigăte de furie, înjurături, apoi liniștea revine. Noaptea și benzodiazepinele distribuite cu generozitate încep să-și facă efectul. În curând, pântecele închisorii își va putea iniția digestia lentă și, la fel de lent, toți bărbații care se află acolo, preț de o scurtă noapte, vor dispărea în fosa comună.

PASTORUL SE ÎNDOIEȘTE

Influențat probabil de climatul insurecțional din acel an, tata a cumpărat în 1968 o mașină bizară dotată cu un motor total revoluționar, aleasă în voioșia generală „mașina anului“. NSU Ro 80 – Ro însemnând *Rotationskolben* – era un autoturism de familie echipat cu vestitul bloc Comotor, primul motor rotativ Wankel care a fost instalat pe un vehicul de serie. Pastorul, sensibil la această inovație mecanică, a ales berlina germană pentru o familie care ar fi încăput perfect într-un habitaclu mai modest, cu o tehnologie mai convențională. Poate că Johanes încă intenționa să-și mărească numărul urmașilor și să înrădăcineze mai adânc numele Hansen în acest teritoriu din sud-vest. Oricare ar fi fost motivațiile tatei și în pofida condițiilor surprinzător de bune pe care le oferea pasagerilor, acest NSU birotor s-a dovedit un adevărat dezastru, stricându-se frecvent în moduri neașteptate și diverse. Modelul Ro 80, anunțat ca o prefigurare a tehnicii și inventivității viitorului, și-a moderat ambițiile, a cunoscut vânzări tot mai slabe și în cele din urmă a grăbit falimentul și apoi dispariția mărcii NSU, care a ajuns să fie cumpărată de Audi. În orice caz, sosirea acestui vehicul atât de lăudat și de prost conceput în familia noastră a coincis cu deteriorarea relațiilor dintre tata și soția lui. Dar și dintre pastor și Biserica sa.

Pe tot parcursul primăverii din 1968, *Le Spargo*, căruia îi fusese zugrăvită la repezeală fațada, a beneficiat de suflul revigorant al unei noi efervescențe. Asemenea tuturor celorlalte corpuri sociale, mica lume a cinematografiei a fost străbătută de tornada libertară care mătura uzinele, universitățile și bulevardele unei lumi vechi cu drumuri încă pavate. Când l-a auzit pe Godard propovăduind la Cannes greva peliculelor și fuziunea luptelor, mama, Anna Margerit, s-a transformat în muză locală a „Artei și eseului“, s-a alăturat luptei godardiene, a schimbat radical programul de difuzare și a deschis cinematograful celor mai diverse adunări generale, organizând dezbateri cu spectru larg care aveau o singură regulă, aceea că se terminau târziu, în ceața unei nopți jilave și afumate de critici stimulatoare.

După-amiezile, Anna programa filmele anului, *Copilul lui Rosemary*, *Petrecerea*, *Odiseea spațială 2001*, *Sărutări furate*, iar seara, Marx, Lenin, Troțki, Mao și Bakunin țineau capul de afiș, ședințele succedându-se în

funcție de afluența grupusculelor care electrizau sala și se dădeau peste cap să-și demonstreze aptitudinile în ceea ce privește „conștientizarea maselor“.

Mama mă lua câteodată să asist la aceste reuniuni. La treisprezece ani descopeream un teritoriu necunoscut, eram fascinat de această limbă nouă a libertății pe care n-o mai auzisem niciodată, această limbă aproape străină izvorâtă din insolență, furie, lipsă de respect, umor, care bombarda viața în fiecare clipă cu expresii bune să scoale morții din groapă. Evident, nu înțelegeam mai nimic din ceea ce se spunea ori se întâmpla acolo, dar percepeam vibrația originară a sensului, frecvența lui primordială, echivalentă cu cea din „Regele Carol, Marele împărat, Șapte ani plini în Spania a luptat“. Și aceasta mi se învârtea prin cap așa cum, poate, se învârteau versurile din *Cântarea lui Roland* prin capetele bunicilor mei după ce-a fost zdrobită capota Citroënului lor DS 19.

În holul de intrare al cinematografului, Anna instalase panouri mari cu orarul proiecțiilor de film, temele dezbaterilor următoare, o mulțime de lozinci care se încălecau și mesaje cu titlu informativ: „Cum se fabrică un cocktail Molotov: o sticlă umplută pe 2/3 cu benzină și 1/3 cu nisip, praf de săpun și o cârpă îmbibată cu benzină vârâtă pe gâtul sticlei“. Erau și unele fraze magice, inexplicabil de familiare care pătrundeau în noi și-și găseau imediat locul: „Lipește-te pe geam, printre insecte“. N-am uitat-o niciodată. Nici pe asta: „Nu vrem o lume în care garanția că nu vom muri de foame vine la pachet cu certitudinea că vom muri de plictiseală“. Pe marele panou se puteau citi și avertismente cu țintă mai clară, *dazibao*[2] precum „Godard, cel mai imbecil dintre elvețienii pro-chinezi“, care a stârnit niște încăierări splendide în hol și pe trotuar între comuniștii cunoscuți ca revizioniști și maoiștii spontex[3], de familie bună. În sfârșit, era și foaia de 21 x 29,7 centimetri, fără îndoială cea mai discretă dintre toate, prinsă în piuneze în colțul din stânga al panoului celui mai puțin vizibil, în fața căruia, într-o seară când a venit să ne ia, tata s-a oprit brusc, ca un ogar la aret: „Cum poți gândi liber la umbra unei capele?“

În fața acestui micro-pamflet, tatăl și soțul s-au evaporat instantaneu în eter, și la volanul mașinii Ro 80, înzestrate cu motorul rotativ atât de subtil inventat de Felix Heinrich Wankel (1902–1988), a urcat omul Bisericii, furios, umilit, considerându-se trădat de ai săi, care și-a condus trupa iresponsabilă până la apartamentul său de pe malul fluviului.

Îmi amintesc tot ce s-a întâmplat în noaptea aceea, cuvintele pe care le-a folosit fiecare pentru a zgudui certitudinile celuilalt, volumul vocilor utilizate în acest scop, dar și umiditatea sufocantă a aerului, mirosul de mâl ce urca dinspre fluviu și zgomotul descurajant al ușii de la intrare în momentul în care tata a trântit-o. Atunci, bărbatul din Skagen a părăsit apartamentul în toiul nopții pentru a se refugia undeva în nisipurile mâniei sale.

Înainte de asta însă, pastorul se lăsase absorbit de furia lui Dumnezeu. Într-o franceză școlărească tăvălită prin firimituri de Iutlanda.

– Îți dai seama că ești încă măritată cu un pastor? Fie c-o vrei, fie că nu, asta-i realitatea. Îți amintesc de asemenea că, în această calitate, ai o datorie minimă de reținere care înseamnă să te abții de la a-mi insulta profesia. Accept fără să crâcnesc faptul că nu pui niciodată piciorul în templu, majoritatea credincioșilor mei cred chiar că sunt burlac. N-am spus nimic când m-ai anunțat că-ți pui la dispoziție în fiecare seară sala de cinema pentru întruniri politice care se sfârșesc uneori cu meciuri de box întrerupte de trupele de intervenție. N-am scos o vorbă nici când un articol din ziarul local te-a prezentat ca pe o pasionaria a mișcării și ți-a descris cinematograful ca pe „unul dintre creuzetele artistice ale avangardei revoluționare“. Dar seara asta, când am văzut „cum poți să gândești liber la umbra unei capele“ afișat așa, pe panourile tale, în cinematograful tău, am simțit o rușine și o umilință cumplite. Nu pot să înțeleg asta, nu pot să te înțeleg. Și cum poți să-ți aduci fiul de treisprezece ani să asiste la asemenea spectacole, la o asemenea revărsare de noroi în care toți studenții ăștia revoltați spun ce le trece prin cap și se înjură unii pe alții? Ce caută un adolescent de vârsta lui într-un astfel de loc atât de târziu în noapte? E normal? Nu știu ce vrei, Anna, nu mai înțeleg nimic.

Intensă ca o salvă de-a orgilor lui Stalin, contraofensiva mamei n-a întârziat să se năpustească asupra pastorului. În mare măsură, argumentația Annei o relua pe cea a noilor combatanți care nu voiau decât să-și recâștige controlul asupra propriilor vieți, să se dezbare de zei și de stăpânii lor, să redea puterea oamenilor din uzine și, de ce nu, la final, să se bucure fără limite[4].

Pentru un pastor din acea epocă, fie el și danez din Skagen, fiu de pescar din neam de pescari, hrănit cu cambulă și rulouri de anghilă, crescut în

spiritul respectului și toleranței, trebuie să recunoaștem că poțiunea era violentă, brutală și greu de înghițit dintr-o sorbitură.

Acesta este motivul pentru care în seara respectivă Johanes Hansen a pus capăt discuției, a trântit ușa, a coborât în goană scara de piatră, a urcat în mașină, al cărei motor a scos huruitul caracteristic, și s-a îndepărtat de familia sa de-a lungul platanilor de pe cheiul Lombard.

Incapabil să descurce filamentele binelui și răului, incapabil să știe care avea să fie crezul lumii ce urma să vină, incapabil să găsească în sine însuși cel mai mic firicel de credință în acea noapte.

Azi după-amiază plimbarea a fost scurtă. La minus douăzeci de grade, puțini dintre noi acceptă să iasă la aer în curte. Patrick și cu mine am făcut excepție, deși suport destul de greu temperaturile astea care-ți ard bronhiile și-ți îngheață extremitățile. Horton, pe de altă parte, pare să fie învelit din născare cu un material izoterm care-l ține la adăpost de lumea iernii. La temperaturi încă și mai joase l-am văzut culcat pe o bancă din curte făcând senin exerciții în mânecă scurtă, de parcă halterele pe care le ridica ar fi avut densitatea ghețurilor topite primăvara. Îi place să-și marcheze astfel teritoriul de mascul dominant, să-și etaleze potențialul fizic pentru a impresiona și a-i ține la distanță pe gardieni și pe deținuți, care, în majoritate, nu înțeleg decât alfabetul forței și limbajul intimidării.

Azi a fost prima oară când mi-a vorbit despre tatăl lui, profesor de inginerie mecanică la un colegiu din Québec. Un tip care nu și-a luat niciodată concediu sau un răgaz de odihnă, care-și exercita vocația în fiecare clipă, pregătind cu pasiune sute de adolescenți pentru meseriile de mâine și, potrivit lui Patrick, mergând până acolo încât să uite complet de soție și de cei trei copii, pe care se obișnuise să-i ignore când îi întâlnea prin casă.

– La început, când eram mici, eu și cu frate-meu și cu soră-mea ne tot frământam. Cu ce naiba am greșit ca să se poarte cu noi în halul ăsta? Până la urmă ne-am dus la mama ca s-o întrebăm și, ce să vezi, ne-am ales cu cel mai tâmpit dintre toate răspunsurile tâmpite: „Are mult de lucru“. Am priceput că mama nu voia să vorbească despre asta. Atunci am făcut ca el, am trăit între noi, ca și când el n-ar fi fost acolo. Totuși, într-o zi m-am dus să mă ascund lângă poarta colegiului, ca să văd cum se purta cu ceilalți. Să-mi bag picioarele, între două cursuri l-am văzut așa cum nu-l văzusem

niciodată, arăta tânăr și vioi, vorbea cu toată lumea, glumea zâmbitor cu elevii, se uita la plozii ăia de parcă ar fi fost ai lui. Mai rău, părea să-i iubească, dar de-adevărat, și să le spună într-o singură pauză mai multe chestii decât ne-a spus nouă toată viața. În ziua aia am plâns, zău. Nu le-am zis nimic lui frate-meu și soră-mii. Am continuat să trăim la fel ca înainte și, îndată ce-am putut, am tulit-o de-acasă. Acum, dobitocul e la pensie. Maică-mea e tot cu el. O mai sun din când în când. Nu vorbim niciodată despre el. De parcă ar fi mort.

Ne-am așezat pe o bancă fixată în șuruburi în cimentul din curte. Și n-am mai rostit o vorbă. Vântul înghețat îmi zgâria fața și se strecura printre ochiurile fesului de lână. Seara se lăsa încet, peste puțin timp locul acesta avea să fie la fel de întunecos ca un mormânt. Un deținut pe care nu-l cunoșteam a venit să se așeze la celălalt capăt al băncii, însă n-a apucat să răsufle, că Horton, fără să-l privească, a spus:

– Tai-o!

Tipul a sărit ca electrocutat și s-a grăbit să se îndepărteze de noi de parcă tocmai ar fi văzut o prăpastie deschizându-i-se la picioare.

Când ne-am întors în celula noastră, doi gardieni erau deja înăuntru și ne răscoleau prin lucruri, scotocind peste tot. Șervetul de pe vasul de toaletă fusese aruncat pe o saltea, niște tricouri zăceau pe jos, la fel și tuburile de pastă de dinți și periuțele.

– Să-mi bag picioarele, ce-i porcăria asta? Ce faceți aici, siamezilor?

Percheziție amănunțită. Fuseseră găsite droguri într-o celulă din sectorul nostru. Când gardienii se pregăteau să iasă, Horton le-a făcut semn să se apropie.

– N-aveați nici o șansă să găsiți ceva, ascunsesem totul aici.

Cu un gest explicativ, și-a apucat sexul și testiculele prin pantaloni și le-a vânturat o clipă prin fața gardienilor. Nici unul dintre „siamezi“ n-a avut chef să-i verifice afirmația. Văzând că partida era câștigată, colegul meu de celulă a hotărât să meargă un pas mai departe:

– E destul de multă, și din aia bună.

După ce s-a închis ușa a trebuit să facem ordine, să ne împăturim hainele și să curățăm ceea ce fusese murdărit. Patrick nu contenea să mormăie furios, ca o gorilă ținută în cușcă departe de ai săi și maltratată de paznici. Apoi, când totul arăta bine, și-a deschis caietul de desene, și-a scos creioanele și a început să traseze cu mâna liberă – câteva linii drepte, altele

cu întreruperi fine, niște curbe regulate și contururi aproximative –, adâncit în tăcere, asemenea unui discipol al școlii de la Skagen, în universul luminilor perfecte, în această peninsulă în care tații n-au existat niciodată, în acest loc cunoscut doar de el, unde, dacă nu putea să refacă lumea, se străduia încă din copilărie s-o redeseneze.

A fost nevoie de mult timp pentru a reduce falia pe care Mai ’68 o deschisese în viața părinților mei. La treizeci și opt de ani, mama intrase cu capul înainte în această mașină de stors a istoriei, pe când, de partea cealaltă a geamului, tata, cu mâinile încrucișate la spate, nu avusese de ales decât s-o privească învârtindu-se.

În anul care a urmat evenimentelor, părinții mei s-au străduit să repare distrugerile pe care le suferise cuplul lor. În vara lui 1969, întreaga familie, așezată meticulos pe catifeaua gri a mașinii NSU Ro 80, a hotărât să străbată cei 2 420 de kilometri ce separau două planete aparținând unor sisteme solare complet diferite. Spre surprinderea generală, „birotorul“ și-a pus calitățile în valoare și a făcut călătoria în ceva mai mult de două zile, cu Anna și Johanes conducând cu schimbul. Era prima mea ședere în Iutlanda. Încă de la sosire, scuturat de vânturile care nivelau dubele, scăldat de acea lumină diafană care depunea o peliculă argintată pe epiderma apelor, înconjurat de bunăvoința unei familii cu efectivele unei mici armate, am avut sentimentul ciudat că trăiam dintr-odată printre ai mei. Asemenea lor, în scurtă vreme aveam să vorbesc cu heringii, să deslușesc tainele furtunilor și, între alți doi Hanseni, lângă silozurile depozitului, aveam să ambalez și eu în saci făina de pește menită să hrănească alți pești.

Toată lumea vorbea tare, iar râsetele răsunau ca niște lovituri de bici în toate colțurile încăperii în care ne adunaserăm. Într-o mulțime de farfuriuțe erau tot soiul de mâncăruri care nu rezistau poftei coloșilor. Mama și cu mine nu înțelegeam mare lucru din conversație, dar ne țineam strâns paharele în mână și zâmbeam țeapăn, regulamentar, ca doi turiști englezi în vacanță, niște intruși timizi dornici să se integreze. Din când în când, tata venea la noi, ne prindea de mijloc și ne prezenta unui Hansen încă și mai mare decât cel de dinainte, iar respectivul izbucnea în râs auzind anecdota povestită de Johanes despre noi, care nouă nu ne spunea absolut nimic. În cele din urmă, camera s-a golit treptat, iar ocupanții ei s-au regăsit în curte. Așa cum în alt veac s-ar fi adunat în jurul unui nou atelaj pentru cai de

tracțiune, acum se postaseră în cerc în jurul modelului Ro 80. Tata ridicase capota și le dezvăluia secretele motorului cu piston rotativ Wankel, funcționând conform ciclului Beau de Rochas. Hansenii îi ascultau explicațiile într-o tăcere respectuoasă, abia tulburată de palele de vânt ce suflau discret peste unghiurile ascuțite ale casei. Păreau o adunare de credincioși captivați de predica unui mecanic auto care le descria construcția răbdătoare și divină a unei lumi perfecte.

După cum am înțeles destul de repede, cultul protestant e un sport cu exigențe reduse și reguli destul de suple, debarasat de trama rigidă și carcanul liturgic ale catolicilor. Fiecare parohie este liberă să se organizeze cum vrea, nimic nu e centralizat și pastorii nu au o putere veritabilă. În esență, comentează texte religioase sau fac apel la invitați ca să modereze întrunirile săptămânale. Așa se face că, în prima duminică de după sosirea noastră, Henrik Glass, pastorul din Skagen, l-a invitat pe tata la microfon ca să îndrume adunarea într-acolo unde găsea de cuviință. Din câte ne-a povestit el ulterior, Johanes a început cu o remarcă despre dansul nisipurilor împinse de vânturile venite din toate colțurile lumii, acele rafale de noutăți și de tentații care ne erodează viețile și, insidios, ne îngroapă bisericile și credința. A evocat transformările bruște pe care le suferea epoca noastră, îndoielile și întrebările legitime pe care le stârneau în fiecare dintre noi, apoi a mai brodat niște metafore pe care le-am uitat înainte de a conchide cu marota lui obișnuită, capela acoperită de nisip și datoria pe care o avem cu toții, pe tot parcursul vieții, de a săpa, de a împinge nisipul pentru a putea continua să ne regăsim în fiecare duminică împreună, în sânul credinței noastre.

Discursul lui a părut să le facă o impresie puternică localnicilor. În fața bisericii l-au înconjurat pe tata ca să-l felicite și să-i mulțumească pentru acea predică remarcabilă. Primirea călduroasă l-a făcut să roșească de încântare, ținând seama că textele pe care se străduia atâta să le elaboreze ajungeau întotdeauna să se risipească în indiferența ascultătorilor săi din Toulouse.

Mama și cu mine, care cunoșteam pe de rost refrenul cu nisipurile, ne țineam la o parte în țara danezilor, așteptând răbdători ca fervoarea populară să se decanteze și să putem lua prânzul în familie la masa căpcăunilor.

Când a venit vremea să plecăm și ne ocupaserăm deja locurile în Ro 80, un bărbat s-a apropiat cu pași grăbiți de geamul deschis al tatei. Au

schimbat câteva cuvinte, moment în care l-am văzut pe Johanes afișându-și cel mai frumos zâmbet. A coborât din mașină și i-a deschis capota generoasă. A urmat o lungă conversație despre meritele motorului Wankel în comparație cu alte modele. Interlocutorul său, despre care urma să aflăm mai târziu că era pe cale să cumpere același sac fără fund de necazuri, asculta cu religiozitate cuvintele pastorului, care-și mărturisea credința în inovațiile îndrăznețe ale mecanicii. În acea zi îl entuziasmau mai mult decât extravaganțele divine.

În timpul sejurului în Iutlanda, la o vârstă stânjenitoare, am devenit conștient de faptul că mama le plăcea danezilor. Oriunde mergeam observam că alura, fizicul și frumusețea trăsăturilor ei captivau atenția bărbaților. Unui adolescent de paisprezece ani nu-i e ușor să descopere că are o mamă sexy, acest singur cuvânt transformând-o într-o femeie care iese din registrul copilăriei, încarnează o ființă diferită pe care fiul n-o mai cunoaște, o ființă care, rămânând soția pastorului, deține puterea stranie de a stârni dorința bărbaților, deoarece posedă acea calitate divină, acele atribute, acea sumă magică, acele forme secrete la care visează toți tipii din lume. Avea treizeci și nouă de ani, era mama, dar trebuia să învăț s-o cunosc pe acea nouă femeie cu care urma să trăim acasă.

Călătoria în Danemarca a fost extraordinar de revigorantă pentru noi toți. Tata a regăsit mirosul pământului, vacarmul celor două mări și căldura neamului său. Mama s-a lăsat invadată de frumusețea luminoasă a peisajelor. Cât despre mine, am învățat câteva expresii esențiale precum *Mange tak* („Mulțumesc frumos“), *Jeg er ikke sulten længere* („Nu-mi mai este foame“), *Jeg er søvnig* („Mi-e somn“), *Hvor er min far* („Unde e tata“) și *Det er en smuk båd* („E o ambarcațiune frumoasă“). Am învățat și că, în ciuda educației mele franceze, a lecțiilor maeștrilor mei și a limbii mele materne, eram înainte de orice un Hansen. Era în mine ceva imposibil de definit, care venea din locul acela și care întotdeauna avea să mă ducă acolo. Prin urmare, la paisprezece ani am hotărât că, în momentul în care avea să mi se apropie sorocul, trebuia să mă întorc acolo, să mor printre uriași.

Drumul de întoarcere n-a semănat deloc cu plimbarea fără griji de la dus, în care merseserăm întins până în capătul peninsulei. Mașina a făcut prima pană la Aarhus. Un șuierat lung, câteva icnete, și motorul și-a oferit o siestă de trei ore. Era un releu de comandă de la cutia de viteze semiautomată. Un

mecanic local a repus lucrurile în ordine până când o defecțiune a pompei de benzină ne-a imobilizat la Hamburg, obligându-ne să petrecem noaptea acolo. A doua zi, cu piese noi, am luat-o spre Dortmund, unde am ajuns remorcați până la concesionarul firmei NSU. Am plecat în ziua următoare pe la mijlocul după-amiezii, fără să fi aflat ce se stricase. Tehnicianul german s-a străduit să ne explice în engleză că era de vină o piesă care se ascundea pasămite undeva pe sub chiulasă. Degeaba repeta bietul om *chatter marks* sau *rotor housing* arătând cu degetul spre partea superioară a motorului, nici tata, nici mama nu pricepeau ce se afla dincolo de acele mormăieli și de tot limbajul semnelor. În lipsă de argumente, mecanicul a folosit atunci un cuvânt universal, comun limbilor germană, daneză și franceză: „*Garantie*“. Și a adăugat în mai multe rânduri: „*Kein Geld, nein, kein Geld*“. Ceea ce, într-un limbaj mai elaborat, însemna: „Ați cumpărat o mașină de rahat, firma NSU, care știe foarte bine asta, pune în aplicare garanția și preia costul reparațiilor. N-aveți nimic de plătit. *Nein*.“

Am acoperit ultima mie de kilometri dintr-un foc, așa cum înghiți o poțiune amară. Parisul pe timp de noapte, drumul național 20, Étampes, Orléans, Châteauroux, Limoges, Brive, Cahors și, la răsărit, în lucirea zorilor trandafirii, coborârea lentă spre lunca fluviului Garonne.

Tata a răsucit cheia în contactul mașinii parcate foarte aproape de cheiul Lombard, și-a trecut mâna peste față și a spus: „Ce călătorie!“ Mama a deschis geamul și a privit spre fluviu. Era ciudat, dar, în pofida orei și a încercărilor din timpul acelei expediții epuizante, nici unul nu părea grăbit să părăsească vehiculul pentru a-și regăsi viața de zi cu zi; preferau să mai prelungească puțin acea impresie de complicitate care-i unise pe parcursul traseului interminabil, făcând cu schimbul la volan ca să termine împreună o operă comună, astfel că amânau întoarcerea în apartament, unde îi pândea teama secretă că la un moment dat ușa dinspre palier avea să se trântească din nou.

– *Chatter marks*, a spus tata.

– *Rotor housing*, i-a răspuns mama zâmbind.

Și au coborât din Ro 80.

Azi-dimineață am primit un mesaj de la evaluatorul meu. Mă întreabă dacă sunt de acord să particip la un seminar coordonat de un psiholog, în cursul căruia fiecare deținut le va expune celorlalți „traseul“ de până acum

și motivele care l-au adus la închisoarea Bordeaux. Dacă am înțeles bine, ședința va urma modelul întrunirilor de la Alcoolicii Anonimi. „Bună, mă cheamă John, sunt aici pentru violențe în formă agravată și n-am mai lovit pe nimeni de opt luni încoace.“ În cor: „Bravo, John“. Aplauze.

Judecătorul știe totul despre faptele mele. A audiat toți martorii și m-a interogat pe îndelete. M-a condamnat la doi ani de închisoare. Totul s-a spus. Dacă vor să-mi dea drumul înainte de termen, trebuie să-și asume responsabilitatea. N-o să mă duc să ciugulesc câteva grăunțe de pocăință din palmele lor ca să cerșesc două luni de libertate.

N-o să-i răspund lui Viggo Mortensen. Îmi făcusem altă părere despre el. M-a dezamăgit.

– Să-mi bag picioarele, când pici peste asemenea chestii te caci pe tine de frică! Ai citit Biblia? Of! Cu tine vorbesc, la dracu'! Biblia!

E ultima întrebare pe care mi-aș fi închipuit c-o s-o aud într-o bună zi din gura lui Patrick. Nu, eu, fiu de pastor, n-am citit niciodată Biblia. Dar el de unde o are?

– Maică-mea mi-a băgat-o în geantă când am plecat în colivie. Mi-a zis: „N-o să-ți strice“. Să-mi bag picioarele, am deschis-o acuma zece minute și, crede-mă, băieții sunt duri, când fac o treabă e altă mâncare de pește decât la noi. Judecătorii ar fi ca niște mielușei când i-ar vedea. Ascultă! Înaintea textului îți dau numele tipului care l-a scris și un număr care habar n-am ce înseamnă. „Isaia 65:12. Vă sortesc sabiei, şi toţi veţi pleca genunchiul ca să fiţi înjunghiaţi, căci Eu am chemat, şi n-aţi răspuns, am vorbit, şi n-aţi ascultat, ci aţi făcut ce este rău înaintea Mea şi aţi ales ce nu-Mi place.“[5] Uau, ce tare e gagiul! E grav de tot, frate! Stai așa, mai e unul: „Matei 25:30. Iar pe robul acela netrebnic aruncaţi-l în întunericul de afară: acolo vor fi plânsul şi scrâşnirea dinţilor.“ Pam pam! Ultimul: „Leviticul 20:15. Dacă un om se culcă cu o vită, să fie pedepsit cu moartea, și vita s-o omorâți.“ Fără glumă, sunt nebuni de legat tipii ăștia. Să omoare vita! Păi, frățică, vita n-are nici o treabă cu poveștile lor!

Biblia planează maiestuos prin celulă și, asemenea unei păsări fulgerate de alice, se prăbușește la baza peretelui pătat cu salpetru în spatele căruia se aud zgrepțănând rozătoarele.

În toiul nopții, Patrick Horton a scos un urlet atât de cutremurător și de puternic, încât m-a azvârlit din pat și a provocat apariția în galop a celor doi

gardieni, siamezii echipați cu tasere și bastoane ca să pună capăt, după cum credeau ei, unei agresiuni violente.

– L-am văzut, era acolo, mergea pe burta mea și se uita la mine. Nu știu dacă era un șoarece mare sau un șobolan, dar, să-mi bag picioarele, dihania umbla pe mine! L-am văzut, șefule, l-am văzut! Trebuie să mă mut din celula asta, nu pot să mai rămân aici. Nu suport rozătoarele, serios, înnebunesc! Trebuie să faceți ceva, la dracu', chemați-l pe director, pe cine vreți voi, dar faceți ceva!

Fascinați de spectacolul prăbușirii unui mit, gardienii încearcă să-i explice că nu-l pot trezi pe director pentru o poveste legată de șoareci. În închisoarea aceea colcăiau dintotdeauna tot felul de animale dăunătoare. Toată lumea o știa. Prin urmare, chiar dacă-i înțelegeau preocuparea, nu se punea problema să-l cheme pe șef numai pentru atât.

Biblia se răzbunase. Siamezii își luau răgazul de a-i explica părintește situația lui Patrick, temutul ucigaș de Hell's Angels. La două dimineața i se adresau cu aceeași blândețe, aceeași empatie chibzuită de care dau dovadă mamele când trebuie să-și liniștească odraslele înspăimântate de un coșmar.

– Nu mai pot. Îmi bag picioarele, nu mai pot. Scoateți-mă de aici. Dacă n-aveți altă celulă, băgați-mă la infirmerie. Fără glumă, o s-o iau razna. Nu suport șobolanii, mama mă-sii de treabă. Hai, duceți-mă la infirmerie!

Oricât de incredibil ar putea părea, cei doi l-au apelat prin stație pe infirmierul de gardă și i-au făcut un semn din cap lui Horton. Asemenea unui puști care e iertat de o pedeapsă grea, și-a tras pe el în grabă un pulover și o pereche de pantaloni și, fără să se mai gândească la Isaia, la Matei sau la mine, a țâșnit afară din celulă ca un tip convins că moartea îi calcă pe urme.

Dazibao – în China, text scris de mână și afișat în spațiile publice, aparținând fie autorităților, fie contestatarilor

În Franța anilor ’60–’70 ai secolului XX, denumire peiorativă pentru adepții curentului maoist-spontaneist, care combinau antiintelectualismul și credința în superioritatea morală și culturală a muncitorimii cu aspirațiile libertare și practicile de acțiune directă moștenite de la anarho-sindicalismul francez. Se opuneau radical „marxist-leniniștilor“, maoiști dogmatici aliniați poziției oficiale chineze, pe care îi numeau „osificați“.

Celebru slogan din Mai ’68 din Franța, *Vivre sans temps mort, jouir sans entraves*

Citatele din Biblie sunt preluate din traducerea lui Dumitru Cornilescu (1924) revizuită în 2014.

DEEP THROAT

Mi-am dat seama foarte devreme că tata nu va fi niciodată un francez adevărat, unul dintre tipii aceia convinși că Anglia a fost întotdeauna un loc de pierzanie, iar restul lumii, o periferie îndepărtată lipsită complet de educație.

Faptul că-i era atât de greu să trăiască în această țară, s-o înțeleagă și să-i preia tradițiile și obiceiurile îi displăcea mamei în așa măsură încât discuțiile lor recurente pe această temă trezeau adesea la viață și alte motive de dispută. În ciuda celor șaisprezece ani petrecuți în Franța, Johanes Hansen rămânea un danez ireductibil, mâncător de *smørrebrød*, un bărbat din Iutlanda de Nord care punea mare preț pe cuvântul dat și-și privea interlocutorul fix în ochi, dar nu stăpânea deloc dialectica vioaie la modă aici, atât de înclinată spre negarea evidențelor și nerecunoașterea angajamentelor.

Lucrul care-i plăcea cel mai mult din țara lui de adopție era limba, pe care o utiliza cu un respect infinit și cu o impresionantă corectitudine gramaticală. În rest, găsirea unei vieți pe potriva lui părea o dificultate insurmontabilă. Spunea adesea că, din toate țările pe care le cunoștea, Franței îi venea cel mai greu să-și aplice sieși virtuțile republicane și morale pe care le pretindea celorlalte. Mai ales egalitatea și fraternitatea.

– Cu coroanele lor de privilegii, președinții și micii voștri marchizi seamănă cu niște regi mult mai mult decât biata noastră regină Margrethe a II-a.

Asta îi plăcea să repete la masă ca s-o înțepe pe mama. Nu suporta nici aroganța, aplecarea spre minciună și neloialitatea care, în opinia lui, șiroiau din guvernele noastre. Cât despre oamenii noștri politici, nu și-i putea închipui decât bălăcindu-se în bazinele termale ale corupției și compromisului.

Anna îi reteza scurt alaiul de reproșuri.

– Dar atunci de ce stai aici? Ești liber să te întorci acasă la tine.

Tata nu răspundea niciodată, dar cu toții îi auzeam timbrul blând al vocii: „Fiul meu e aici și te iubesc“.

Deși născut și educat în Franța, împărtășeam în general vederile și sentimentele negative ale tatei față de țara noastră. Înțelegeam perfect cum

era posibil ca un om cu statura lui, crescut sub influența pacifismului și internaționalismului, să nu se simtă în largul lui în cămașa de forță hexagonală în care era obligat să intre. Pe deasupra, fiul lui era acolo și, cu toate că situația era tot mai complicată, își iubea în continuare soția.

Le Spargo își regăsise calmul și ciclurile de flux și de reflux ce ritmau premierele filmelor de succes. În 1970, *Cercul roșu*, *Tristana*, *Micul om mare*, *Măcelarul*, *MASH* și *Mărturisirea* i-au oferit mamei unul dintre cei mai buni ani. Erau o mulțime de noutăți strălucite care se potriveau de minune în micul nostru cinematograf de „artă și eseu“ a cărui frecventare era încă de bonton. La liceu am devenit rapid popular grație poziției mamei și incredibilei fervori cinefile care străbătea tineretul din acea epocă.

În ce mă privește, am văzut toate filmele de la *Spargo*. Uneori, în timpul zilei – cel mai adesea la sfârșitul dimineții – și pentru ocazii speciale, de pildă, un film important, mama organiza o proiecție „familială“ când aveam sala numai pentru noi. Așezați unul lângă altul, tata, mama și cu mine urmăream un lungmetraj proiectat pe marele ecran. Am trăit niște clipe de neuitat; atunci, în timp ce rolele de triacetat de celuloză se succedau, prezentam toate caracteristicile unei familii unite.

Tata ne vorbea foarte puțin despre templu și despre ceea ce făcea el acolo. Departe de predicile din Danemarca, încununate de chemări înflăcărate la rampă, aici părea să furnizeze un serviciu minimal într-o indiferență politicoasă. Își scria întotdeauna predicile cu sârguință, dar lăsa impresia că în sinea lui elanul se stinsese. Mama nu mersese niciodată la slujbele sale, iar eu nu mă mai duceam de mult să-i ascult discursurile care, la fel ca acelea ale confraților și concurenților lui, se învârteau în loc de secole întregi pe fonograful profeților.

În unele seri, când o aștepta pe mama, Johanes își punea un pahar de băutură și se așeza în dreptul marii ferestre care dădea spre fluviu. Vara, când ploua, deschidea larg canaturile ca să asculte zgomotul aversei și să simtă mirosul umed al vieții dinspre trotuare. Din partea unui om al Bisericii cu o credință deopotrivă melancolică și uneori decepționată ar fi fost de așteptat să aleagă Bach sau Händel pentru a-și înfrumuseța serile solitare. În realitate, în aceste momente de descurajare tata asculta înregistrări luate parcă la nimereală de pe rafturi: Lee Konitz, Emerson, Lake and Palmer, Stan Getz, Curtis Mayfield sau Led Zeppelin defilau pe combina noastră hi-fi Marantz cuplată la boxele JBL alese personal de

mama. Pe vremea părinților mei, sunetul avea o importanță capitală de care nu se mai bucură în prezent. Se desfășura o adevărată cursă a performanțelor pentru a depăși imperfecțiunile apărute la presare și în procesul de înregistrare, precum și hârâitul scos de acul de diamant pe discurile de 33 de rotații pe minut. Pentru pastor, această muzică venea fără îndoială din cer, prin canalele impenetrabile de acute, medii și bași concepute de James Bullough Lansing (JBL) și asamblate la Northridge, în California.

Dacă Johanes ar mai fi pe lumea asta și ar descoperi relatarea necazurilor din mărunta mea viață, măcar ar fi mulțumit să citească această notiță inutilă, dar precisă, despre originea boxelor noastre. „Astăzi, lumea a devenit prea complexă pentru a se mulțumi cu aproximări, explicații cețoase ori remarci vagi. Cred mai mult ca oricând că trebuie să respectăm cu strictețe corectitudinea, exactitatea, expunerea detaliilor. Altădată puteai să cumperi sufletul unui om cu o imagine pioasă fără ca el să ceară la schimb altceva decât o binecuvântare. Acum, ca să obțin ceea ce am venit să caut, va trebui să-i fiu alături acestui frate, să-i răspund la întrebări, să-i potolesc neliniștile și să-l îndrum cu gesturile răbdătoare ale unui referent obosit de la Alcoolicii Anonimi.“

Așa vorbea tata. Când își termina primul sau al doilea pahar, uitându-se la ploaia de afară, i se întâmpla uneori să deschidă discuția despre marota lui, acele ore „petrecute în perfecțiunea credinței“. Într-o seară, când mama întârzia să se facă auzită pe scară, poate după un al treilea pahar, în timp ce ploaia se prelingea pe geamurile apartamentului, tata a cedat brusc și și-a desprins privirea de la peretele pe care era fixată de mult.

– Nu mai am credință. Nici măcar o zi. Nici măcar câteva ore pe ici, pe colo. Nu se mai pune problema perfecțiunii. Ultima oară când am fost la Skagen am stat de vorbă mult cu bătrânul pastor. După câteva clipe mi-a zis: „Dar, Johanes, nici eu nu mai am nimic, absolut nimic în afară de sticla asta de scotch pe care o schimb când e goală. Credința e ceva fragil, nu se bazează pe aproape nimic, e ca un număr de magie. Și de ce ai nevoie ca să fii un bun scamator? De un iepure și o pălărie. Cândva le aveam pe toate la îndemână. Acum nu mai am nici iepure, nici pălărie, nici magie.“ Exact asta e, băiete. Nu mai am nimic. Mama ta și cu tine aveți dreptate să nu veniți niciodată la templu și să nu vă interesați de toată chestia asta. Vă invidiez. Eu, ca să-mi câștig traiul, trebuie să urc în continuare pe scenă ca să-mi fac

vechiul număr, singurul pe care l-am învățat vreodată. Și fără asistentă, fără iepure și fără pălărie.

Pentru cina din seara aceea, tata ne pregătise o musaca de vinete. Tava aștepta în cuptorul cald. Când s-a întors, mama a intrat tiptil ca să nu trântească ușa de la intrare. Johanes adormise.

Dis-de-dimineață, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic în timpul nopții, dar mergând în vârful picioarelor, Patrick Horton s-a întors în celulă. Mai târziu, pe când ne întorceam de la micul dejun, un gardian și-a vârât capul prin ușa întredeschisă.

– I-am zis șefului de necazul tău. S-a rezolvat. O să vină într-o oră un tip de la întreținere.

Într-adevăr, pe la prânz un angajat a venit cu o mistrie, niște așchii de metal și un fel de ipsos cu priză rapidă. Ca să-și facă amalgamul a diluat praful în puțină apă și a adăugat bucățile de oțel, apoi s-a apucat să colmateze toate fisurile de pe pereți. În timp ce el lucra, Horton îl urmărea ca o umbră servilă, verificând de fiecare dată eficacitatea obturației.

– Sunteți sigur că e destul metal în amestec? E tăios, da? Trebuie să le taie labele, altfel totul e degeaba. Cât durează până se întărește ca lumea? Douăzeci și patru de ore? Să-mi bag picioarele, nu-i nici o cale să grăbiți întărirea?

Angajatul închisorii a petrecut o oră în celula noastră de lux ca să curețe și să acopere fiecare spărtură. A trebuit să caute un alt sac de ipsos și alte așchii de metal. Când a terminat, s-a spălat pe mâini în chiuvetă, s-a uitat la șervetul care acoperea vasul de toaletă, apoi ne-a privit cercetător.

– Care dintre voi se teme de șoareci?

Lui Horton i-a luat un timp destul de lung până să recunoască. Tipul își strângea lucrurile zâmbind.

– Ah, eram sigur!

La Montréal, luna ianuarie este una dintre cele mai friguroase din an. Săptămâna asta, temperatura a coborât până la minus treizeci și două de grade. În celule, deși sistemul de încălzire funcționează, abia dacă avem paisprezece grade. Ni s-au distribuit pături suplimentare. Sunt din fibre acrilice și au un miros ciudat care amintește de cauciucurile chinezești reconstituite din anvelope uzate. Noaptea dormim îmbrăcați. Ziua ne punem două sau trei pulovere ca să rezistăm frigului.

Fără îndoială înghețați în măruntaiele închisorii și privați de căile de acces obișnuite, șobolanii și șoarecii n-au mai venit în vizită. Starea de spirit a lui Horton s-a ameliorat pe loc. Și-a regăsit toată verva și dorința de a despica în două o mare parte a omenirii.

– Îl știu pe unul dintre tipii care au sosit azi. E un bandit de mâna-ntâi. În tot Montréalul nu mai e altul care să-ți machieze în viteză biclele furate. Îți face lucrarea într-o după-amiază. Să ții minte asta. Când vezi ce-ți cere, îți dai seama rapid că tipul nu e angajat la Armata Salvării. În afară de asta, e un pervers care umblă permanent cu o lamă la el. Nu-i dau douășpatru de ore ca să-și fabrice una aici. Vezi tu, în privința lui nici nu trebuie să-mi bat capul, știu c-o să sfârșească prost. Într-o zi, îți spun eu, tipul o să dea peste un as al katanei care o să-l despice în două. Cum se zice în Biblie, ăla care te amenință cu șuriul o să ajungă în mașina de tocat.

Acestea fiind zise, exegetul meu preferat s-a înfofolit în pătură și și-a început tura de veghe, verificând că, întărite cu așchiile de metal, căile de acces ale dăunătorilor erau etanșe.

Indiferent de temperatură, hrana care ni se oferă este la fel de mizerabilă. Azi am avut piept de pui maroniu cu mazăre pe care microundele nu apucaseră s-o decongeleze decât parțial. Adesea, în aceste clipe de depresie gustativă – la pușcărie, masa este unul dintre momentele importante ale zilei –, nu mă mai gândesc la felurile mamei, pe care nu țin minte s-o fi văzut gătind produse proaspete, ci la savuroasele cambule din Skagen fripte de bunicul Sven și servite cu merișoare care-și combinau în gură sucurile dulci și sărate.

Seara asta e atât de frig, încât nu pot să adorm. Ascult pocnetul țevilor și tusea deținuților. Uneori se aud accese prelungite de tuse de la alt etaj. Aceste zgomote deformate și atenuate de distanță mă duc cu gândul la strigătele sau plânsetele animalelor sălbatice.

Tata tocmai a trecut pe-aici. Am vorbit de una, de alta, iar el a strecurat cu abilitate în conversație mașina Ro 80. Se întreba ce se alesese de ea când el plecase din Toulouse, la sfârșitul anului 1975. Cunoșteam răspunsul, însă am preferat să-l păstrez pentru mine. Știam că l-ar fi durut. Winona și Nouk ni s-au alăturat puțin mai târziu. A fost un moment de tihnă. Stăteam toți laolaltă, morți și vii, strânși unii în alții ca să ne oferim reciproc ceea ce ne lipsea cu desăvârșire, un pic de căldură și de alinare.

Viața în spații închise are un miros neplăcut. Izul de mucegai al gândurilor rele macerate îndelung, efluviile ideilor murdare care au umblat prin cele mai diverse locuri, duhoarea acră a vechilor regrete. Aerul liber, prin definiție, nu intră niciodată aici. Ne respirăm halenele sub un clopot de sticlă, răsuflări comune încărcate de fragmente de pui maroniu și planuri sumbre. Chiar și hainele, cearșafurile, pielea ajung să se impregneze de aceste exhalări cu care nimeni nu se poate obișnui. La întoarcerea de la plimbare, când aerul de afară se oprește în dreptul turnichetelor, tranziția este de fiecare dată brutală, iar o greață vagă se grăbește să ne aducă aminte că trăim și respirăm într-un pântec care ne poartă și ne digeră mult timp, pentru ca, în momentul potrivit, să ne expulzeze pentru a se ușura și nu pentru a ne reda libertatea.

Am luat bacalaureatul la optsprezece ani, dar nu fără dificultăți. Mi-am datorat salvarea unei sesiuni suplimentare la finalul căreia cei picați au fost foarte numeroși. Foarte departe de generozitatea din Mai ’68, când fiecare și-a primit diploma la simpla prezentare a unei adeverințe de domiciliu, în anii următori inspectoratul școlar de la Toulouse și-a ridicat sensibil exigențele și standardele de acceptare. Aptitudinile mele la sport și geografie și talentul de a mă descurca la câteva alte materii apropiate mi-au îngăduit să-i prezint pastorului ultimul meu *ausweis* școlar și să-l aud spunând, în limba lui Hans Christian Andersen și cu o anumită solemnitate: „*Min søn, jeg er stolt af dig*“, ceea ce am putea traduce fără probleme drept: „Fiule, sunt mândru de tine“.

În realitate n-am știut niciodată dacă metisul pe jumătate blond pe care aveam uneori impresia că-l întruchipam în ochii tatei nu-l făcea să regrete că nu se însurase cu o femeie din Skagen care ar fi gândit ca o daneză, ar fi iubit ca o daneză, ar fi mâncat ca o daneză, ar fi înotat ca o daneză, ar fi făcut dragoste ca o daneză și ar fi născut un bebeluș danez zdravăn căruia toată lumea i-ar fi lăudat vigoarea și frumusețea, dar care, îndată ce-ar fi deschis ochii, le-ar fi murmurat admiratorilor săi: „*Smiger er som en skygge: den gør dig hverken større eller mindre*“. Lingușirea e ca umbra: nu te face nici mai mare, nici mai mic.

Aș fi înțeles perfect dacă Johanes, pastorul care se pretindea fără credință, ar fi visat seara, în timp ce privea ploaia, la acest vlăstar pe care nu l-a avut niciodată.

Universitatea m-a primit ca pe un imigrant de prisos, iar Facultatea de Geografie a găsit de cuviință să mă învețe că Danemarca, având 42 924 kilometri pătrați, e cel mai mic stat din Scandinavia, asta, dacă uiți să-i adaugi sateliții, Groenlanda și insulele Feroe, care-i aparțin, moment în care ai un mastodont de 2 210 579 kilometri pătrați.

Îmi place geografia călătoriilor, cea pe care o bați cu pasul, la înălțimea unui stat de om, învățând din înclinația pantelor, din oboseala picioarelor și capriciile vremii. Îmi place mult mai puțin geografia cărților cu grafice și date pe post de anluminuri. Prin urmare, șederea mea în campus s-a rezumat la o succesiune de veniri și plecări nonșalante, de lucrări de verificare a necunoștințelor, de citit cursuri fotocopiate și de interminabile zile petrecute la cinema, care la căderea serii mă redau familiei luminat, dar zdrobit de oboseală.

Acasă, lucrurile își urmau cursul, erodând suplimentar în fiecare zi răbdarea uneia și dragostea celuilalt. În apartamentul de pe cheiul Lombard domnea această atmosferă în care semnele de indiferență ajung să dispară în straturile de praf. Pastorul continua să pregătească masa, iar mama continua să vină târziu acasă. Cel mai adesea cinau separat, fiecare la ora lui.

Anna ținea contabilitatea încasărilor, își planifica filmele și profita fără fasoane de lumea înconjurătoare așa cum era ea. Johanes se străduia să-și respecte rangul, să scrie în tăcere despre cuvântul lui Dumnezeu, să încropească aparența iluziilor improvizând un mic număr de scamatorie cu ceea ce avea la îndemână, dar fără să aibă nici pălărie, nici iepure.

Anul 1975, când am împlinit douăzeci de ani, a marcat sfârșitul unei lumi, al lumii noastre, al lumii Hansenilor, al lumii acestor oameni din nord și din sud care făcuseră atâția kilometri și atâtea sacrificii intime ca să se unească, învățaseră limbi necunoscute, cumpăraseră vehicule improbabile, făcuseră sex oricum, în felul lor, unul închizând ochii, celălalt nu, făcuseră un copil fără să știe prea bine pentru cine și de ce, propovăduiseră rolul lui Dumnezeu, îl programaseră pe cel al diavolului și, așa cum fuseseră puși să promită, măturaseră în fiecare zi nisipul care se aduna în fața ușii lor, înduraseră totul până le ajunsese la os – ca să sfârșească separați, desprinși, dezuniți și sfâșiați.

În data de 24 aprilie din acel an, înainte de prânz, victimă a prostului gust al modei, dar și a vârstei sale și mai ales a scumpirii brutale a petrolului, ultima DS a ieșit din uzinele Citroën de pe cheiul Javel. A fost o

înmormântare industrială, o ceremonie care în general storcea foarte puține lacrimi. Asistau sau erau reprezentați conducătorii firmei, oficialități ale statului, directori de publicații și, fără nici o îndoială, bunicii mei, în picioare undeva în atelierul unde se producea această mașină și, înaintea ei, mari cantități otrăvitoare de hipoclorit de sodiu. Soții Margerit ținuseră să fie prezenți la aceste funeralii pentru a asista la dispariția ultimului membru din ceea ce considerau a fi o seminție de asasini. Nu uitaseră accidentul de la Naurouze și cu atât mai puțin se punea problema să fi iertat ceva.

Mai târziu, când m-am gândit la felul în care fusese lichidată familia Hansen, l-am asociat întotdeauna cu falimentul familiei Citroën. Marca le fusese vândută. Fuseseră exilați de pe cheiul Javel.

Și totuși, dacă am dispărut de pe cheiul Lombard și din almanahul familiilor de vază, asta s-a întâmplat în mare parte din cauza unui anume Gerard Damiano. Originar din Bronx, catolic convins, fost asistent într-un cabinet de radiologie, devenit coafor de cartier, acesta, după ce a adunat 25 000 de dolari de la niște binefăcători aparținând parohiilor crimei organizate, s-a hotărât într-o bună zi să realizeze cel de-al doilea film cu adevărat pornografic din istoria cinematografiei americane profesioniste. Scenariul și dialogurile se țineau într-un fir de ață, iar povestea se baza exclusiv pe talentele buco-esofagiene ale eroinei, Linda Lovelace, înconjurată de actori amatori dispuși să se sacrifice cu toată generozitatea. Filmările, efectuate cu o echipă cazată într-un Volkswagen broscuță, au durat șase zile în timpul iernii blânde din Miami. La premiera din Statele Unite, care a avut loc în primăvara anului 1972, unul dintre actori, Harry Reems, care până atunci nu jucase decât Shakespeare, și la *Deep Throat* lucrase atât ca actor, cât și ca maestru de lumini, a fost inculpat pentru „vehicularea de obscenități peste granițele statale“. Pelicula, interzisă în douăzeci și șapte de state, calificată drept „total obscenă“ de autoritățile din statul New York, a provocat tornade de scandaluri, salve de critici, leșinuri ale apărătorilor virtuții. Dar sălile unde vizionarea era autorizată erau pline ochi. În decursul timpului, *Deep Throat*, film minuscul, a adus încasări de peste 600 de milioane de dolari. Trebuie însă reținut un lucru: în momentul respectiv, pentru cele șase zile de muncă, Damiano, coaforul-regizor, precum și actorii amatori n-au luat decât niște pietricele din acest munte de aur. Majoritatea încasărilor au fost colectate în bani gheață, zi de zi, chiar la

ghișeele cinematografelor, pe tot cuprinsul țării, de un regiment de încasatori însărcinați de mafie să-i tundă pe actori și pe coafor.

Cu toate acestea, Gerard Damiano a recidivat în anul următor, realizând *The Devil in Miss Jones*, care a produs 7,7 milioane de dolari și a fost cel mai mare succes din 1973. În treizeci și doi de ani de carieră, filmografia acestui personaj uluitor s-a oprit după 48 de filme ale căror titluri splendid de explicite, precum *Splendor in the Ass* (1989), nu lasă să planeze nici un dubiu asupra calității literare, naturii și conținutului scenariilor.

Dacă-mi amintesc încă aceste detalii e doar pentru că, din cauza sârmei ghimpate a cenzurii, *Deep Throat* a putut rula în Franța abia pe 27 august 1975. Iar în această lungă perioadă de așteptare, acasă, dezbaterile dintre Reformă și Artă și eseu au fost extrem de aprige.

Se scurseseră trei ani de la premiera americană. Trei ani în care oreliști și critici dezbătuseră pe larg însușirile aparte ale acelui gât, biografia autorului, catolicismul lui elastic și încasările care dispăreau ca niște iepuri în pălăriile siciliene. Toate aceste anecdote sosiseră în valuri succesive de peste Atlantic, astfel că, atunci când filmul a fost proiectat în sălile noastre, toată lumea avea sentimentul că-l văzuse deja.

Așadar, 27 august 1975 rămâne pentru mine o dată de neuitat, ziua fatidică în care viața noastră s-a dat peste cap, oficializând ceea ce presimțeam de mult.

Încă din iunie, ministrul Culturii, Michel Guy, a anulat ordinul care bloca importarea acestui gen de filme în Franța. Mama, ca proprietară de cinematograf independent, a făcut apel la distribuitorul Alpha France ca să poată proiecta la *Spargo* filmul-fenomen. Atunci când a ajuns până pe cheiul Lombard, vestea l-a înfuriat la culme pe pastor, i-a scos la iveală latura conservatoare și l-a făcut să dea frâu liber unui vocabular pe care nu i-l cunoșteam:

– Ce crezi că am eu de-a face cu povestea asta mizerabilă, cu clitorisul lu' pește și cu tipii ăștia care stau să le-o sugă preț de-o oră? Îți închipui că asta mă șochează? Sincer? Nu, Anna, ceea ce mă scoate din sărite e faptul că nevasta pastorului de la vechiul templu nu s-a gândit nici măcar o secundă la repercusiunile pe care o să le aibă alegerile ei cretine asupra lu' bărbatu-său. Dacă proiectezi filmul ăsta, sunt terminat, nu mai pot să mă duc la templu. Oamenii, presa, credincioșii o să facă bineînțeles legătura între cea care provoacă scandalul și cel care, în fiecare duminică, le laudă meritele

primei Epistole către Corinteni: „Trupul nu este pentru curvie: el este pentru Domnul și Domnul este pentru trup.“[6] Îți dai seama de rahatul în care mă bagi? Și fără să fi stat de vorbă cu mine, fără să-mi fi cerut părerea! Am aflat-o din întâmplare, când am răspuns la telefon. Un tip de la o firmă care se cheamă Alpha France îmi zice: „Doamna Hansen nu este? Dumneavoastră sunteți domnul Hansen? Am o veste bună pentru dumneavoastră. E OK pentru *Deep Throat*. O să puteți proiecta filmul din ziua premierei naționale. O să vă ținem la curent cu datele și cu sosirea rolelor. Vă previn, o să reprezinte o schimbare față de programul dumneavoastră obișnuit.“ Dacă pui pe afiș filmul ăsta, întreaga mea viață o să se schimbe, Anna, întreaga noastră viață.

Mama s-a ridicat brusc și a lovit în masă cu latul mâinii.

– Nu ești decât un pastor amărât de provincie, un protestant încuiat, conservator și orb la ceea ce se întâmplă în jur. Nu vezi nimic, nu pricepi nimic, judeci și dai sentințe, cu Biblia ta pe care o fluturi ca pe un Cod penal. Încă trăiești în secolul al XIX-lea, cu poveștile tale despre făina de pește și peninsula înghițită de nisipuri. Mi-e silă de tine, Johanes Hansen. Toată lumea, pretutindeni, vrea să vadă filmul ăsta care, fără îndoială, e de rahat, dar marchează un punct de cotitură în meseria pe care o practic eu. Nu știu precis care, dar sunt sigură că e un eveniment foarte important. Așa că-ți spun, n-o să renunț la toate astea ca să potolesc neliniștile profesionale ale unui soț care nu acceptă meseria nevestei lui. Prezint filme, Johanes, asta-i munca mea. Când primesc un Bergman, un Tarkovski, prezint metafizică, misticism. Când e un Damiano, prezint sex oral, penisuri și clitorisuri. Și-mi pare sincer rău dacă niște chestii așa de mărunte în fundul unui gât pot să te aducă într-o asemenea stare.

Anna a ieșit din încăpere, apoi ușa dinspre palier s-a trântit cu zgomot.

În seara aceea am înțeles că tata și cu mine eram într-un fel ultima DS ce ieșea de pe linia de montaj, având în față și în spate o prăpastie de singurătate și de incertitudine. În acest conflict de familie, deși, evident, împărtășeam punctul de vedere liberal, pragmatic și modernist al mamei, m-am plasat fără să stau pe gânduri de partea lui Johanes. Fără îndoială, dintr-o solidaritate daneză intimă, dar și pentru că mă bulversa imaginea acestui tată descumpănit, lipsit de credință, care-și uitase complet numerele de magie, privat de limba sa, stând cu ochii la ploile în aversă în timp ce o aștepta pe mama. Viața lui înainta în răspăr față de toate filmele pe care le

vedeam, față de lumea care ne înconjura. Precum motorul Wankel al mașinii lui NSU, se învârtea fără să avanseze, fără să genereze destulă putere încât să iasă la liman.

Și ceea ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. O publicație gratuită, specializată în anunțuri legate de spectacole și filme, a menționat *Le Spargo* în lista cinematografelor împuternicite să proiecteze *Deep Throat*. Reacțiile polemice s-au înmulțit în presă pe măsură ce se apropia data premierei, și câteva grupări de apărare a moralității au criticat vehement utilizarea contra naturii a acelui gât larg deschis. În sfera protestantă, unde toată lumea făcuse în cele din urmă legătura între energica administratoare a sălii de cinema și pastorul Hansen, era tot mai dificil să se găsească un răspuns adecvat la întrebările formulate insistent de ramura mai puțin progresistă a comunității.

Pe 22 august 1975 – era o zi de vineri –, tata a fost convocat de consiliul prezbiterial; i s-a explicat că, din cauza unei situații speciale care risca să pună pe toată lumea într-o poziție stânjenitoare, se decisese suspendarea lui din funcție, măsura intrând în vigoare imediat.

La întoarcerea acasă am găsit un bărbat fără voce, absent, privind în gol.

În dimineața zilei de duminică, 24 august, Johanes a rămas acasă. A coborât să se plimbe pe malul Garonnei, apoi a dat câteva telefoane, una dintre convorbiri derulându-se în engleză. N-a sunat pe nimeni din Danemarca, probabil dorindu-și să-și țină familia departe de toată acea agitație și nevrând s-o acuze pe mama pentru a-și explica problemele. De sâmbătă, de când ieșise de la întrevederea cu membrii consiliului, tata știa că suspendarea lui era definitivă și că n-avea să-și mai recupereze niciodată postul la templu. De altfel, cum ar fi putut să-și justifice revenirea și ulterior menținerea în funcție, din moment ce modernismul Annei o împinsese să programeze peste un an *The Devil in Miss Jones*, iar în anul următor *Splendor in the Ass*?

Evident, sala a fost plină la proiecțiile din 25 august, la fel și în zilele și săptămânile următoare. Filmul era, bineînțeles, teribil de prost, iar un critic local a conchis după vizionare că le era destinat celor suferind de „lăcomie optică“.

Tata ieșea foarte rar din apartamentul de pe cheiul Lombard. Părea să-și fi acceptat înfrângerea. Am remarcat că petrecea destul de mult timp la telefon în compania unor interlocutori cu care discuta când în franceză, când în

engleză. Cu mama încheiase orice dispută și nu comunica decât ca să regleze puținele probleme curente, în general de ordin domestic. N-a mai scos nici o vorbă despre Damiano sau Linda Lovelace. Treptat, agitația se potolise. Descumpănită la început de brutala cădere în dizgrație a soțului ei, Anna și-a regăsit repede aplombul, bucurându-se de succesul filmului și de încasările pe care nici un interlop nu venea să i le ceară.

Pe la mijlocul lunii septembrie, la ora cinei, când afară se dezlănțuia o furtună forfecată de vânturi violente, vocea calmă a tatei n-a avut nici o dificultate să eclipseze vacarmul tunetului.

– Iată, vreau să spun numai două lucruri: în primul rând, consiliul prezbiterial m-a convocat acum o săptămână ca să-mi confirme că nu-mi voi recăpăta postul, fără să-mi dea detalii despre motivele concedierii. Cealaltă veste e că mi-am găsit un nou loc de muncă. Voi fi numit pastor principal al Bisericii Metodiste de la Thetford Mines. E un orășel din Canada, în provincia Québec. O să-mi preiau postul pe întâi noiembrie. Plec să mă instalez acolo la jumătatea lui octombrie. Până atunci o să mă străduiesc să șterg orice urmă administrativă – știu că voi, francezii, sunteți pasionați de sportul ăsta – a trecerii mele prin această țară și această familie. În aceste condiții, divorțul nostru mi se pare o etapă obligatorie, Anna. Te las pe tine să alegi termenii și, bineînțeles, o să semnez înainte de plecare toate documentele de care ai nevoie. Nu trebuie să vă mai spun că amândoi veți fi întotdeauna bine-veniți în orășelul ăsta despre care nu știu nimic altceva decât că a înflorit datorită minelor sale de azbest.

Cu hotărârea unei adevărate daneze din peninsulă, mama s-a ridicat de la masă și și-a înfipt privirea insolentă și furioasă în ochii albaștri ai lui Johanes Hansen, care în acel moment trebuie să-i fi părut ca un pastor minuscul.

– Actele de divorț sunt deja gata. Le găsești în sertarul comodei de la intrare.

*

– La ce te gândești, *twit*?

Nu-mi imaginam că Horton era capabil să-mi pună o asemenea întrebare, nici să mă numească prietenește *twit*, cuvânt pentru care „cretin“ este traducerea cea mai apropiată. Aș fi putut să-i spun că mă aflam într-o lume îngropată de ani buni, o lume străveche în care puteai să divorțezi din cauza

unui film prost, o lume în care existam de numai douăzeci de ani și în care încă aveam locul meu, așezat la masă, între tata și mama, aș fi putut să-i spun că în seara aceea îi vedeam împreună pentru una dintre ultimele dăți. Din acea lume nu mai rămăsese nimic. Pastorul murise sub ochii mei. Anna, după ce trăise mult timp în concubinaj cu un mic producător elvețian, sucombase cu cinci ani în urmă din cauza unei supradoze voluntare de medicamente. Mașina NSU, după ce fusese furată și distrusă total într-un accident, la scurtă vreme după plecarea tatei, își încheiase cursa la un cimitir de rable. Cât despre *Spargo*, a avut un destin conform cu tendințele pieței, a cunoscut o scădere lentă a cifrei de afaceri, apoi i-a fost vândut de mama unui tânăr întreprinzător din Marsilia care s-a grăbit să abandoneze eticheta „Artă și eseu“ pentru a transforma sala într-o bombonieră pornografică, *Prado*, ulterior rebotezat *Zig-Zag*, înainte de a fi înlocuit pur și simplu de un magazin de rame de ochelari al cărui proprietar nu părea deranjat de trecutul localului.

Iată la ce se gândea „twitul“ în acea seară de ianuarie în care temperatura nu contenea să scadă. În curând, păturile suplimentare n-aveau să ne mai poată asigura un minimum de căldură. Sistemul de încălzire, deși dat la maximum, era prea vechi ca să poată compensa excesele iernii.

– Ai văzut ce s-a întâmplat ieri la New York și într-o mulțime de alte orașe din lume? Trei mii de tipi și-au scos nădragii în același timp. Trei mii dintr-un foc, îți vine să crezi? Se pare că e o sărbătoare, „No Pants Day“. Crainicul a explicat ceva de genul: „Membrii clubului fac asta ca să se simtă mai liberi fără pantaloni. De asemenea, în această zi ei continuă să ducă o viață normală la muncă și pe stradă, dar în slip.“ E de vise rele, ce mai! Închipuie-ți un gardian care apare la ușă în chiloți cu ață-n fund și zbiară la tine: „Hansen, la vorbitor!“ Ori un judecător la tribunal care-ți dă douăj’ de ani în chiloți. Băga-mi-aș, ar fi mare chestie de „No Pants Day“. Îți zic, amice, trăim într-o lume de nebuni. Pe de altă parte, pe mine nu mă deranjează dacă vor să-și fluture bogățiile la aer. Dar în ianuarie, pe frigul ăsta, e un sport extrem, zău așa.

În acel moment, o senzație întunecată și stânjenitoare, un șal gros de tristețe mi-a acoperit umerii. Horton continua să-și etaleze cultura radiofonică recent dobândită, dar mesajele lui erau bruiate înainte să ajungă până la mine.

Mi se întâmpla adesea să simt această absență, această stare proastă. Mai ales că, după ce-i dezgropasem pe toți acei morți, eram pe deplin conștient de singurătatea mea. De acum eram ultimul dintre Hansenii din sud.

1 Corinteni 6:13

THETFORD MINES

După plecarea tatei, Anna n-a făcut nici un efort ca să se apropie de mine și și-a dus mai departe viața de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, ignorând ostentativ umbra impunătoare a pastorului care continua să vină și să plece din apartamentul nostru. În acea perioadă o condamnam pe mama pentru că nu cedase nici un pas în fața lui Johanes și-l lăsase să plece ca pe un musafir în trecere. Această fractură nu s-a vindecat niciodată. Nici nu avea cum, din moment ce în vara următoare am luat avionul spre Canada ca să mă alătur tatei.

Thetford Mines este și astăzi o aberație geologică dublată de o curiozitate estetică. În afară de numele sugestiv, n-are absolut nimic remarcabil. Orașul (45°06' nord / 71°18' vest) are 25 000 de locuitori răspândiți, în medie, în pâlcuri de 100 de oameni pe kilometru pătrat, pe o suprafață totală de numai 227,79 kilometri pătrați. Traversat de discretul râu Bécancour, se află la distanțe egale de Québec, în nord, și de Sherbrooke, în sud. Aparține regiunii Chaudière-Appalaches. Ca semn al unei prosperități relative, are un spital, un CEGEP[7], un centru de conferințe și o piscină acoperită. În fiecare an organizează un festival de muzică dedicat noii generații, Promutuel de la Relève, și o prezentare de mașini de epocă. Assurancia și Blue Sox sunt echipele de hochei, respectiv baseball ale orașului.

Când ajungi acolo, acest catalog liniștitor de bunuri și servicii se evaporă în fața excavațiilor fenomenale care înconjoară și străpung orașul până în centru. Lumea de după Armaghedon. Mine și iarăși mine, săpate sub cerul liber, adânci, scobite până în măruntaiele pământului, cratere lunare gigantice, gropi marțiene amețitoare, cu trepte săpate și drumuri întortocheate, halde de steril prăfoase, cu spinarea rotunjită, ca niște animale adormite. Și, din loc în loc, lacuri ce par să fi căzut din cer, pline cu o splendidă apă verde-smarald, o mare creată de un bijutier, aproape supranaturală și luminiscentă în acest peisaj degradat de cicatrice, de tristețe și de griuri.

Denumirea ultimului orășel înghițit de Thetford Mines, Amiante, spune totul despre natura subsolului. Cel mai apropiat vecin se numește Asbestos[8].

Așadar, aici locuia tata, în acest cazan de fibre și de praf, în acest decor minier incredibil, în acest oraș scormonit, hăcuit, bombardat, ireal, unde

crisotilul era rege din 1876 încoace.

Descoperitorul zăcământului, pe care l-a găsit zgâriind pământul cu unghia, se numea Joseph Fecteau. Era un fermier cu degete de aur. După el, Roger Ward, frații Johnson și mulți alți plugari de un soi nou s-au apucat să are pământul cu furie, să-i devasteze peisajele, să extragă hălci rectangulare din subsol și să disperseze cu explozive aglomerările de roci fibroase de azbest alb pe care niște geologi de la universitatea din Montréal, specialiști în cuaternar, le descriu în articolul lor despre „cele trei secvențe stratigrafice care constituie secvența pleistocenă a regiunii Thetford Mines“.

Prin urmare, pastorul predica în inima paleoliticului. Mersese în celălalt capăt al lumii ca să se întoarcă la origini, în această epocă în care au apărut primii oameni echipați cu pietre cioplite. Cocoțați pe niște excavatoare capabile să zgârie cerul, urmașii lor scormonesc astăzi prin vestigiile erei primordiale, săpând prin straturile acumulate ca niște câini de metal înnebuniți să găsească un os îngropat.

Puțurile deschise poartă în general numele companiilor care le exploatează și, prin capilaritate, aceste nume se transferă și străzilor care le mărginesc. Firmele respective se numesc King, Bell, Beaver, Johnson și așa mai departe. Casele localnicilor se află uneori pe buza vidului, deasupra acestor prăpăstii prin care mișună camioane uriașe ce fac naveta între fundul lumii, măruntaiele ei fibroase și suprafață, unde lumina prăfoasă a peisajului n-a inspirat niciodată vreo școală de pictură.

În 1975, Thetford Mines era una dintre cele mai mari mine de crisotil din lume, producând fără remușcări și fără pauză, și nimănui nu-i păsa încă de cele douăzeci și șase de studii publicate între 1934 și 1954 care descriau cazurile de azbestoză și de cancer de plămâni apărute la pacienți care lucrau în domeniul azbestului în Pennsylvania, Țara Galilor și Québec.

Abia în 1975, anul când tata s-a mutat la Thetford Mines, a izbucnit la Paris scandalul azbestului din campusul Jussieu. Se descoperise că acest material, prezent în clădiri, odată cu trecerea timpului răspândea un praf care-i putea contamina pe studenți. În consecință, universitatea a fost închisă. Ani de-a rândul, o sumedenie de muncitori echipați ca niște scafandri au jupuit clădirile masive până la os pentru a le face salubre.

În același an, Thetford Mines realiza o producție record, iar crisotilul din KB3 era peste tot, în aer, în apă, în pământ, în grădini, în case, în școli, în asfaltul străzilor și chiar în biserica lui Johanes Hansen.

Biserica Metodistă din Thetford Mines și prezbiteriul său, construite în 1956 de omul de afaceri David Scott în cartierul Mitchell, unul dintre cele mai modeste și mai expuse efectelor minei, aveau o fișă de proiect edificatoare: „Exterior: Tencuială cu azbest. Ziduri: Azbest. Acoperiș: Plăci de azbest.“ *Deo gratias*.

Dar ce făceau Dumnezeu și Johanes Hansen într-un asemenea loc?

*

Am sosit în Canada în 1976, într-un avion plin de turiști veseli, echipat cu o geantă de voiaj din pânză kaki, șase credite mizerabile de la Facultatea de Geografie din Toulouse, care nu-mi ajungeau nici măcar ca să echivalez anul întâi, și o mică sumă de bani pe care o câștigasem pariind, pentru prima oară în viața mea, într-o zi norocoasă, pe soarta jalnică a cailor de curse.

Niște câini m-au adulmecat la aeroport ca să se asigure că nu transportam prafuri, semințe sau alimente care ar fi putut contraveni legilor stricte de protecție decretate de Ministerul Agriculturii. N-aveam semințe, nici bune, nici rele, nimic susceptibil să încolțească, așa că am urcat în autocar și am ocupat locul D1, la geam. La capătul șoselei 112, după trei ore și patruzeci și cinci de minute de călătorie, am ajuns seara târziu în gâtlejul adânc al diavolului.

Pastorul mă aștepta în stație. Întinerit, avea aerul unui vilegiaturist danez în formă.

L-am strâns în brațe așa cum n-o mai făcusem poate niciodată. M-a condus la mașina lui, un break Ford Bronco 1966 care părea și el să fi fost extras din straturile pleistocenului; după toate aparențele, arhitectura lui mecanică nu-i fusese încredințată doctorului inginer Felix Heinrich Wankel. Cu toate acestea, ne-a dus întins până la prezbiteriul Bisericii Metodiste din Thetford Mines, unde locuia tata. În curte erau câțiva brazi care umbreau fațada și confereau edificiului, altfel pur funcțional, un aspect mai apropiat de imaginea pe care o avem despre un loc de prestații spirituale.

Tata nu m-a întrebat dacă totul fusese în regulă în timpul zborului, nici dacă fosta lui soție era încă în viață și dacă cinematograful ei continua demersul de explorare a gâtlejurilor adânci. Nu. Primele lui cuvinte au fost: „Ai văzut excavațiile astea? Nu pot să mă obișnuiesc cu ele.“ Mai târziu, după cină, gândindu-mă la acest preambul, i-am pus singura întrebare care

merita să fie pusă, cea pe care ar fi trebuit s-o formulez în seara când ne anunțase că se exila în Canada. În loc să caute un nou post în ținuturi atât de îndepărtate, de ce nu se orientase spre țara lui natală, spre peninsula Iutlanda?

– M-am gândit la asta, bineînțeles. Dar mi-am dat seama că nu sunt destul de danez pentru așa ceva. Am petrecut prea mult timp în Franța, prea mult timp cu mama ta. Am petrecut prea mult timp învățând să scriu corect, să deosebesc toate cuvintele astea care uneori seamănă atâta între ele, să rețin toate regulile de gramatică, deși nu le-am aplicat niciodată, ajungând să uit că „atunci când două verbe se succed, al doilea se pune la infinitiv“, sau că „participiul trecut se acordă atunci când complementul direct este plasat în față“. Aici găsesc puțin din cele două lumi, pe de o parte, limba țării tale, pe de alta, climatul țării mele și caracterul fratern al locuitorilor ei. Pentru prima ta seară mă gândeam sincer c-am putea vorbi despre altceva. În primul rând, aș vrea să-mi explici mai amănunțit ce te-a apucat să joci la curse, ba să mai și câștigi premiul cel mare.

Oficial, Johanes detesta jocurile de noroc, dar îl simțeam entuziasmat de ideea că fiul lui, lăsându-se în voia șansei, putuse să câștige în câteva secunde echivalentul a trei luni de salariu. Dar atunci când i-am propus să mergem împreună la curse s-a închis imediat în sine, ca o ușă de *saloon*.

– „Nici o slugă nu poate sluji la doi stăpâni.“ Luca 16:13.

Aceasta era latura rigidă, precisă, ca să nu spun enervantă și deprimantă a pastorului.

Aseară a murit un tip în închisoare. Un deținut l-a înjunghiat pe altul în celula lui. Un gardian ne-a povestit ce se întâmplase. Ucigașul, un anume Dușan, pusese o pernă pe fața tovarășului său și-i tăiase gâtul, așteptându-l să nu se mai miște și să se golească de sânge. La sfârșit bătuse în ușa celulei ca să-i avertizeze pe gardieni. Nu opusese nici o rezistență când îl luaseră de acolo. Le-a explicat că-și fabricase cuțitul pilind câteva zile în șir pe pardoseală un mâner de furculiță. Victima se numea Sylvestre Aurèle.

– Îmi plăcea de el, zău, mi-era drag, dar a trebuit s-o fac. Era un haitian, și se schimbase mult în ultima vreme. Noaptea zicea tot soiul de chestii și făcea voodoo amenințându-mă cu blesteme. Zicea că duhul care-i stârpește pe hoți și pe ucigași, Xêvioso, o să vină în curând să mă lovească. L-am

prevenit de mai multe ori, i-am zis: „Sylvestre, încetează cu aiurelile astea, altfel o să fiu obligat să te omor“. Dar nu m-a crezut.

Detestam poveștile astea. Când se întâmplau îmi aduceau aminte în ce loc trăiam, cu ce fel de oameni ne împărțeam hrana și, uneori, momentele de complicitate, în curte ori în spațiile comune. În zilele următoare, când îmi întâlneam tovarășii în timpul plimbării, mă întrebam ce aveau cu adevărat în cap sau în buzunare.

– Îl știu bine pe Dușan. Nu e un tip rău, dar aici toată lumea știe că-i filează o lampă. Când eram la rând să împart pastilele, îi dădeam întotdeauna o mulțime seara. Dacă doctorii îi dau atâtea, înseamnă că știu bine că n-are toate țiglele pe casă. Dar sunt ca dentiștii, îi doare-n cot, nu fac nimic. Și mâine, în loc să le explice sticleților că băiatul e dus cu pluta, o să-și țină gura închisă. Poți să fii sigur c-o să-l inculpe. În orice caz, povestea lui cum că Sylvestre voia să-i facă vrăji nu ține. Sylvestre era unul dintre tipii cei mai cuminți din pușcărie, pașnic ca un mielușel, toată ziua își cerea scuze. Sigur, era haitian, și ce dacă? Nu se poate spune că haitienii își petrec tot timpul suflând în curul găinilor. Oricum, mâine o să mă duc să-i zic șefului că nu-i normal ca Dușan să înghită toate doctoriile alea. N-o să schimbe treaba cu nimic, dar tot trebuie să-i spun șefului.

În timp ce-și ținea prelegerea de psihiatrie penitenciară, Patrick Horton frunzărea o revistă porno terfelită, datând probabil din adolescența lui. Nu știu cum a putut să scape de percheziţiile periodice din celulă acest gen de publicație interzis de regulamentul închisorii; trebuie să fi fost vorba de complicitatea binevoitoare a gardienilor care închideau public ochii în fața relicvei unei epoci de mult trecute. După o scurtă ezitare, Patrick s-a concentrat asupra pozei unei splendori antice cu care avea probabil o relație solidă. Apoi și-a deschis șlițul, a improvizat o „No Pants Day“ și și-a luat vocea slabă de ucigaș stânjenit:

– Te deranjează să te întorci două minute? Vreau să-mi fac o labă.

Detenția lungește zilele, dilată nopțile, întinde orele, dă timpului o consistență păstoasă, vag dezgustătoare. Fiecare încearcă sentimentul că se mișcă într-un noroi gros din care trebuie să se smulgă la fiece pas, rezistând eroic tentației de a se lăsa în voia scârbei de sine. Pușcăria ne îngroapă de vii. Cei cu pedepse scurte au dreptul la o mică speranță. Ceilalți sunt deja în fosa comună. Și dacă, din întâmplare, li se acordă o reducere a pedepsei, o să iasă o clipă să respire aerul de afară, dar se vor întoarce aici, în casa

proscrișilor, unde sunt strigați pe numele de familie, unde sunt tratați ca niște animale de fermă.

Mi-e atât de dor de viața de dinainte, încât uneori mă surprind noaptea strângând din dinți și scrâșnind. Viața mea de dinainte, cea pe care o duceam când eram la timona crucișătorului *L'Excelsior*, când Winona, îmbrăcată ca unul dintre primii piloți ai poștei aeriene, își așeza Beaverul monomotor pe lacurile din Laurentides, când Nouk, cățelușa mea pentru veșnicie, înotătoare prin mlaștini și alergătoare peste câmpuri, mă invita la lungi conversații al căror conținut era știut numai de ea. Viața aceea nu mai există, iar atunci când porțile închisorii mi se vor deschide iarăși, o să mă trezesc pe trotuar, în fața numărului 800 de pe bulevardul Gouin, obligat să aleg o direcție și să-mi ispășesc pedeapsa incompresibilă sub altă formă. Și de data asta n-o să am nici măcar revistele preadolescentine și scaunele postprandiale ale lui Patrick Horton ca să-mi distrag atenția de la mine însumi.

Duminică am dat o tură pe la slujba ținută de capelanul închisorii. Într-o încăpere luminată cu neoane și mirosind a dezinfectant, vreo zece deținuți așezați pe scaune de la cantină priveau un amărât supraponderal care se agita dând impresia că voia să se descotorosească de veșmintele sacerdotale care-l strângeau în așa măsură încât îi limitau gesturile. La un moment dat, ritualul impune ca preotul să ridice ciboriul și să-l mențină în aer cu brațul întins cât își recită incantațiile. În cazul de față însă, preotul de gardă, prizonier al obezității sale și al cusăturilor solide de la subsuorile costumului său de carnaval, a fost incapabil să ridice cupa mai sus de nivelul bărbiei. Evident, gestul era complet lipsit de grație, semănând mai mult cu cererea unui client care-și clatină paharul gol în atenția barmanului.

Liturghiile catolice mi-au dat întotdeauna impresia că vin din altă epocă, dintr-o altă lume, dintr-un ev sumbru. Împodobiți ca niște împărați incași, oficianții mormăie cu patos incantații într-o limbă moartă, amestecă apa cu vinul, binecuvântează o bucată de pâine și, în secvența „transsubstanțierii", cum e numită, pretind că metamorfozează azima într-un porumbel divin. Chiar dacă, bineînțeles, nici o zburătoare n-a ieșit vreodată din încăpere, toți prizonierii care au asistat la aceste scene vă vor spune că au văzut pasărea luându-și zborul. Pentru că n-au chef să discute despre toate astea, pentru că le era de ajuns să deschidă ochii la momentul potrivit, pentru că au nevoie să creadă în povestea asta străveche așa cum, înaintea lor, părinții și părinții

părinților lor s-au agățat de ea și pentru că, în plus, li s-a fabricat un scrin foarte practic în care să-și așeze toate îndoielile, și anume credința.

Credința, acest accesoriu profesional pe care tata mi-a mărturisit într-o bună zi că-l pierduse, cu care o bătuse multă vreme la cap pe mama și în interiorul căruia afirma, amintiți-vă, că voia să zăbovească doar o clipă, doar „câteva ore în perfecțiunea credinței“.

– Ce-ai căutat acolo? De când mergi tu la slujbă? Nu fac caterincă, o iei razna, frate, o iei razna. Și, pe deasupra, într-un loc mizerabil ca ăla, unde pute a pișat! Într-o biserică, numai o dată, nu zic nu, ca să vezi spectacolul, podoabele, să le miroși iarba, să asculți muzica, OK, o dată, de ce nu? Dar aici, cu corul fraierilor, în nici un caz. L-ai văzut pe popă? Să-mi bag picioarele, n-are nici o treabă! Are o mutră de-ți vine s-o împuști cu bolțuri! Dacă l-au trimis aici e clar, înseamnă că nimeni nu l-a vrut în altă parte. Nu, crede-mă, chestia asta nu-i pentru noi. Ia zi, despre ce-a bătut câmpii Moise?

Moise se întorsese spre micul lui public și dresese busuiocul cu un psalm de circumstanță:

– În spaima lor, captivii au strigat către Domnul, iar el i-a scos din necaz. Îi eliberează din tenebrele ucigătoare, le desface lanțurile. Amin.

Nu era ceva prea sofisticat, dar avea meritul conciziei. Eram departe de predicile paterne de o amplitudine monumentală, în care la fiecare început de capitol simțeai freamătul primăverii, murmurul permanent al naturii, șoapta vântului prin ierburile înalte, entuziasmul mierlelor care-și ciuguleau penele pe ramurile joase ale copacilor. Fondul predicilor sale, la fel ca toate vorbăriile pe teme biblice, se îneca în sifoanele rațiunii, dar stilul lui era unic, această manieră atât de simplă și de nordică de a ne face să simțim că tot ceea ce ne înconjoară nu este decât viață, că fiecare lucru are un sens și un preț și că e de ajuns să privim cu atenție ca să înțelegem că facem parte cu toții dintr-o simfonie uriașă care, în fiecare dimineață, într-o cacofonie extraordinară, își improvizează supraviețuirea.

Nu vorbesc prea des despre mama. Poate pentru că n-am știut niciodată de ce a părăsit orchestra atât de repede. Pe noptiera ei, o lungă partitură medicamentoasă, o cantată de molecule aranjate savant pentru a reduce la tăcere bătăile inimii, și nimic altceva, nici măcar o notiță de subsol adresată partenerului ei elvețian, fostului ei soț danez sau fiului ei din Hexagon. Anna s-a sinucis la șaizeci și unu de ani, în data de 14 mai 1991, aceeași zi

în care Jiang Qing, văduva lui Mao Zedong, și-a pus capăt zilelor prin spânzurare.

Mă întreb dacă mama era bolnavă, dacă era tristă, prea singură, dacă nu-i mergea bine cu elvețianul, dacă-i era dor de cinematograf, dacă se gândea adesea la Citroënul DS al părinților ei, dacă se rușina cu mine, dacă-l iubise pe tata, dacă-l înșelase adesea, dacă-i fusese frică ori simțise vreun regret odată ce înghițise toate acele pastile, dacă-și amintea de parchetul scârțâitor din apartamentul nostru, dacă venea să mă sărute când eram bebeluș, dacă mă strângea la piept ca să mă liniștească, dacă știa că o găseam foarte frumoasă și mai deșteaptă decât tata, dacă știa că-mi plăceau toate filmele ei, dacă-și amintea de călătoria noastră în Danemarca, dacă mai știa ce înseamnă *Jeg elsker dig min søn*, dacă mai era în stare să-l traducă prin „Te iubesc, fiule", dacă avuseserăm vreodată ceva în comun, ea și cu mine, ceva care să ne lege pentru totdeauna, dacă știa că în Mai '68 decupasem și pusesem la păstrare acel *dazibao* care fără îndoială ar fi făcut-o să zâmbească pe Jiang Qing în ștreang: „Godard, cel mai imbecil dintre elvețienii pro-chinezi".

Cu timpul, când mă gândesc la toate astea, ajung să-mi spun că mama ar fi fost un tată extraordinar. Ar fi făcut minuni trăgându-ne după ea, ducându-ne cu toată viteza la bordul ambarcațiunii sale capabile să lase în urmă necazurile, să se strecoare printre obstacole, să țină piept vicisitudinilor. Spre deosebire de tata, care nu putea să se ocupe decât de o singură problemă odată, am fost întotdeauna de părere că Anna avea două creiere. Unul calm, chibzuit, dedicat analizei, cercetării, conceptului, celălalt mereu în acțiune, tratând permanent probleme multiple, realizând simultan mai multe sarcini, trecând peste ezitări și pilotând cu o viteză nebunească întregul convoi. Spre deosebire de mama lui Patrick Horton, a mea nu s-ar fi gândit niciodată să-mi strecoare o Biblie în geantă înainte de plecarea la pușcărie. Cred mai degrabă că în pragul ușii mi-ar fi spus câteva vorbe încurajatoare și profund caustice, de exemplu: „Oamenii care muncesc suferă de plictiseală când nu muncesc. Oamenii care nu muncesc nu suferă niciodată de plictiseală."

Bisericuța tatei de la Thetford Mines era un lăcaș modest, tipic pentru cultul metodist. Lipită de prezbiteriul în care locuia el, fusese construită în 1957 după planurile arhitectului Ludwig Hatschek. Poseda o navă unitară,

un plan rectangular, cu corul în relief, absida plată și o boltă în formă de mitră. Mai concret, cu nervurile ce striau plafonul la intervale egale, biserica aceea amintea de interiorul unei bărci răsturnate. Cu vitraliul care lăsa să intre o lumină blândă, ferestrele în arc frânt, culoarul central acoperit cu mochetă purpurie, rândurile duble de bănci din lemn de culoare deschisă, pereții crem și lustrele asemănătoare cu niște borcane mari pline cu miere, Biserica Metodistă a tatei era la fel ca el, primitoare, placidă, blajină și impresionant de solidă. Era situată în cartierul Mitchell, mai curând anglofon, dar predicile ținute „în franceza din Franța“ nu păreau să pună probleme nimănui. În câteva luni, Johanes reușise un mic tur de forță: se adaptase la noua lui comunitate și fusese adoptat de aceasta. În fiecare dimineață își umplea barca, iar în timpul săptămânii participa în oraș la tot felul de activități care uneori ieșeau din cadrul misiunii sale. S-ar fi zis că se născuse la câteva gropi, la câteva cratere mai încolo de locul acela. O dată pe lună, duminica, ținea o slujbă suplimentară pe care o numise „sărbătoarea minerilor“. Ca într-un film din anii ’40, puteau fi văzuți bărbați acoperiți cu praf cenușiu de azbest, în salopetele de lucru, urcând din puțuri, intrând în barcă și lăsându-se purtați de fluxul blând al vorbelor celui care nu le promitea nimic altceva decât puțină odihnă, un răgaz la suprafața pământului.

După câteva luni petrecute în compania lui, mi s-a părut evident că pastorul își găsise locul. O lume alcătuită din oameni nu foarte diferiți de cei din peninsulă, caracterizați printr-o mare bunăvoință reciprocă. Universul lui se rezuma la catalogul restrâns al vieții de zi cu zi, Fordul Bronco 66 fără probleme deosebite, munții din depărtare, gropile abisale de lângă casă și timpul practic nelimitat de care dispunea ca să-și scrie predicile, să-și întrețină barca, să celebreze ceea ce merita celebrat și poate, la adăpostul rășinoaselor ce înconjurau prezbiteriul, să se gândească din când în când la o femeie din cartier.

Așa arăta, la începutul anului 1977, viața pastorului Johanes Hansen.

Cât despre mine, închiriasem un apartament pe strada Notre-Dame și-mi găsisem de lucru la o mică firmă de construcții unde în câteva luni devenisem om bun la toate. Învățasem rapid ce presupun majoritatea meseriilor din acest domeniu, iar marea varietate de șantiere pe care avea lucrări firma mi-a permis să învăț în timp ce făceam eforturi să muncesc cât mai bine. Întreprinderea DuLaurier încăpea cu totul în camioneta Ford

Econoline a firmei. La volan, Pierre DuLaurier, tatăl; lângă el, Zac și Joseph, fiii lui; iar în spate, împărțind locul cu mașinăriile și uneltele, Joe Schimdt, ucenicul principal, și eu, învățăcelul cu caș la gură.

În zilele frumoase, înainte de ninsori și îngheț, ne consacram lucrărilor de exterior. Odată venită iarna, ne puneam la adăpost și fabricam parchet de lemn, ajustam panouri de triplex, plăci de rigips și măști de șemineu și puneam în ordine țevile disparate care altfel s-ar fi dus care-ncotro. Mâinile îmi sângerau, genunchii mi se umflau, mă durea spatele, dar îmi plăcea această muncă. Îndată ce terminam o sală de baie ne repezeam la altă casă pentru a construi un garaj în clinuri ori pentru a reface o rețea electrică roasă de o bandă de veverițe. Zac și Joseph îi purtau un respect profund tatălui lor, care nu ridica niciodată glasul ca să dea un ordin, iar Joe fluiera în permanență niște melodii pe care numai el le știa. În ce mă privește, la începutul zilei îmi arătau ce trebuia să fac și cum să procedez astfel încât să nu tai curentul electric în tot cartierul. Fără să-mi pun prea multe întrebări, mă străduiam să duc la îndeplinire aceste misiuni multiple.

Ideea de a trăi într-un oraș căptușit cu azbest, pudrat cu otravă și pândit de azbestoză nu mă preocupa mai mult decât pe ceilalți locuitori din Thetford Mines care se nășteau, creșteau, învățau, flirtau, făceau sex, se căsătoreau, încheiau asigurări, munceau, divorțau, socializau, făceau iarăși sex, îmbătrâneau, tușeau și mureau între munți și cratere, între haldele de steril și excavații.

În funcție de anotimp, pastorul și cu mine făceam excursii până la lacul Memphrémagog, care-și împarte apele între Canada și Statele Unite, sau spre North Hatley și casele sale loialiste[9]. Ne opream întotdeauna la Sherbrooke, unde locuia Gérard LeBlond, organistul Bisericii Metodiste. În fiecare duminică parcurgea drumul până la Thetford Mines ca să înfrumusețeze slujbele cu muzica lui mai mult sau mai puțin sacră. Dar acest bărbat cu profil de june-prim hollywoodian din anii ’40, la care visau probabil în secret toate enoriașele aflate la vârsta potrivită pentru a comite păcatul simțurilor, era un organist ieșit din comun, un muzician fenomenal ale cărui degete de păianjen țeseau pânze infinite de note pe claviaturile suprapuse ale orgii Hammond B3, cu pedalierul ei din lemn, cu seturile de pârghii și roțile ei fonice, cu cele nouăzeci și unu de pinioane și boxa ei Leslie. Tata găsise în biserică acest instrument incredibil și absolut profan, utilizat îndeobște de Procol Harum, The Doors, The Animals, Percy Sledge

sau James Brown. Dar când Gérard LeBlond se așeza în fața claviaturilor, cu mult înainte de slujbă, s-ar fi zis că Jimmy Smith, Rhoda Scott și Errol Parker își dăduseră întâlnire ca să-l facă pe Dumnezeu, dacă ar fi existat, să regrete că nu l-a canonizat pe Laurens Hammond, inventatorul acestui instrument extraordinar. În biserica goală, atunci când LeBlond se așeza la masa lui de lucru, atunci când degetele lui îi convocau pe toți diavolii jazzului, bluesului și swingului, vechea barcă se ridica dintr-odată, cerul devenea albastru, fericirea se năpustea în navă și în timpane, Iisus se întorcea în mormânt, iar Gérard, prelatul din Sherbrooke, domnea ca unic stăpân din înaltul cerurilor.

Apoi, după riffuri și vârtejuri, fiecare lucru cobora încet pe pământ și-și reocupa locul prevăzut. Ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, primii metodiști intrau la ora convenită în sunetul unui preludiu temperat de Bach, care părea să se așeze el însuși printre credincioși în fiecare duminică, dornic să audă continuarea.

Tata estimase perfect impactul pe care talentul excepțional al muzicianului îl putea avea asupra popularității slujbelor sale; așa se face că, după câțiva ani, era greu de spus dacă oamenii veneau acolo ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu sau accentele diavolului. Pe care voiau să-l și vadă, căci acum credincioșii soseau tot mai devreme ca să obțină cele mai bune locuri, băncile din primele rânduri oferind o perspectivă fascinantă asupra preciziei fluide a degetelor artistului și incredibilului balet realizat de picioarele lui, care se învârteau, săreau, țopăiau de la o notă la alta pe cele două octave ale pedalierului. Privite din spate, mișcările lui semănau cu alergarea unui om rătăcit care ezita în legătură cu direcția de urmat, lansându-se un pas spre dreapta, răzgândindu-se, virând la stânga, apoi aruncându-se în față înainte de a-și relua coregrafia dezordonată care părea să nu ducă nicăieri și totuși respecta fidel traseele riguroase ale partiturii. Virtuozitatea degetelor de la picioare ale lui LeBlond devenise la fel de legendară ca aceea a falangelor sale. În comunitatea din Thetford fusese supranumit „Gérard patru mâini“.

Tata era mândru de acest partener vrăjitor care devenise treptat prietenul său și atracția principală a slujbelor. Drept dovadă, la prânz mulțimea se aduna în jurul lui în fața bisericii, pe când Johanes, rămas în spate, strângea mâinile câtorva inculți care nu ascultaseră în viața lor altă muzică decât aceea din magazine, din sălile de așteptare și din lifturi.

Atunci când ne întâlneam ca să bem ceva, Gérard nu se putea împiedica să ne instruiască, pe tata și pe mine, în privința secretelor de fabricație ale orgilor Hammond B3.

– E o chestie dementă. O mașinărie infernală. Imaginați-vă nouăzeci și unu de pinioane, fiecare cu un număr anume de dinți. Pe urmă le pui să se învârtă în câmpul magnetic al unui magnet. Acolo, o bobină fixată pe fiecare magnet devine ea însăși un captor pentru câmpul magnetic variabil reindus de roți, care sunt fabricate dintr-un material feromagnetic. Ăsta e secretul lui Laurens Hammond, o alchimie între pinioane, câmpurile magnetice și captoare. Mulțumită acestor alianțe electromecanice și acționând așa-numitele *drawbars*, poți să cânți la fel de bine Patterson, Händel, Earland sau Bach. Ajustând pârghiile sau evitând clicurile. Laurens era un tip extraordinar. Am citit că și-a petrecut o parte din tinerețe în Franța, unde la cincisprezece ani i-a propus lui Renault un sistem de cutie automată pentru mașinile lui. Apoi, în America, a inventat în 1922 un sistem de vizionare în 3D, a fabricat niște ceasuri bizare și a cumpărat un pian ca să-l demonteze; din el, cu ajutorul contabilului său, care în timpul liber cânta la orgă prin biserici, a făcut o orgă cu bucăți de sârmă, cu rulete ca acelea de patiserie, cu magneți și bobine conectate la tot ce avea el în cap. Așa s-a născut marca. Apoi, în 1932 a produs primul sintetizator polifonic, Novachord. Tipul era pur și simplu incredibil. Își petrecea timpul inventând sisteme. După muzică a depus brevete pentru noi giroscoape și, mai important, înainte să moară a construit pentru armată un nou sistem de ghidare a rachetelor.

Ce legătură era între bubuitul bombelor lui McNamara și suflul delicat al unei orgi B3 în *Te Deum*-ul lui Bruckner? Nici una, cu excepția faptului că aceste partituri disonante și antinomice erau prezente în același timp în capul unuia și aceluiași individ, ca o cavalcadă haotică a spiritului fără conștiință ce apăsa la întâmplare pe vastul pedalier al cunoașterii.

Fără zarvă și fără exaltare, viața mea s-a organizat treptat în acest orășel straniu. Frumoasele zile de primăvară puteau să creeze în centru o

atmosferă cochetă și să confere un surplus de farmec caselor elegante în stil englezesc. Munceam, ieșeam cu femei de vârsta mea, mergeam cu barca pe lacuri, ba chiar îmi cumpărasem de la Joseph, fiul patronului meu, o mică Honda Civic din 1974, cântărind abia 600 de kilograme, care avea drept particularitate faptul că motorul se învârtea în sens invers acelor de ceasornic, de altfel, o trăsătură comună pentru toate modelele mărcii.

La încheierea lucrărilor la un șantier dificil, Pierre DuLaurier ne scotea pe toți la restaurant. Iarna, meniul se rezuma la un pateu chinezesc, un fel de musaca alcătuită din carne tocată, boabe de porumb și, pe deasupra, piure cu brânză. Vara primeam salată coleslaw, pui cu miere și cartofi prăjiți. În cursul acestor reuniuni de bilanț, DuLaurier trecea în revistă elementele principale ale lucrării, le „ardea o palmă peste față“ câtorva politicieni, promitea că în anul următor firma avea să crească și să facă angajări, apoi le îngăduia fiilor săi să-și bată joc fără răutate de Honda pe care mi-o vânduseră: „E intimă și ai loc destul înăuntru, cu condiția să nu porți ceas la mână“.

Cu trecerea anilor remarcam potolirea înflăcărării spirituale a pastorului, blazarea lui, dificultatea cu care exprima ideile din cărți, incapacitatea sa de a se ruga și de a propovădui învățăturile pe care era plătit să le transmită. Dar continua să trăiască după reguli, să țină în ordine prezbiteriul și marea barcă pe care fusese însărcinat s-o cârmuiască. În fiecare duminică, Gérard asigura conștiincios spectacolul și, chiar dacă tot circul acela nu mai reprezenta mare lucru pentru el, tata continua să scrie, poate încă mai grijuliu decât înainte, continua să povestească istoria eternă a oamenilor, a lumii care-i înconjoară și a animalelor sale, citând adesea din evanghelia după Konrad Lorenz sau Maurice Maeterlinck, reluând totul de fiecare dată de la început, totul, din ziua în care cerul și pământul au trebuit să-și împartă sufletele și când fiecare a fost obligat să aleagă între bine și rău.

Atunci când voia să scape de starea neplăcută pe care i-o provocau poziția și condiția lui, tata își punea hainele de oraș și mergea să viziteze somptuosul sediu al concurenței, biserica Saint-Alphonse, situată la numărul 34 de pe strada Notre-Dame, la două străzi de oficiul poștal și de autogară. Făcea în așa fel încât să ajungă atunci când nu era lume și explora edificiul cu mâinile la spate, cu același pas pe care l-ar fi adoptat într-un muzeu. Biserica, inclusă în lista Patrimoniului cultural din Québec, era considerată una dintre cele mai bogate și mai frumoase din țară. Acolo,

evident, nu era nici cea mai mică urmă de azbest, se folosiseră doar materiale nobile. Candelabrele cu o sută de lumânări, altarele împodobite, statuile pictate, lemnăria cu lucrătură fină, sculpturile din piatră, tablourile evocatoare, anluminurile stăteau mărturie pentru opulența acelui cler catolic care domnise autoritar multă vreme peste trupurile și sufletele locuitorilor, ale căror neveste, adesea cu zece copii acasă, alimentau cazanul de neostoit al unei Biserici tot mai exigente. Tot ce se vedea, de la pardoseală până la tavan, tot ce scotea clinchete sau strălucea nu fusese realizat pentru a-l proslăvi pe Dumnezeu, ci pentru a reflecta opera clerului, stăpânirea, orgoliul și puterea Romei.

Și, trebuie să recunoaștem, era o lucrare înfăptuită cu migală. Boltă rotunjită, casetată, transept triplu, pretutindeni piatră și lemn masiv, bănci groase cât niște trunchiuri de copac, fasonate identic, cu ornamente baroce. Și artă peste tot, sub toate formele, tablouri și țesături brodate, altare poleite cu aur elvețian, stucaturi vopsite în verde pal, pentru a nu mai vorbi de miros, mirosul caselor bine gospodărite. La acestea se adăugau opt posturi de decontaminare, opt vorbitoare pentru mărturisit căderea în greșeală, opt confesionale intimidante, a căror mărime și al căror număr dădeau de înțeles că Satana venea să cineze în oraș în fiecare seară. În sfârșit, cocoțată pe ultimul balcon, dominând cu tuburile sale de cupru mulțimea de credincioși, o orgă Casavant, opus 150, asamblată în 1902, cu douăzeci și unu de registre dispuse în douăzeci și șapte de rânduri, plus un alt registru de bombardă pentru pedalier și mai multe tuburi decât ar fi avut nevoie.

În acest univers căptușit cu stuc, toate se învârteau în capul tatei, barca răsturnată, orga B3 cu pedale, roțile fonice feromagnetice, picioarele lui Gérard, băncile din lemn de pin, pereții golași, James Brown și Jimmy Smith pe culmile extazului și întreaga șandrama care începea să se unduiască în ritmuri de swing în timp ce boxa Leslie învolbura atmosfera, iar afară până și brazii își legănau trunchiurile în ritmul vântului. Energia acestei comedii muzicale îi reda pur și simplu un pic de încredere în sine, precum și dorința de a regăsi iepurele, pălăria și, cine știe, puțină magie. Convins că locul lui era printre englezii din cartierul Mitchell, se întorcea fluierând la prezbiteriul său, foarte departe de Roma, de fastul și de operele acesteia.

Pe drum, adoptând de data asta pasul pelerinului, medita la bisericile acelea de bancheri, clădite ca niște sedii de companii, fără măsură, nici

reținere, vitrine menite să expună toată acea aurărie, toate acele obiecte sclipitoare care se foloseau odinioară pentru a cumpăra pământul și memoria indienilor.

Ianuarie nu se mai termină și frigul nu-și slăbește deloc strânsoarea. Noaptea, temperaturile continuă să scadă, dar în celule termometrul s-a stabilizat între cincisprezece și șaisprezece grade. Toate fluviile sunt înghețate, iar cascada Niagara este prinsă în cristalul ghețurilor. Patrick mi-a arătat niște poze într-un ziar.

– Se pare că e un record, gheața n-a mai fost niciodată așa de groasă. E enormă. Ai zice că-s niște stalactite uriașe. Te rog să observi că n-am zis „stalagmite“. Un prof ne-a învățat cum să le deosebim: stalactita cade, stalagmita urcă. E grozav, nu? De departe, în poză, mă face să mă gândesc la fântâna din părculețul de la mine de-acasă. În parc e statuia unei gagici, e aproape goală tipa, și ține pe umăr un soi de ulcică din care curge apă. Când îngheață seamănă leit cu chestia asta de la Niagara, numai că, bineînțeles, e ceva mult mai mic. Când vezi cât de înaltă e cascada asta, ce greutate are, te întrebi cum de se ține laolaltă. După tine, când o să se topească, gheața o să cadă dintr-una, sau în bucăți mai mici?

Așa arătau reflecțiile întortocheate ale lui Patrick, care se încheiau de fiecare dată printr-o fulminantă întrebare hortoniană. La fel de derutantă ca o suprafață acoperită cu polei. Ce să spui atunci? Ce să-i răspunzi?

Ieri am avut parte de niște momente plăcute la vorbitor. O nouă vizită, a opta a lui Kieran Read, singura persoană care s-a interesat de mine în ultimul an și ceva, singura persoană care mi-a ținut partea de la început până la sfârșit, opunându-se ferm concedierii mele, apărându-mi poziția fragilă în fața angajatorului cu aceeași convingere de care a dat dovadă ulterior în fața judecătorului. Încăpățânarea lui n-a servit la mare lucru, cu excepția faptului că i-a asigurat niște dușmănii de neclintit în interiorul imobilului.

Kieran Read este unul dintre cei șaizeci și opt de proprietari care dețin la Montréal, în cartierul Ahuntsic, un apartament în imobilul *L'Excelsior* unde am lucrat timp de douăzeci și șase de ani ca superintendent, portar, factotum, infirmier, confesor, grădinar, psiholog, electronist, instalator, electrician, reparator de echipamente de bucătărie, chimist, mecanic, pe

scurt, ca onorabil gardian al acelui mic templu de la care aveam aproape toate cheile, căruia îi cunoșteam toate secretele.

Apartamentul 605 îi aparține domnului Read. E situat la ultimul etaj, al șaselea, are ieșire spre piscină și grădină și, la orele serii, oferă o lumină blândă și o perspectivă avantajoasă asupra unui pâlc de arțari cu coroana deasă. Kieran Read, rezident al Québecului de origine engleză, și-a realizat mare parte din cariera profesională în Statele Unite, unde a practicat până la pensie o meserie ciudată: evaluarea prețului morților. În limba sa maternă, activitatea aceasta se numește *casualties adjuster*. Domnul Read lucra independent, solicitat la nevoie, ca un taxi la necaz, închiriat de companiile de asigurări preocupate să-și protejeze interesele și să negocieze spre minimum valoarea unui defunct atunci când se punea problema de a despăgubi familia victimei.

Kieran Read, unul dintre cei mai vechi locatari, a dus întotdeauna o viață discretă. Secretă chiar, ar spune detractorii lui. Nu avea relații cu vecinii și nu socializa decât foarte rar în spațiile comune sau pe marginea piscinei. De asemenea, nu era văzut prea des la adunările proprietarilor, mulțumindu-se să-și plătească facturile de întreținere imediat ce le primea. Obișnuiți să-l vadă strecurându-se prin această existență tăcută și retrasă, locatarii au fost cu atât mai surprinși să descopere acest personaj, pe care abia dacă-l cunoșteau, în postura de apărător virulent al celui mai umil slujbaș de la *L'Excelsior*.

Când se întorcea din misiune, adeseori seara târziu, domnul Read se oprea la apartamentul meu de serviciu ca să stăm puțin de vorbă și să bem un pahar. Știam că n-avea chef să urce direct la etajul al șaselea și să rămână singur cu dosarul lui conținând poza unui cadavru fără cap sau cea a unui copil călcat de un camion. Atunci suna la mine, se așeza pe canapea, îmi povestea cum călătorise, purgatoriul îmbarcării, turbulențele din timpul zborului, rigiditatea scaunelor companiei United, apoi, după câteva remarci despre problemele transportului aerian, și pentru că era o etapă inevitabilă, îmi dezvăluia aspectele sumbre ale ultimului său caz, o nouă incursiune în sfera doliului, a durerii și a prostrației. Erau de fiecare dată niște povești incredibile și sinistre, iar el trebuia să le gestioneze și să le digere în vreme ce scotocea prin buzunarele și prin memoria morților. Chiar dacă mult timp îi venise greu, Kieran îmi spunea că, odată cu trecerea anilor, ajunsese să se deprindă cu acel univers în care adevărul se situa adesea la jumătatea

drumului dintre vii și morți, în registrele unei contabilități macabre. În orice caz, atunci când *the adjuster* se întorcea din călătorie, primele cuvinte pe care mi le adresa erau aproape întotdeauna aceleași: „Astăzi, Paul, sunt sigur de un lucru: n-am făcut fericit pe nimeni“.

Ca de fiecare dată, vizita lui mi-a făcut bine. M-a împăcat cu lumea de afară. Încrederea pe care mi-o arată omul ăsta mă liniștește, mă calmează, îmi alungă temerile. Ieri am vorbit despre *L'Excelsior* cel de odinioară, cel din primii ani, despre faptul că am mai rămas foarte puțini dintre cei care l-au cunoscut. Cu arborii ei piperniciți, straturile miniaturale, tufele rare și gazonul timid suferind de alopecie, grădina nu era încă decât un teren experimental care cerea atenție, îngrijiri și multă apă pentru ca viața să se instaleze acolo pe termen lung.

– Grădina asta, Paul, vi se datorează. Știind-o încă de la început, nu-mi vine să cred când văd ce splendoare robustă a devenit în treizeci de ani. Tatăl dumneavoastră era pastor, nu-i așa? V-a lăsat moștenire niște degete divine. Dar tipul care v-a luat locul nu știe absolut nimic despre lumea vegetală. Tunde tot ce crește și taie tot ce iese din rând. Și cu asta, basta. Nu are habar despre bolile care afectează plantele, despre nevoile lor aparte, despre speciile care trebuie învelite pentru iarnă. E foarte diferit de dumneavoastră. Foarte. Nu apreciază lucrurile și le tratează cu nepăsare. Singurul moment când pare să se însuflețească, singurul moment când pare înzestrat cu o formă de sensibilitate, e atunci când coboară în garaj să verifice nivelul de ulei al Chevroletului său. Nu inventez nimic, Paul. Tipul ăsta e obsedat de scena cvasi-religioasă în care ridică joja cu gesturi precise ca să verifice dacă nivelul corespunde. Într-o zi, l-am urmărit în timp ce efectua această operațiune, și mi-a fost evident: acelea erau clipele în care-și obținea satisfacția deplină. O altă ciudățenie: i-am remarcat interesul pentru cauciucurile mașinii lui. Petrece un timp nesfârșit nu doar curățându-le cu peria, ci și ungându-le cu un fel de ceară care le dă un aer de „ținută de seară“ complet ridicol. Tipul ăsta își iubește cu pasiune cauciucurile, nu încape nici o îndoială. Vă imaginați cum ar fi să sun la ușa lui ca să stăm de vorbă, așa cum făceam noi, dar nu despre verzi și uscate, ci despre meritele unui Goodyear all-season în comparație cu cele ale ultimului model Firestone „special pentru iarnă“? N-o să-l iert niciodată pe președintele asociației de proprietari pentru că v-a dat afară și, mai grav, v-a înlocuit cu un maniac al lubricării și al anvelopelor.

Să aud iarăşi vocea lui Read, acel ton persiflant îngrozitor de englezesc, acele complimente botanice asociate micilor răutăţi înfipte în coasta succesorului meu mi-a făcut extraordinar de bine, până acolo încât cotidianul închisorii a devenit suportabil, frigul, anecdotic, iar sesiunile de scremere hortoniană mi-au părut aproape distractive. Acum câteva clipe, după ce s-a aşezat comod, Patrick a întreprins un efort prelungit încununat de succes. Pe tot parcursul operaţiunii m-a privit fix, afişând acel aer stângaci şi perplex pe care-l au adesea câinii când sunt surprinşi în timp ce-şi realizează opera.

Collège d'enseignement général et professionnel – în Québec, instituție de învățământ superior oferind diplome preuniversitare și tehnice

Amiante și *asbestos* înseamnă „azbest" în franceză, respectiv engleză.

La finalul Războiului american de Independență, aproximativ 50 000 de cetățeni ai coloniei americane rămași fideli Coroanei britanice s-au refugiat în Canada.

ȘI ORGA S-A OPRIT DIN CÂNTAT

Anii treceau și, respectându-și ad litteram termenii mandatului său, pastorul le rămânea devotat englezilor săi, care, în ceea ce-i privea, frecventau biserica mai ales ca să vadă maleolele lui LeBlond executând un twist complicat pe pedalier. Cât despre mine, urcasem o treaptă în ierarhia breslei constructorilor, întrucât Pierre DuLaurier îmi încredința acum mici șantiere, precum și instruirea sumară a unui nou ucenic, Bob Woodward, care refuza cu obstinație să vorbească altă limbă decât engleza. Toată ziua, *fuck*-urile și *shit*-urile zburau în escadrilă, ceea ce nu e niciodată un semn bun. Dar Bobby, cum îl numea patronul, în ciuda enormelor carențe și a lenei considerabile, părea să se bucure de o anume impunitate.

La douăzeci și șase de ani, trebuia să recunosc că domnișoarele din Thetford nu se înghesuiau la ușa mea, și compensam această lipsă prin practicarea intensivă a canotajului îndată ce vremea mi-o permitea. Îmi lăsam ambarcațiunea la apă dimineața și n-o urcam pe mal decât seara, vâslind toată ziua pe epiderma lăcuită ce acoperea apele sumbre ale lacurilor Magog, Massawippi, Aylmer ori Saint-François. Erau foarte diferite, fiecare cu mirosurile sale, cu vânturile sale, cu curenții săi invizibili. Dar toate aveau acea forță vitală, acea fericire primordială care-mi dădea o dorință irezistibilă de a ajunge pe malul celălalt, de a reuși cu orice preț.

În timp ce eu vâsleam, în timp ce tata predica, în timp ce Gérard pedala, în timp ce azbestul se dezintegra în fibre microscopice, în această provincie lua naștere un fenomen de proporții uriașe, o mișcare telurică ce zguduia statul federal și stârnea fiori pe tronul Angliei. Québecul inițiase un referendum prin care viza să obțină independența, să se despartă de Ottawa, să-și ia adio politicos de la Londra și să-și trăiască restul vieții printre ai săi. Împachetată cu fundă de politicianul René Lévesque și al său Parti Québécois, întrebarea referitoare la independență a fost depusă la poalele bradului federal pe 20 decembrie 1979, dar și în brațele guvernului lui Pierre Elliott Trudeau, care, deși originar din Québec, se opunea cu înverșunare acestei idei de divorț camuflat în „suveranitate-asociere". În orice caz, fiecare cunoștea de acum modul de întrebuințare a viitorului pe care trebuia să-l aleagă pornind de la un text elaborat la Parti Québécois de

niște iezuiți formidabili, dintre care unul a fost, de altfel, suspectat ulterior că era o „cârtiță“ a statului federal. „Guvernul Québecului și-a comunicat propunerea de a ajunge la o nouă înțelegere cu restul Canadei, fondată pe principiul egalității popoarelor; această înțelegere ar permite Québecului să dobândească puterea exclusivă de a-și întocmi legile, de a percepe impozite și de a-și stabili relațiile externe, elementele constitutive ale suveranității, și, în același timp, să mențină cu Canada o asociere economică presupunând utilizarea aceleiași monede; nici o schimbare a statutului politic care va rezulta din aceste negocieri nu va fi realizată fără acordul populației, dat în cadrul unui alt referendum; în consecință, sunteți de acord să încredințați guvernului Québecului mandatul de a negocia înțelegerea propusă între Québec și Canada?“

Până și firma DuLaurier ar fi refuzat să se apuce de construit pe baza unui plan atât de stângaci, în condițiile în care arhitectul acestei șandramale, aflat în punctul culminant al incompetenței, utilizează de trei ori într-un singur text punctul și virgula, semn de punctuație al stingherelii și dubiului, revelator pentru un spirit timorat care ezită între tentația de a încheia o dată pentru totdeauna și cea de a continua fraza pentru a vedea unde duce.

În ziua de marți, 20 mai 1980, după o campanie aprigă ce a mers până acolo încât să traseze linii de demarcație în sânul familiilor, populația Québecului a introdus de 2 187 991 de ori buletinul intitulat „Nu, mulțumesc!“ în urne, respingând în proporție de 59,56% ideea de a-și încredința viitorul unei serii de punct și virgulă.

Ca rezidenți permanenți, tata și cu mine n-am participat la vot. În schimb, în casa familiei DuLaurier, ai cărei membri nutriseră cu înfocare speranța independenței, toată lumea era devastată. Stăteau cu toții în fața televizorului, în afară de Woodward, fără îndoială ocupat să serbeze victoria federaliștilor cu câțiva acoliți de-ai Coroanei. La un moment dat, René Lévesque a apărut pe ecran. Oare își premeditase fraza, sau aceasta i-a fost inspirată de mândria, tristețea și furia pe care le simțeau partizanii săi? Cei care se uitau la televizor în seara anunțării rezultatelor nu și-au pus această întrebare. Când l-au auzit pe acest om rostind: „Dacă v-am înțeles bine, ne spuneți c-o să mai vedem data viitoare!“, s-au uitat unii la alții și au observat că ochii lor, ai tuturor, erau plini de lacrimi.

Tata a folosit cele cinci zile care-i rămâneau până la următoarea predică pentru a scrie un text fără vreun punct și virgulă, inspirat în mare măsură

din mesajul de speranță al lui Lévesque. Lungul lui discurs evidenția rolul primordial pe care-l capătă credința atunci când ne lansăm în lupta vieții noastre, acest demers permanent și întotdeauna dificil de a obține mântuirea, a se citi în subtext independența.

Tata și credința. Vorbea mult mai mult despre ea după ce o pierduse. „Chiar și atunci când sunteți la pământ, când aveți impresia că totul s-a terminat, când vă îndoiți, ridicați-vă și credeți, credeți mai presus de orice și împotriva tuturor, căci Domnul este lângă voi și vocea Lui vă spune că va mai fi o dată viitoare și, dacă e nevoie, încă o dată viitoare, iar atunci, în cele din urmă, la capătul drumului veți intra în sfârșit în Casă." Nimic nou, un text clasic, convențional, dar la cinci zile după scurta epistolă a lui Lévesque, această odă închinată speranței încăpățânate i-a urzicat pe enoriașii săi englezi, care în acea duminică n-au zăbovit prea mult în fața bisericii.

În 1980 minele funcționau încă, și oamenii forau fără jenă în straturile din pleistocen. Ca să se înfigă mai adânc, să lungească puțurile și să scoată la iveală noi filoane, întreprinderile făcuseră apel la dinamită. Cu regularitate, niște explozii teribile zguduiau pământul și orașul de deasupra. Odată cu trecerea timpului și cu înmulțirea săpăturilor, craterele se apropiaseră de case și de cartierele de locuințe. Se întâmpla adesea ca, dispersate de aceste bombardamente sub cerul liber, averse de brazde, bolovani și pietricele să se prăvălească asupra caselor, locuitorilor și mașinilor parcate în preajmă.

La sfârșitul anilor '60 se produsese un eveniment care, prin violența sa, avea să prefigureze noile metode și priorități ale lumii moderne. Sub pretextul că doreau să-i pună la adăpost pe locuitori, dar în realitate pentru că descoperiseră sub imobilele din cartierul Saint-Maurice un nou filon care nu putea fi lăsat să le scape, întreprinderile au decis să curețe terenul. Au deplasat una câte una casele, apoi garajele, canalizările, străzile, oamenii, mobilele, bunurile, amintirile, și au depus mai departe, pe un teren viran, toate elementele acestui cartier în vrac, nelăsându-le demolatorilor decât carcasa unei biserici prea complexă ca să fie demontată, precum și un șir de vechi clădiri administrative care au fost rase de pe suprafața pământului. Prin urmare, erau create toate condițiile ca să înceapă exploziile. Asta nu s-a întâmplat însă, fiindcă, din cauza nenumăratelor întârzieri, studii și contraexpertize, exploatarea sitului nu a mai avut loc.

Deși se afla la confluența tirurilor dinspre puțurile King, Bell, Beaver și Johnson, cartierul Mitchell a rămas la locul lui, îndurând cu stoicism praful și bombardamentele. Această învecinare războinică nu s-ar fi sfârșit niciodată dacă o jumătate de acoperiș nu s-ar fi prăbușit într-o zi sub impactul unui enorm meteorit fibros expulzat din centrul pământului. În acel moment, cu toții au devenit conștienți de pericolul căruia i se expuneau trăind în raza de acțiune a unor lunetiști orbi dotați cu arme de mare calibru.

S-au organizat în grabă ședințe în cursul cărora locuitorilor li s-a promis că punctele de exploatare aveau să fie îndepărtate de case cât mai mult posibil. O altă măsură simbolică de securitate era instalarea unei sirene extrem de puternice care urma să sune cu un sfert de oră înainte de începerea dinamitărilor. Această procedură a ieșit repede din uz, dar am avut privilegiul să asist la câteva scene de nebunie colectivă stârnite de mugetul acelor trâmbițe ale morții.

Acele cartiere, care până atunci trăiseră nepăsătoare, disprețuind riscurile, au început să adopte în mod inexplicabil un comportament de panică după ce alarma a fost instalată și pusă în funcțiune. La fiecare alertă, mulți se întorceau acasă în fugă, închideau ușile și ferestrele, puneau la adăpost tot ce puteau, părând mult mai terorizați de urletele preventive ale bestiei de acum decât de exploziile propriu-zise de altădată. Tata se număra printre acești locuitori care-și puneau grabnic treburile în ordine când răsuna avangarda sfârșitului lumii.

Uneori se întâmpla ca, din motive legate de vreme sau de necesitățile exploatării, puțurile să fie dinamitate duminica dimineața. Tata s-a dus în câteva rânduri să se plângă la conducerile întreprinderilor pentru această neplăcere care impieta asupra bunei desfășurări a slujbei. I s-a promis că problema avea să fie studiată. În weekendurile următoare tirurile și-au dublat intensitatea, și odată cu ele și gemetele terifiante ale somațiilor. Într-o duminică în care m-am dus să-l văd la biserică am ajuns sub barcă în mijlocul predicii, în vreme ce Gérard LeBlond își acționa manetele pentru o combinație „full organ“. Ar fi inutil să precizez că pastorul vorbea despre îndoială și credință, întrucât aceste două teme constituiau nouă zecimi din intervențiile sale. În acea zi era în toiul argumentației, își scutura publicul numai pentru a-l dezmierda mai bine, își modula efectele, murmura laudele, vitupera greșelile, înota în cuvinte așa cum plutești pe apă. Îmi amintesc că, ajuns la o pildă despre spiritul de toleranță și acceptarea celuilalt, a făcut o

pauză lungă, în timpul căreia a părut să-l privească în ochi pe fiecare credincios. La Toulouse îl văzusem de câteva ori folosind acest truc pentru a capta atenția enoriașilor. Când a estimat că toate condițiile erau întrunite, a lansat un mesaj despre care, fără îndoială, nu-și imagina că urma să aibă un asemenea răsunet:

– Adesea, în tăcerea pietrelor și a pădurilor se întâmplă să ne parvină murmurul zeilor.

De-abia ce pronunțase ultimul cuvânt, că sirena a început să ragă blasfemator. Tata n-a mai continuat, și nimeni n-a putut afla ce povesteau de fapt zeitățile – un plural care i-a surprins probabil pe mulți – atunci când se destăinuiau la urechile celor aflați vremelnic pe acest pământ. Și-a strâns iute notițele, le-a cerut tuturor să se ridice și să meargă în pace, dar în viteză, înainte ca lumea să li se prăbușească peste capete. Cum nu-i lipseau nici simțul umorului, nici prezența de spirit, organistul s-a gândit să ofere o ilustrație muzicală pentru panica tot mai mare ce însoțea exodul, așa că a început să interpreteze la cele patru mâini de care dispunea *My God, to Thee*, coral creștin inspirat de poeta Sarah Flower și celebru pentru că a fost cântat până la ultima notă în timpul naufragiului *Titanicului*. În acea duminică, la cincisprezece minute palpitante după alertă s-a produs explozia anunțată, și, pe lângă vreo câteva pietre care nici măcar n-au zgâriat solida carapace a bărcii, o ninsoare fină de fulgi de azbest s-a pogorât încet peste noi toți.

Privitul unui meci de hochei în închisoare este un sport în sine care necesită anumite pregătiri dacă-l practici alături de Patrick Horton. Când Les Canadiens din Montréal marchează, el se aruncă peste vecinii de scaun și-i zgâlțâie viguros. Când Les Canadiens încasează, îi lovește pe aceiași vecini de parcă ar fi incasabili. Seara asta tocmai am văzut meciul dintre Les Canadiens și Maple Leafs din Toronto, două echipe rivale ale căror întâlniri se încheie rareori fără niște lovituri subtile de crosă și câteva blocaje dure. Astăzi, deși au contribuit la victoria echipei lor, doi jucători de la Leafs, Phaneuf și Armstrong, mi s-au părut de o virulență ieșită din comun.

– Virulență? Virulență? Cred că visez! Mă întreb de ce vorbesc despre hochei cu tine, ești tufă de Veneția. Așa că ai grijă! Phaneuf e cel mai mare ciumec pe care poți să-l vezi pe un patinoar. Phaneuf e un cotonogar de

mâna-ntâi. Cu el nu trebuie să folosești crosa, îți trebuie o bâtă de baseball sau o secure. Seara asta, el a aprins toate fitilele. La fel și Armstrong. El e în linia a doua. Dacă Phaneuf te ratează, Armstrong te trage-n țeapă. Tipii ăștia trebuie trimiși pe banchiză să joace hochei cu urșii, nu pe un patinoar, nu în NHL.

Ca să ne destindem după meci, ne-am uitat la un documentar despre sporturile celtice și despre aruncarea bușteanului. Niște tipi care azvârleau cât mai departe trunchiuri cu o lungime de cinci până la șapte metri și o greutate între 100 și 110 kilograme.

– În loc să-și bată joc de copaci, ar face mai bine să-i arunce pe Phaneuf și pe Armstrong, a comentat Patrick.

Îmi aduc aminte că m-am uitat la multe meciuri de hochei în 1969, împreună cu tata, în timpul campionatului mondial care se desfășura în Suedia. La Toulouse, sportul acesta nu era foarte popular, desigur, dar originile scandinave ale lui Johanes, care nu rata nici o partidă, îmi îngăduiseră să mă familiarizez cu principalele reguli ale jocului. Avusese loc un meci extraordinar între URSS și Cehoslovacia, și asta, la mai puțin de un an după invazia tancurilor rusești din Praga. La capătul unei înfruntări halucinante, un adevărat război al ghețurilor, cehii au câștigat cu 4 la 3, dar, mulțumită unui golaveraj general mai bun, rușii au devenit campioni mondiali. Contrar regulamentului, jucătorii au refuzat să-și strângă mâinile la sfârșitul partidei. În momentul decernării medaliilor, când s-a intonat *Internaționala*, televiziunea cehă a tăiat sonorul. Iar când sovieticii au urcat pe podium, imaginea a dispărut cu totul de pe ecrane.

Tocmai am încercat să-i relatez colocatarului meu acest episod marcant.

– De ce-mi vorbești despre asta? Mă doare-n cur de rusnacii tăi din ’69. Știu toate chestiile astea. Și, în plus, ce treabă are cu Phaneuf și cu Armstrong? De unde-i de loc taică-tău? Din Danemarca? Băga-mi-aș, ce bine pică! Știi cu cine au jucat danezii primul lor meci oficial, în 1949? Cu canadienii, prietene. Și ai vreo idee de scor? Ei bine, patruzeci și nouă de boabe la zero. Așa că nu-mi face mie pe șmecherul cu tancurile tale rusești! În istorie și politică, OK, știu, sunt bâtă. În hochei, în schimb, știu toate scorurile Canadei, toate palmaresurile, toți jucătorii. Hai, hai, întreabă-mă! De câte ori campioni mondiali? În clipa asta, de douăzeci și patru de ori. Olimpiade? Șapte. Cea mai mare victorie? Ți-am zis, împotriva păcălicilor lu’ taică-tău. Înfrângerea la cel mai mare scor? În 1977, cu scârbele de

sovietici, unșpe la unu. Cel mai bun marcator din toate timpurile? Wayne Gretzky. Gata? Ți-ajunge? Ai văzut? Hai, fugi să-ți faci ordine în cameră.

A făcut acel gest puțin ridicol, folosit adesea în sfera sportivă, gest care sugerează că mâna dreaptă trage mânerul invizibil al unui semnal de alarmă, în timp ce autorul schițează o grimasă mușcându-și buza inferioară. Triumfător, a reluat:

– Ca să înțelegi cu adevărat hocheiul trebuie să fii născut în mediul ăsta, să-ți fi înghețat picioarele la cinci ani la patinoarul din cartier, să nu-ți mai simți degetele când te întorci acasă, să-ți iei o mamă de bătaie când îți uiți crosa în holul de la intrare, iar când joci trebuie să știi să încasezi, dar să și dai, și mai ales trebuie să vrei să spargi gheața de fiecare dată când te sprijini pe patine. Chiar așa, te-ai dat vreodată cu patinele?

N-am îndrăznit să-i spun adevărul. Așa cum îmi ceruse, am continuat să-mi fac ordine în cameră.

Cine ar fi putut să-și închipuie la Thetford Mines că lucrurile aveau să evolueze așa, că pastorul Jansen avea să cunoască o derivă pe cât de imprevizibilă, pe atât de brutală, până acolo încât să fie convocat de urgență în ianuarie 1982 de către angajatorii săi, The Quebec and Sherbrooke Presbytery of Montreal and Ottawa Conference of the United Church of Canada? Ca să-l sprijin în încercarea pe care trebuia s-o îndure și pentru care mă simțeam parțial răspunzător, l-am dus cu mașina până acolo și am parcat nu departe de imobilul în care un fel de tribunal ecleziastic urma să-l audieze și să-i hotărască soarta. În timpul întrevederii, care a durat o oră, am rămas la volan cu radioul pornit, întrebându-mă cum se putuseră întâmpla toate astea, cum de reușise Johanes să adune într-un an atâtea datorii și să distrugă viitorul misiunii sale.

Când l-am văzut pe tata venind spre mașină, mergea pe trotuar aproape lipit de clădire, de parcă ar fi vrut să se adăpostească de ceva anume. Portiera s-a trântit, el și-a trecut mâinile peste față, și-a netezit pleoapele.

– Mă bucur c-ai venit cu mine, că m-ai însoțit.

Așa cum făcea uneori în timpul predicilor, a tăcut apoi vreme îndelungată. Dar de data asta nu era un vicleșug menit să atragă atenția ascultătorilor și nici o cochetărie oratorică, ci pur și simplu nu mai avea aer în plămâni, inima îi era vlăguită, ideile i se răzlețiseră. S-a întors cu fața spre mine.

– Mi-au dat șase luni ca să restitui datoria, să pun în ordine conturile bisericii și să predau cheile. Dacă depășesc termenul ăsta, o să depună plângere. Și-a ridicat palmele spre cer și a adăugat: Nu puteau face nimic altceva.

Totul începuse cu un an în urmă, cred, la începutul iernii din 1981. După primele ninsori, frigul a început să crape asfaltul, iar zilele s-au scurtat brusc, de parcă s-ar fi grăbit să termine odată. În cursul acestei tranziții de la un anotimp la altul, ceva se modifica în noi, se instala o moleșeală difuză însoțită de o doză de melancolie. Eram foarte sensibil la aceste schimbări. Ca să mă desprind de atmosfera deprimantă, i-am propus tatei să mergem la Québec și să petrecem o seară la Palais Central, hipodromul unde se țineau curse de trap. Văzute din exterior, cu cele două turnulețe, arcada centrală și arhitectura simetrică, marile tribune principale mă duceau în mod bizar cu gândul la fațada unei arene de coride din nordul Spaniei. Interiorul era mai convențional, o arenă largă de 70 de picioare construită pe o suprafață de nisip acoperită cu argilă și apoi cu zgură, o pistă deschisă practic tot anul de când, pentru a-i fideliza pe pariori, proprietarii instalaseră un sistem de încălzire a tribunelor. În seara aceea erau programate șapte curse de trap.

N-am avut nevoie să insist prea mult ca să-l conving pe tata să vină cu mine. Cel care, cu puțin timp înainte, își interzicea să slujească la doi stăpâni și-a luat liber de la unul pentru ca, preț de o escapadă, să lucreze în secret cu celălalt. La fiecare cursă, în funcție de culoarea tocii sau cazacei unui jocheu, în funcție de eleganța unui sulky sau de roba unui animal despre care nu știa nimic, Johanes alegea un atelaj, cobora la biroul de pariuri de parcă viața i-ar fi depins de asta, își scotea dolarii și miza pe necunoscutul unei coame, pe aleatoriul unui fuleu, cu un avânt și o credință care nu sugerau nici o secundă că omul acela traversa o criză de încredere în sine și în Mântuitorul său. Apoi urca patru trepte odată până la locul său din tribună. Fără îndoială, în seara aceea cerurile au închis ochii la infidelitățile lui, pentru că la finalul curselor bilanțul tatei era uluitor. Ghicise patru câștigători, doi ocupanți ai locurilor următoare, iar ultimul cal pe care pariase fusese descalificat pentru mers neregulat.

M-am întors la Thetford Mines, în mica mea Honda, cu un om bogat și fericit la culme că păcălise soarta care, în sfârșit, fusese obligată să-i surâdă. Un câștig de patru sau cinci sute de dolari, fiorii cursei, mirosul de bere și

de țigări, strigătele din tribune, frigul de afară, focul dinăuntru, incertitudinea până în ultima clipă, dezechilibrele hazardului – nu era nevoie de mai mult pentru ca pastorul să-și dea seama că pista de curse de la Palais Central deschidea o gamă de posibilități pe care nimic din Biblie n-o lăsa să se întrevadă.

Săptămâna următoare, aceeași zi, aceeași oră, același loc, aceleași curse. De data asta, Johanes a fost cel care a insistat să mergem. Pe drum mi-a spus că-i plăcuse mult prima experiență, că o găsise foarte „excitantă". Era un calificativ cât se poate de neobișnuit pentru tata. Am remarcat și etuiul de piele care-i atârna la gât de o curelușă.

– Un binoclu. Ca să urmăresc mai bine cursa. Am văzut că toți spectatorii, sau aproape toți, aveau unul.

Ca o ultimă surpriză, în fața hipodromului tata a scos din buzunar o șapcă în carouri și și-a aranjat-o meticulos pe cap, de parcă acest accesoriu ar fi încununat debutul unei noi vieți.

În noua ținută care nu-i venea atât de rău, Johanes și-a prelungit înțelegerea cu zeii trapului, care l-au răsplătit iarăși peste speranțele sale. La ultima cursă, cu ochii lipiți de binoclu, a început să ridice tonul când favoritul lui s-a apropiat de primul loc. Și când a preluat conducerea, pastorul a păcătuit pentru prima oară:

– Hai, paștele mă-tii, hai!

În mașină, pe drumul de întoarcere, mi-a mărturisit că, dacă stătea să se gândească, pariatul era o meserie minunată. Iei loc, mizezi, câștigi, te întorci. Nu părea să-și imagineze că această activitate poate comporta riscuri – să pierzi, de exemplu. Această eventualitate, ipoteza de a fi părăsit de „mojo", nici măcar nu-i trecea prin minte. În seara aceea am înțeles că diavolul își strecurase un picior prin ușa întredeschisă. Totuși, nu-mi închipuiam că Johanes însuși avea să i-o deschidă larg.

Până la sfârșitul sezonului de iarnă de la Palais Central, singurul hipodrom din Québec care funcționa și pe vreme geroasă, tata n-a lipsit de la nici o cursă, după știința mea, și a terminat în câștig, deși câteva eșecuri i-au mai moderat exaltarea când își consulta registrul contabil. De fapt, greșesc, întrucât știu că în toată această perioadă tata n-a ținut nici o socoteală. Deoarece aparținea acelei categorii redutabile de jucători care nu rețin decât câștigurile, uitând înfrângerile îndată ce le-au suferit. Atâta vreme cât avea bani în buzunare, sistemul funcționa cât de cât.

În primăvară, tata a abandonat Québecul în favoarea terenului de la Trois-Rivières, un mare hipodrom de clasă profesională construit în 1830, unde în primii ani se țineau curse între oameni și cai. Apoi s-au organizat curse de trap, de trap cu atelaj și de galop reunind cei mai buni cai pursânge din Canada și din Statele Unite. Societățile organizatoare se numeau The Three Rivers Turf Club, pentru a-i flata pe englezi, sau Saint-Maurice Turf Club, pentru a-i consola pe francezi. De la înființare până de curând, acest hipodrom a cunoscut clipe funeste, printre care trei incendii violente care au distrus grajdurile, ultimele două provocând moartea a 174 de cai de curse închiși în boxe. Tata, care se documentase pe tema noului său loc de perdiție, părea chiar mândru de faptul că regele Angliei William al IV-lea a venit până aici în 1836 ca să ofere o bursă de cincizeci de guinee câștigătorului unei curse de galop. Poate că perspectiva unor asemenea recompense era cea care-i dădea pastorului o credință nouă în acești cai îndopați până în măduva oaselor cu tramadol, codeină, ketoprofen, clenbuterol și stanozozol. Johanes îndepărta aceste rețete cu un gest larg, afirmând că erau niște practici foarte puțin probabile în zilele noastre, la cât de riguroase erau controalele și analizele. În câteva luni, tatăl meu devenise caricatura turfistului, cu binoclul pe piept, șapca bine înfiptă pe cap, informații de mâna-ntâi culese fără îndoială la prezbiteriu și o încredere oarbă într-o instituție dubioasă, pusă de mult la index de toate Presbytery Conference United din lume.

La fel ca la Québec, Johanes Hansen a început în forță, ghicind învingătorii sau poziționarea pe podium la primele curse. Într-un timp record asimilase numele tuturor driverilor, reputațiile proprietarilor, numele cailor și prenumele casierițelor. Cum îl tot vedeau foindu-se între padocuri, rondul de prezentare și panourile cu cote, unele îi spuneau chiar „domnul Johanes“ când îi întindeau biletele. Dar la începutul verii steaua norocoasă a domnului Johanes a cunoscut o eclipsă lungă. Fie că era vorba de trap, de galop sau de curse de atelaje, Providența s-a întors spre un nou-venit, un tip banal care nu știa nimic despre toate aceste lucruri, care încă nu-și cumpărase șapcă sau binoclu, așezat undeva în tribună cu fiul său mai mic care-l invitase să profite de vremea frumoasă și să petreacă o după-amiază la hipodrom.

Buzunarele pastorului au început să se golească. Asemenea unei pompe care se amorsează mecanic, debitul pierderilor lui s-a accelerat. Câteva

câștiguri, un loc pe podium nimerit pe ici, un câștigător de două parale pe dincolo n-au putut stopa hemoragia.

La biserică, preocupat de gândurile sale legate de ultima linie dreaptă, pastorul își redacta superficial textele, își neglija slujbele, sosea cu întârziere, uita de întâlniri și se interesa tot mai puțin de muzica lui Gérard, care a observat că ceva era în neregulă și în cele din urmă mi-a împărtășit nedumerirea lui. A trebuit să-i mărturisesc adevărul. Într-o străfulgerare, tatăl meu devenise un obsedat de curse, un jucător compulsiv, pentru care banii, lipsiți acum de orice valoare, nu mai erau decât vectorul care-i permitea să obțină acel flash de adrenalină accesibil numai în timpul celor „câteva secunde în perfecțiunea ultimei linii drepte“.

Credința fusese aruncată la gunoi. O alta îi luase locul. Tatăl meu avea nevoie să creadă.

Îmi aduc aminte că, după ce i-am explicat toate aceste lucruri lui Gérard, el m-a privit și mi-a dat o replică bizară:

– Prefer așa, mă temeam să nu fie vorba de-o femeie.

Femeia încă nu era acolo, dar, cu toate că nimeni n-o putea intui în acel moment, își croia deja drum prin țevăria destinului.

Enoriașele țineau mult la tata. Le trata cu empatie și respect și le încuraja să-și dezvolte aptitudinile ori să-și continue studiile, fără să le constrângă vreodată în vreun corset moralizator. De fapt, atitudinea lui era diametral opusă față de cea adoptată de clerul catolic din țară. Până la începutul anilor ’50, doctrina lor era simplă: procreați fără încetare, creșteți și vă înmulțiți ca să le puneți stavilă englezilor, să întăriți armatele Romei și să slăbiți legiunile diavolilor de protestanți antipapiști. Asemenea unor comis-voiajori, preoții de atunci treceau din casă-n casă pentru a binecuvânta căminele, dar mai ales ca să le instruiască pe mame, să le incite să forțeze ritmurile vieții, să dea uitării epuizarea fizică, să facă dragoste întru sfințenie, fără pauză și fără odihnă, zi și noapte dacă trebuia, cu condiția ca la final să iasă ceva din asta. Era frecvent ca mamele să aibă doisprezece copii. Multe femei ieșeau plângând din confesional după ce fuseseră dojenite și acuzate că nu erau bune creștine deoarece aduseseră pe lume doar șapte copii în treisprezece ani de căsătorie. Drept ispășire, îndată ce ajungeau acasă trebuiau să-și oblige soțul să se pună iarăși pe treabă, și încă iute, căci Domnul aștepta, iar Biserica era nerăbdătoare. De asemenea, tradiția cerea ca un băiat să fie pus deoparte ca să intre în rândurile clerului,

pentru a se asigura perpetuarea acestuia. Tributul în oameni ai Bisericii, partea lui Dumnezeu.

În astfel de condiții, cu toate acele abuzuri pe care memoria colectivă a femeilor le ținea încă minte, cu toți acei copii concepuți cu crucifixul deasupra, cu toate acele corpuri distruse înainte de vreme, un pastor precum Johanes Hansen, binevoitor, tolerant și, în plus, cu gândurile stăpânite în ultima vreme de o mulțime de căluți gonind spre linia de finiș, nu putea decât să fie iubit.

La sfârșitul verii căderea a fost vertiginoasă, iar pierderile de la Trois-Rivières au crescut de la o săptămână la alta. Pastorul intrase în vârtejul învinsului, această gaură neagră care-l înghite inexorabil pe cel care a pierdut prea mult ca să renunțe, mai ales că în adâncul sufletului e convins că norocul și caii o să se-ntoarcă în cele din urmă în sensul corect. Elixirul, cocktailul catastrofei.

La începutul lui septembrie, tata mi-a mărturisit dificultățile prin care trecea și mi-a explicat că intenționa să ia un credit de la Caisses Desjardins ca să restituie sumele pe care le luase deja din bugetul bisericii și prezbiteriului. Ceea ce-a omis să-mi spună a fost că împrumutul acordat de Caisses Desjardins era mult superior datoriei. Iar această diferență substanțială voia s-o folosească pentru a-și reveni financiar, urmând să se achite față de Biserică și bancă, să obțină iertarea păcatului și să reînceapă o carieră de pastor danez fără binoclu, fără șapcă, fără cote de pariuri și fără tramadol.

Dintr-un anumit punct de vedere, se poate spune că tata și-a ținut jumătate dintre promisiuni. De îndată ce-a primit cecul n-a mai pus niciodată piciorul la vreun hipodrom și a restituit Bisericii întreaga sumă deturnată, până la virgulă. Prin urmare, într-o singură zi Johanes Hansen își ștersese datoria și păcatul și nu mai era decât un debitor printre atâția alții la una dintre cele 422 de agenții ale unei instituții bancare solide, fondate de Alphonse Desjardins în 1900, cu profituri medii de peste un miliard de dolari pe an.

Poate că aceste cifre amețitoare i-au dat atunci sentimentul că era vremea să reintre în lumea câștigătorilor, să iasă din zona roșie a bilanțului, să suprime dobânzile. Pentru asta era de ajuns să vâre mâna în buzunarul bine căptușit de ceea ce-i rămăsese din credit.

Într-o seară, și-a pus costumul gri, a închis în urma lui ușa prezbiteriului, a urcat în Bronco și, sub o ploaie de frunze de toamnă, a condus mult timp,

până când a văzut scânteind în noapte luminile clădirilor din Montréal, care emanau, ca în plină iarnă, aburul alb al răsuflării lor. Nu, așa cum îi jurase Creatorului său, Johanes Hansen nu se ducea la curse atunci când a traversat podul Champlain, a parcurs o porțiune pe autostrada Bonaventure și a făcut la dreapta spre insula Notre-Dame, către o hală industrială modestă, ale cărei lumini răzlețe se reflectau pe apele fluviului și care părea să-l aștepte în persoană pe el, micul pastor de la biserica din azbest din Thetford Mines. Acest fost antrepozit transformat în tripou se găsea la câteva sute de metri de ceea ce avea să devină peste vreo zece ani imensul cazinou din Montréal, introdus în cochilia goală a fostelor pavilioane ale Québecului și Franței concepute pentru Expoziția Universală din 1967.

Trebuie spus că cercul de joc „Moneymaker" era departe de această strălucire și această opulență. Un parior de la Trois-Rivières i-l recomandase însă tatei, spunându-i că într-o singură seară câștigase la zaruri destui bani ca să-și cumpere un Mercury Marquis.

La vreo cincisprezece mese se propuneau jocuri de ruletă, black jack și zaruri, un coridor era plin cu mașini de jocuri electronice, iar o sală din spate le era dedicată pocheriștilor. O sută cincizeci sau două sute de persoane cu totul, piese de mobilier disparate, crupieri de ocazie, echipamente la mâna a doua, lumini prea puternice, fum acru: totul era acolo, așezat perfect, figuranții erau la locul lor, nu lipsea decât pastorul de la Thetford Mines, danezul cu credința zdruncinată, care pentru această ocazie își pusese costumul închis la culoare, cel pe care de obicei nu-l purta decât ca să oficieze înmormântări.

Drumul crucii s-a desfășurat în două etape, două opriri inexorabile, previzibile, descrise în toate manualele de supraviețuire. A început cu o adiere blândă a șansei, o măgulire pentru a ispiti clientul, un câștig infim la ruletă, doar o strângere de mână care să aducă puțină încredere. Apoi, o a doua victorie modestă, obținută aproape din nebăgare de seamă, dar care-l ajută să se simtă tot mai bine în costumul lui de înmormântare. Pentru această seară de răscumpărare, ciudat de încrezător, tata luase cu el tot surplusul care-i rămăsese din credit. O sumă considerabilă. În mai puțin de două ore cumplite, mecanismul de precizie al eșecului i-a ros cu meticulozitate până și ultimul bănuț din aceste economii iluzorii. Zarurile l-au masacrat pe tata. O aruncare după alta, cuburile s-au oprit pe fața perdantă, amuzamentul s-a transformat în catastrofă, iar dolarii au dispărut

într-un deversor nesătul. La sfârșit, în loc să plece cu un Mercury Marquis, a trebuit să se resemneze cu ieșirea din scenă la volanul vechiului său Bronco, jumulit, distrus, cu privirea pierdută, cu mințile rătăcite, capabil doar să țină banda pe drumul spre casă.

Logic ar fi fost ca această escapadă să fie prima și ultima, ca tata să rămână în casa lui de lângă biserică, să mediteze la erorile sale pastorale și să-și petreacă timpul alintându-și enoriașii englezi, lustruindu-și B3-ul, ștergându-și praful de azbest, plătindu-și creditul la Desjardins și, mai ales, ținându-se departe de cercurile de joc și de ovalele câmpurilor de curse.

A doua zi, după un lung drum de noapte presărat cu gânduri fulgurante și contradictorii, și-a parcat Fordul în fața firmei albăstrui, complet înșelătoare, a cercului „Moneymaker". În timpul tentativelor de a adormi, imposibile deoarece melatonina îi dezertase din corp, întorsese problema pe toate părțile. Zorii îi sugeraseră soluția de ultim resort, fără îndoială riscantă, însă pretindea că analizase toate probabilitățile, iar aceasta îi oferea cel mai bun raport capital/risc. Desigur, nu se baza pe nimic în afară de unul dintre acele lungi exerciții de autopersuasiune fără de care cazinourile ar fi dispărut de mult. Superstițios ca toți pariorii, își lăsase hainele de înmormântare la prezbiteriu pentru a se prezenta într-o ținută mai puțin conservatoare, care-i adusese nu o dată noroc la cursele de cai.

Ca să alimenteze focul acelei seri, luase toți buștenii bisericii sale. Prin asta vreau să spun că, pentru a doua oară, deturnase întregul buget pentru cheltuieli curente funcționale al parohiei, subtilizase tot ce putuse, nu mai lăsase nimic în casa de bani.

Izolat în fantasmele lui strategice, tata urma să respecte un protocol care l-ar fi pus pe fugă pe orice jucător înzestrat cu o fărâmă de rațiune: stabilise să-și fracționeze suma totală în patru părți egale cu care să mizeze în patru partide diferite, alegând de fiecare dată roșul sau negrul, cu excluderea oricărei alte combinații.

Fie își dubla miza, fie pierdea tot. Alesese să-și încredințeze viitorul metodei „dublu sau nimic", chiar dacă, în situația lui, speranța de a dubla ceva ținea de domeniul visurilor.

La ora 23 și 10 minute și-a plasat sfertul inițial pe roșu, iar negrul și-a asumat sarcina de a-i întuneca perspectivele. A făcut câțiva pași prin sală. Peste zece minute și-a confirmat prima alegere cromatică. Bila s-a învârtit

de câteva ori și, ca o pasăre de pradă, s-a năpustit pe 29, poate cel mai negru dintre toate negrele.

– În mod ciudat, nu mi-a fost frică, n-am fost cuprins de îndoieli, mi-a mărturisit după aceea. Eram profund convins că tot rahatul ăsta avea să înceteze, că nu putea să fie altfel, că ghinionul avea să se ducă până la urmă pe capul altcuiva, lăsându-mă pe mine în pace, că aveam să mă salvez în ultimul moment, așa cum mi se întâmplase deja la Trois-Rivières, pe ultima linie dreaptă a ultimei curse.

Ca de fiecare dată, crupierul a părut sincer uimit de mărimea mizei și de obstinația cu care tata refuza s-o împartă în combinații multiple, insistând s-o concentreze pe o simplă speranță binară.

La ora 23 și jumătate a fost ales roșul, a ieșit negrul.

Tata intra acum pe ultima sa linie dreaptă. Era convins că avea resursele necesare ca să-și croiască drum prin pluton și s-o ia înaintea tuturor la finiș, la fel ca „Walter Season“ în ultima cursă a verii. Îndopat cu toate substanțele permise sau interzise, calul își recuperase întârzierea, ancolură după ancolură, piept după piept, scoțând pe gură stropi de spumă albă în efortul său colosal. Și-și trăgea trăsurica așa cum o făcuse întotdeauna, fără să-i pese de tipul în cazacă cu buline, care, în spate, se agita ca un nebun în sulky-ul ce părea să decoleze la fiecare fuleu. Driverul striga și-l biciuia fără să-și dea seama că gesturile lui erau inutile, deoarece calul știa foarte bine ce avea de făcut: să-i întreacă pe toți, unul după altul, și să se prezinte cu capul ridicat, victorios, la fotografia de finiș.

Tot ce învățase tata de la „Walter Season“ nu l-a putut salva în noaptea aceea. Pe la 23 și 45 de minute, totul se sfârșise. Nu se petrecuse nimic din ceea ce sperase. Nici o răsturnare a norocului, nici o revenire miraculoasă. În fotografia de finiș se vedea doar un pastor alegând timid roșul și mâna lui Dumnezeu așezând fără echivoc bila pe negru.

În secunda în care ruleta a încetat să se învârtă, tata a devenit un hoț danez mărunt, un rezident permanent care deranja, astfel că a fost în scurt timp convocat și demis de dioceză, apoi trecut în registrul de rău-platnici al băncii și, inevitabil, pus în fața unei proceduri judiciare.

– Îmi aduc aminte de o chestie ciudată. Când am plecat de la masa de joc, o femeie foarte frumoasă a venit la mine și m-a luat de braț. Am făcut câțiva pași prin sală. Sub șocul evenimentelor, aveam impresia că pluteam într-o lume care-mi era necunoscută. Femeia asta mi-a vorbit, m-a întrebat cum

mă cheamă și cu ce mă ocup. I-am răspuns că numele meu este Johanes Hansen și că sunt pastor la Thetford Mines. Atunci mi-a luat fața între mâini, m-a privit ca și când aș fi fost un orfan și m-a sărutat îndelung pe gură. Am rămas nemișcat, cu brațele moi, cu ochii larg deschiși, până ce ea s-a îndepărtat puțin de mine și mi-a zis: „Fie ca Domnul, dacă vă vede, să vă binecuvânteze“. După aceea, crede-mă, nu mai țin minte nimic, nici cum am ieșit de la „Moneymaker“, nici cum am urcat în mașină ca să mă întorc acasă.

În următoarele zile, dramele înlănțuite provocate de pierderile sale i-au părut tatei mai puțin importante decât apariția acelei femei enigmatice care avea să-l bântuie în noaptea interminabilă în care tocmai se afundase.

Cele șase luni pe care i le dăduseră oficialii Bisericii pentru a-și regla datoria erau insuficiente, mai ales că nu se punea problema să mai primească vreun dolar de la Caisses Desjardins. Și, cum refuza ferm să le ceară vreun ajutor Hansenilor din Skagen, tata a ajuns la concluzia că tot ce putea să facă era să stea cuminte sub barca lui, așteptând să-l acopere apele.

Câteva săptămâni am răscolit cerul și pământul în căutarea unei ieșiri acceptabile din această situație. Mi-am trecut în revistă economiile și m-am gândit să fac un credit ca să-l repun pe Johanes pe linia de plutire. Dar debitul apei era prea mare pentru ca micile mele rezerve să poată acoperi spărturile.

I-am promis tatei că n-aveam să dezvălui nimănui amploarea pierderilor lui. Tot ce pot spune e că depășeau considerabil nivelul de trai al unui pastor.

La două luni după catastrofă, tata s-a mai dus de două sau trei ori la „Moneymaker“. Nu voia să parieze, ci pur și simplu spera s-o regăsească pe femeia care, înainte să dispară, îl pusese iarăși în mâinile Domnului. Dar în antrepozit n-a întâlnit decât bărbați ca el, veniți să caute ceva ce n-aveau să găsească niciodată.

Duminica, Johanes a continuat să-și țină slujbele ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, cu Gérard la orga Hammond și englezii pe băncile din lemn deschis la culoare. De când se știa condamnat, tata scria niște predici așa cum nu mai auzise nimeni la Thetford Mines. Texte care depășeau limitele Bisericii, care luau în calcul hazardul destinului, plasându-ne în locul pe care-l ocupăm în realitate în haosul zumzăitor al vieții, egali cu coniferele sau cu tapirul, ocupanți ai aceleiași celule, îngrijorați de ceea ce

va aduce viitorul, străduindu-ne cu toții să credem în bunăvoința zeilor, chiar dacă instinctul ne șoptește contrariul.

Pentru prima oară de la ieșirea din copilărie, mergeam cu regularitate la biserică, atât ca să-l ascult, cât și, trebuie să recunosc, ca să observ scepticismul jenat și crescând pe care-l nutrea colonia britanică impregnată de conservatorism la auzul acestor vorbe scăpate din carcanele dogmei.

După întrevederea de la Montréal și iminenta sa concediere, pastorul se simțea liber, exonerat de toate obligațiile față de Biserică și față de Dumnezeu, care dintr-un anumit punct de vedere îl lăsase baltă în cel mai prost moment: ultima linie dreaptă. Se lăsa în voia inspirației, fără rețineri și fără teamă, perorând despre copaci, despre oameni, despre animale, povestind despre viața pescarilor din Iutlanda, curenții potrivnici pe care trebuiau aceștia să-i înfrunte și peștii omniprezenți, peștii ale căror cadavre aveau să acopere într-o bună zi clopotnița bisericii îngropate în nisip. Aveai senzația că omul acela se arunca de pe acoperișul unei clădiri și că acolo, în fața noastră, în picioare, ne relata viziunile asupra căderii sale. Cel mai uimitor era că, în cea mai mare parte a timpului, credincioșii se lăsau antrenați în lumea lui. Toți păreau cuceriți, cu posibila excepție a nemernicilor de englezi.

Predica lui din 14 martie 1982 a fost la fel de magică și de nebuloasă ca precedentele. Fără îndoială alertat de fracțiunea britanică a clubului în privința ereticului de la Thetford Mines, de altfel, suspendat și pe cale de a fi exclus, un reprezentant al prezbiteriului de la Montréal venise să evalueze cu ochii lui amploarea abaterii. A părăsit orășelul minier cutremurat de ceea ce i-a fost dat să audă și de scenele la care a asistat după aceea.

În acea duminică, predica se referea la sarcinile și grijile pe care și le transmit familiile de la o generație la alta, aceste povești despre care nu știm mare lucru, dar pe care trebuie să le preluăm, să le ducem cu noi și să le încărcăm cu propriile noastre necazuri înainte de a i le pasa moștenitorului. Ideile sunau ca niște clopoței în confuzia și haosul agitației paterne, care părea pe cale să regleze toate conturile, chiar pe toate.

– În sfârșit, aș vrea să vă mai spun ceva. Fără îndoială, este una dintre ultimele dăți când vă vorbesc. Am venit la Thetford Mines pentru că în altă parte nu mai eram dorit. Și voi pleca de aici din aceleași motive. De două ori am căzut în greșeală. De două ori am fost alungat. Cu siguranță, veți auzi despre mine niște lucruri destul de neplăcute. Toate vor fi adevărate.

Și, încă o dată, n-am nimic de spus în apărarea mea. Dar trebuie să știți că în toți anii pe care i-am petrecut aici am fost un angajat devotat și loial. Chiar dacă acești termeni pot părea ciudați în zilele noastre. Chiar dacă credința m-a părăsit de mult. Chiar dacă nu mai pot să mă rog. În curând o să aveți tot timpul să mă judecați și să mă condamnați. Vă cer doar să țineți minte o vorbă pe care o știu de la tata, care o folosea pentru a minimaliza greșelile celorlalți: „Fiecare cu povestea lui“. Fie ca Domnul, dacă vă vede, să vă binecuvânteze.

Genunchii pastorului s-au înmuiat imperceptibil, iar mâinile sale s-au agățat de pupitru. Gérard, partener fidel, a început un preludiu ales împreună cu tata, și boxa Leslie și-a revărsat mănunchiurile de sunete peste toți oamenii dedicați binelui.

Johanes a privit în sală ca pentru a căuta un prieten în mijlocul unei mulțimi de necunoscuți. A deschis gura, lăsând impresia că uitase să ne spună ceva, că niște cuvinte voiau încă să țâșnească, apoi mâinile lui au alunecat pe peretele lumii, picioarele l-au părăsit și a căzut la pământ.

În biserică s-a auzit un icnet de surprindere. Gérard LeBlond, abandonându-și notele, s-a repezit spre el. Iar orga s-a oprit din cântat.

MONTRÉAL, QUÉBEC

Pastorul de la Thetford Mines a părăsit orașul pe șosea, în carul mortuar. A fost dus la aeroportul Dorval, vârât într-un sicriu sigilat și îmbarcat la bordul unei curse Swissair cu destinația Copenhaga via Geneva. În Danemarca, un alt vehicul adecvat l-a dus până la Skagen, unde, în prezența alor săi, echipat prin grija mea cu șapca și binoclul, a dispărut în pământ, îngropat sub nisipurile cimitirului său bătut de cavalcada vânturilor.

Mama, pe care o anunțasem, a venit la înmormântare. Falsă văduvă elegantă, a fost întâmpinată de familie ca în vremurile bune. Atunci când sicriul lui Johanes a coborât în groapă în sunetul venerabilelor clopote ale bisericii, a scos un șervețel de hârtie și și-a șters colțul ochiului care se încăpățâna să rămână uscat. M-a luat apoi pe după umeri și mi-a vorbit cu distanța aceea pe care o introdusese de mult între noi. Era ca și cum aș fi discutat cu o mătușă îndepărtată despre dispariția unui prieten comun de pe timpuri. Nu mai exista tăticul, nu mai exista mămica, nu mai exista copilul, doar doi adulți care mergeau printre morminte, rememorând moartea unui al treilea odinioară familiar, în același fel în care ar fi vorbit despre o pagubă colaterală inevitabilă în mersul vieții.

Nici mama, nici familia Hansen n-au aflat niciodată cum se desfășuraseră ultimii doi ani din viața lui Johanes. Nu exista nici un motiv pentru care să fie informați. Una a plecat la Geneva, ceilalți s-au întors la peștii lor, iar eu, spre ceea ce speram să devină o nouă viață.

La cererea prezbiteriului din Montréal, nu s-a organizat nici o slujbă, nici o ceremonie în memoria pastorului Hansen. Conturile bancare și ecleziastice au tras o linie definitivă peste pasivul pastoral, iar englezii s-au mutat în altă parohie în așteptarea numirii unui înlocuitor. Cât despre Gérard, din dragoste pentru instrument, dar și în amintirea tatei, a cumpărat de la dioceză, care nu s-a lăsat rugată, orga Hammond B3, pedalierul și indisociabila boxă Leslie care poate că și astăzi, la Sherbrooke, dispersează în valuri acorduri de septimă sau de nonă. Timp de câțiva ani, Gérard LeBlond și cu mine – de acum locuiam la Montréal – am păstrat legătura, povestindu-ne la telefon bâjbâielile prin viață. Astfel, m-a anunțat că noul pastor adus în locul lui Johanes nu atrăgea decât o mână de credincioși de pe vremuri. Credincioși care, după cum s-a exprimat el, „ar fi venit chiar

dacă în spatele pupitrului ar fi fost o nutrie". Peste câțiva ani, Gérard m-a sunat pe la unsprezece noaptea, atât de nerăbdător era să-mi dea ultimele vești. Biserica de la Thetford Mines fusese închisă cu un an în urmă din cauza dezertării englezilor, apoi vândută de o agenție imobiliară, urmând din acest punct de vedere destinul cinematografului mamei, și cumpărată rapid, cu tot cu prezbiteriu, pentru a fi transformată în imobil de locuințe.

– Dacă tatăl tău ar vedea chestia asta, crede-mă, nu i-ar părea rău pentru toate după-amiezile pe care le-a petrecut la curse. Într-o zi o să mă duc pe-acolo și-o să-ți povestesc cum mai e.

N-am mai primit nici un apel de la Gérard, îmi imaginez motivul, și nu m-am întors niciodată la Thetford Mines. Sper doar că noii locatari au păstrat bolta și nervurile bărcii, care au reflectat atât timp vocea tatălui meu.

După dispariția pastorului mi-am dat demisia de la DuLaurier. Șeful a dat o mică petrecere în cinstea plecării mele. Cu această ocazie, Pierre, de parcă ar fi știut să ghicească viitorul, mi-a dăruit o trusă de scule care ar fi făcut bucuria oricărui muncitor manual, precum și o gamă de echipamente electrice de tăiat, polizat, șlefuit, găurit și spart.

– Nu știu ce-o să se aleagă de tine, dar cu astea și cu tot ce-ai învățat de la noi ai tot ce-ți trebuie ca să-ți câștigi pâinea și să ieși din necaz. Mult noroc, fiule.

De mult nu-mi mai spusese nimeni „fiule". Am înghesuit toate aceste materiale și cele câteva lucruri pe care le aveam în mica mea Honda Civic de 3,54 metri, ușoară ca o pană, și am pornit drept înainte, spre Montréal, Québec.

*

La închisoare ne facem rareori confidențe și abia dacă vorbim despre familiile noastre. Patrick mi-a povestit câte ceva despre ai lui, dar am înțeles că-l stânjenea să-și evoce tinerețea petrecută cu ei. Cât despre mine, nu i-am spus nici eu mare lucru. Despre mama i-am zis pur și simplu că era o femeie foarte modernă, combativă și de o frumusețe spectaculoasă.

– Frate, e maică-ta! Nu vorbești așa despre maică-ta, sună dubios, ce dracu'? „Frumusețe spectaculoasă", auzi! Parc-ai vorbi de o barmaniță din Laval. Când spui asta, nu-ți povestesc ce aiureli le apar oamenilor în cap. Nu, frate, maică-ta e maică-ta, punct!

Cu o altă ocazie îi vorbisem despre originile daneze ale tatei și de meseria de pastor pe care o exercitase până la moarte. Această greșeală mi-a adus o lecție usturătoare.

– Băga-mi-aș, ești copil de popă! Asta-i tare de tot. E ciudat rău, nu? Ce făcea toată ziua bătrânul tău? Pentru că slujbele și toate chestiile astea bisericești nu-s decât duminica. Nu-mi pot închipui cum e să fii copilul unui fel de popă, nu, e prea aiurea. Și popa e ăla care trăia cu „frumusețea spectaculoasă“? Și treaba asta-i dubioasă rău, frate. Știu că pastorii au dreptul să se însoare, dar chiar cu maică-ta? La cum ai descris-o, e de necrezut! Îmi pare rău, dar noi, catolicii, nu suntem învățați cu așa ceva. La noi nimeni nu și-o trage cu nimeni. Preoții n-au voie să facă nimic. N-au voie nici măcar să-și facă o labă din când în când. Asta, oficial, bineînțeles. Atunci, când te aud cu taică-tău care-și făcea mendrele cu „spectaculoasa“ de maică-ta înainte să meargă la biserică, îmi pare rău, dar n-am pomenit ceva mai pervers!

N-am continuat discuția, iar incidentele familiale sau meritele comparate ale practicilor papiste și hughenote au fost excluse pentru totdeauna din conversațiile noastre.

Astăzi, Patrick pare foarte agitat. A primit de la mama lui cea nespectaculoasă o scrisoare prin care-l anunță că vine după-amiază la vorbitor. În cinstea vizitei, Patrick s-a bărbierit și și-a căutat niște haine nu foarte șifonate, o marfă rară într-o celulă de mărimea celei pe care o ocupăm, întreținută de doi bărbați și jumătate. De asemenea, l-am văzut pieptănându-se meticulos cu o perie pentru prima oară de când ne cunoaștem. Parcă-i un puști care merge la prima lui întâlnire cu o fată. E nervos. Așteptarea lui a început din momentul în care a primit scrisoarea. A redevenit instantaneu fiul profesorului care-i preferă pe copiii altora, fiul nevestei acestuia, pe care n-a mai văzut-o de mult, cel căruia i se promite o bătaie soră cu moartea dacă-și mai lasă crosa în vestibul. În parte îl doare că această mamă l-a iubit, chiar dacă nu i-a arătat-o niciodată. Altfel, de ce-ar fi venit de atât de departe până la vorbitorul mizerabil al acestei pușcării? Bineînțeles că l-a iubit, chiar și când făcea prostii și profesorul îl bătea în camera lui. Motivul pentru care nu-i lua apărarea era acela că nu putea fi apărat, și oricum soțul ei n-ar fi suportat asta. Aștepta în secret ca bărbatul să dispară, ca să poată începe să trăiască, să-și ia în brațe copiii și să le ceară iertare.

– Merge cămașa asta maro cu pantalonii albaștri, sau o pun pe aia gri? Stau aici de-atâta vreme, că am uitat cum să mă îmbrac.

Ezită. Se întreabă ce-o să creadă mămica. Dacă o să-l judece după înfățișare sau o să-l ia așa cum e, golan și violent, dar sânge din sângele ei, făcut în pripă cu niște spermă profesorală, într-o seară când îi venise cheful. Patrick e absolut înduioșător. Sper c-o să se poarte bine cu el.

Mutarea mea la Montréal a coincis, la o diferență de numai câteva zile, cu convocarea pentru ceremonia oficială de acordare a cetățeniei canadiene. Aproape cinci ani de așteptare pentru a obține această a doua naționalitate. O sută de persoane din lumea întreagă adunate într-o sală, două drapele canadiene, un membru al poliției călare în uniformă de gală, o președintă în robă solemnă, un grefier împovărat de un colan aurit, înmânarea certificatului fiecărui participant, întotdeauna cu aceleași vorbe călduroase: „Bine ați venit în marea familie canadiană“. Apoi, toată lumea s-a ridicat ca să cânte *Ô Canada*, imnul național compus de Calixa Lavallée pornind de la un poem de Adolphe-Basile Routhier.

Am traversat parcul Jeanne-Mance, am mers pe strada Saint-Urbain, am traversat Place des Arts, am comandat o ciocolată caldă la Café 87, nimic nu se schimbase de fapt; pur și simplu devenisem cetățean canadian. Cu noul meu certificat în buzunar, puteam de acum să mă prezint ca un franco-canadian, fiu de danez din Skagen. Era prima oară când, mutându-mă pe un nou teritoriu, alegeam eu însumi numele noii mele case. Pentru mine era o experiență inedită. Cât despre *Ô Canada*, cântec împănat cu kitschuri patriotarde și războinice – „Căci brațul tău știe să poarte spada / Știe să poarte crucea“ –, cu versuri șchioape scrise între două beri, nu valora nimic mai mult decât înfiorătoarea *Marseillaise* a țării mele natale. Știu că un franco-canadian care se respectă și aspiră la un pic de pace și demnitate pe acest pământ n-ar trebui niciodată să spună – nici măcar să gândească – lucrurile pe care le voi scrie eu: în categoria imnurilor naționale, nici unul nu poate rivaliza cu *God Save the Queen*, care, oriunde ar fi interpretat și indiferent de motiv, ne face pe toți să regretăm că nu suntem englezi.

Îmi plăcea la Montréal. Era un oraș oleopneumatic, confortabil, una dintre puținele metropole din lume care dau senzația că amortizează șocurile vieții, că pot absorbi sau micșora necazurile. Muntele, apele, parcurile și zumzetul stupului uman alcătuiau o operă eterogenă care se dispersa încet

seara pentru a ocupa alveolele luminoase ale clădirilor impunătoare. M-am strecurat fără greutate prin această agitație, mai întâi ca vânzător la magazinul de tehnico-sanitare Rona, situat pe strada Notre-Dame, un adevărat paradis al lucrurilor, al sculelor, al accesoriilor, unde te furișai printre rafturile ce urcau până la cer, pe care puteai găsi cele mai improbabile obiecte. Apoi la Loblaws, magazin general de alimentație și de produse de consum curent, unde mi se cerea să aprovizionez un raion de fructe și legume care încă mirosea a lac. Și, în sfârșit, la Canadian Tire, pe bulevardul Saint-Laurent, furnizor de accesorii pentru automobile, care presta și reparații de mică dificultate. Prin urmare, aproape un an am schimbat filtre, bujii și ulei la *everything on wheels*[10], după cum anunța reclama. Opt vehicule pe zi. Aproape 180 pe lună. Cam 1 600 pe an.

A lubrifia nu este o meserie. Nimeni nu-și poate petrece zilele de lucru lăudând onctuozitatea produselor Valvoline Motor Oil, Amazon Basics, Pennzoil, Royal Purple Synthetic, Amsoil sau Quaker State Oil. Am descoperit că în acest domeniu exista o categorie de clienți maniaci care întrețineau cu lubrifianții o relație stranie, aproape afectivă. S-ar fi putut crede că în cursul vieții acei bărbați se arătau probabil mai fideli bidoanelor de hidrocarburi rafinate și aditivate decât femeii care avusese răbdarea să-i privească îmbătrânind și să-i asculte repetând povești despre mașini care consumă întotdeauna mai mult decât ar trebui.

Am părăsit universul uleiului și anvelopelor la opt zile după ce am împlinit treizeci de ani. Locuiam într-o garsonieră de pe strada Clark, în fața Micii Italii și la doi pași de parcul Jarry. Portarul clădirii era, fără îndoială, unul dintre cei mai bizari și mai amuzanți oameni din oraș, și nutream pentru el o simpatie fără margini. În timpul programului de lucru, fie vară, fie iarnă, era întotdeauna îmbrăcat la fel: pantofi cu vârfurile întărite, șosete lungi de lână, bermude cu buzunare laterale aplicate, tricou negru cu mânecă lungă și un sacou ciocolatiu inscripționat UPS. Oare visase toată viața să bată orașul în lung și-n lat pentru acea companie? În orice caz, îi purta blazonul și uniforma caricaturizată. În afară de asta, atunci când mergea pe coridoarele imobilului imita la perfecție zgomotele vieții moderne și domestice. Ștergea ușa liftului bâzâind ca un blender, spăla geamurile imitând huruitul aspiratorului cu care făcea curățenie schimbând vitezele unui bolid de Formula 1, făcea să scârțâie ușile bine unse. Pe seară, când se așeza pe trepte să fumeze o țigară, reproducea sunetul motorului

diesel al unui vas de pescuit ce iese din port. În cursul acestor interpretări, Serghei Bubka era singur pe lume, nu căuta nici să placă, nici să distreze. Când se îndepărta de mal la reflux, era pur și simplu la cârma vasului său, legănat de torsul motorului Perkins. În felul lui, își construia lumea, își sonoriza visul așa cum copiii cu gura motorizată își împing mașinuțele pe autostrăzile din camera de zi. Mă înțelegeam foarte bine cu Serghei Bubka. Uneori, când ajungeam acasă, îl găseam în hol. „Ce vrei seara asta?“, mă întreba, iar eu îi răspundeam: „Ușile metroului deschizându-se și închizându-se“. În clipa următoare se auzea semnalul, iar eu intram în vagon. Simplu.

Am o datorie enormă față de Bubka. El e cel care m-a proiectat în noua mea existență. De data asta, fără să imite sunetul unei strângeri de mână care să consfințească o decizie de angajare, ci prezentându-mă lui Noël Alexandre, președintele adunării coproprietarilor imobilului *L'Excelsior*, situat în cartierul Ahuntsic, nu departe de parcul eponim. Rezolvasem de câteva ori mici probleme electrice și sanitare cu care Serghei nu se descurcase, atrăgându-mi admirația și recunoștința lui veșnică. Astfel, atunci când se văzuse din întâmplare cu Alexandre, care locuise pe vremuri aici, iar acesta îi spusese că era în căutarea unui nou portar, deoarece angajatul din momentul respectiv nu făcea față, Bubka răspunsese simplu: „Am omul care vă trebuie“.

– Știți ce mi-a răspuns domnul Alexandre? Mi-a zis: „Trimite-l la mine“. Și a adăugat: „Și el imită zgomote?“ Îmi place tare mult de domnul Alexandre, e un domn în vârstă foarte politicos.

O lună mai târziu mă instalam la *L'Excelsior*, un enorm pachebot dotat cu o sală a mașinilor, o viață internă complexă, o piscină imensă, o grădină luxuriantă și, mai ales, șaizeci și opt de cabine aranjate pe șase punți. Una dintre ele, fără îndoială cea mai modestă, situată la parter, mi-a fost repartizată mie. Am fost angajat pe post de intendent, cu promisiunea că aveam să avansez la superintendent dacă, după trei ani, activitatea mea era considerată mulțumitoare. Așa se face că, departe de a purta ținuta de comandant de navă, am îmbrăcat salopeta kaki de factotum la *L'Excelsior.*

Primul an a fost un coșmar fără sfârșit. A trebuit să mă lupt cu oboseala, cu descurajarea, cu tenebrele. Copleșit de sarcinile cotidiene, de solicitările individuale, de avarii, de problemele suplimentare aduse de iarna violentă, în câteva rânduri am fost pe punctul de a demisiona. Am slăbit nouă

kilograme în acea perioadă. Dormeam o noapte din două. Trăiam permanent în pântecul fiarei. După șase luni devenisem incapabil să asociez un nume cu fețele locatarilor pe care-i întâlneam în zonele comune.

Horton avea perfectă dreptate să-și bată joc de programul tatei. Din punctul de vedere al intensității, concentrării și oboselii, să administrezi o biserică, să alimentezi boxa Leslie cu wați și să îndrepți greșelile englezilor o dată pe săptămână era o plăcere, un divertisment, un hobby. Gândindu-mă la asta, cred că nu l-am auzit niciodată pe tata să se plângă până la perioada în care alerga de la hipodrom la masa de joc. Orele de condus pe timp de noapte, angoasa provocată de creșterea pierderilor, teama că această a doua viață avea să iasă la lumină îl vlăguiau. Dar înainte, în toți acei ani când doamnele care aduceau flori și aranjau scaunele se foiau în jurul lui, era plin de vigoare și dinamism, emanând sănătate ca un trandafir abia înflorit.

Aici, cu spinii lor ca niște pumnale, trandafirii mă așteptau în grădină și trebuia să-i îngrijesc și să-i tund la momentul potrivit, oblic, întotdeauna la trei noduri în cazul ramurilor slabe. Și să-i acopăr pentru iarnă. După aceea trebuia să mă ocup de arbuștii de soc, de amelanchieri, de cedrii albaștri de Himalaya, de hortensii, să culeg frunzele aruncate în ciorchini de pâlcul de arțari la venirea toamnei. Iar gazonul, permanent însetat vara, trebuia păstrat impecabil și „tuns scurt“, „dar nici prea scurt“. Și piscina în care m-am înecat nu o dată, incapabil să mențin echilibrul acelor 230 000 de litri de apă care așteptau doar o clipă de neatenție ca să-și scadă brusc pH-ul sau să se dedea unor excentricități biologice invitând o colonie întreagă de alge care, în funcție de stadiul lor de evoluție, transformau bazinul într-un imens rezervor de lactate sau, dimpotrivă, îi confereau nuanțele prea puțin ispititoare ale spanacului. Înainte ca piscina să fie tratată cu sare, mă luptam cum puteam folosind clor, soluții de creștere a pH-ului și bidoane de floculant lichid care precipita pe fund toată porcăria aceea, pe care ulterior trebuia s-o aspir și s-o arunc la canal. Pe lângă costul exorbitant al operațiunii, era o sarcină care-mi lua mult timp, ritmată de nerăbdarea proprietarilor în costum de baie care mă supravegheau de pe margine. Aceste microorganisme îmi devorau viața și uneori mă obligau să mă duc la căpătâiul piscinei în toiul nopții ca să constat amploarea pagubelor, înainte ca proprietarii să se trezească și să descopere dezastrul. Până când s-a luat decizia de a trata cu sare aceste ape destinate divertismentului și de a le menține la o temperatură constantă de 28 de grade cu un sistem electric de

încălzire între sfârșitul lui aprilie și mijlocul lui octombrie, în fiecare anotimp cald a trebuit să trăiesc cu acești 230 000 de litri care mi se legănau deasupra capului, amenințând în fiecare clipă să rupă înțelegerea și să mă afunde în rușine.

Mi s-a întâmplat de multe ori să mă duc la ușa lui Noël Alexandre ca să-i mărturisesc spăsit că dădusem greș: „Noaptea asta am pierdut-o“. Atunci, Alexandre se întorcea spre soția lui: „Am pierdut-o“. Peste mai puțin de o oră, toată lumea era pe balcon, cu ochii fixați asupra dezastrului, repetând că evident, bineînțeles, o pierduserăm.

Da, pentru mine piscina asta a fost multă vreme o sursă de neliniște și de necazuri. E cu atât mai curios că, mulți ani după aceea, ea a fost și la originea concedierii mele și, în consecință, a condamnării mele la închisoare – de data asta pentru motive care n-aveau nici o legătură cu reacția pH-ului ei.

Pe deasupra, tratamentele aplicate piscinei nu luau sfârșit odată cu răcirea vremii, căci toamna începeau procedurile de golire, în timpul cărora cei 230 de metri cubi ai bazinului erau expediați la canal pentru ca zidăria și țevile să nu crape din cauza înghețului. Deși operațiunea era indispensabilă, n-am reușit niciodată să inițiez protocolul fără să încerc o rușine fără margini și sentimentul că săvârșeam o faptă rea. O cantitate de 230 000 de litri de apă tratată cu clor sau, mai târziu, cu sare, încălzită timp de șase luni pentru ca majoritatea locatarilor să poată înota pe-o parte fără să li se facă pielea de găină – și apoi, dintr-odată, la o apăsare de buton, mareea acelui mic ocean urban era expediată în măruntaiele sistemului de canalizare.

A doua fază a procesului de pregătire a hibernării consta în curățarea tuturor gurilor de filtrare, de aspirare și de refulare cu ajutorul unui compresor de aer, precum și în scoaterea din funcțiune a sistemului de încălzire. Apoi nu-mi mai rămânea decât să aștept zăpada, care avea să acopere cu o pătură de amnezie uriașa suprafață albastră până anul următor.

Din această primă perioadă de ucenicie am reținut o lecție foarte simplă: imobilele de locuințe seamănă adesea cu oamenii care stau acolo și care-și doresc ca lucrurile din jurul lor să le semene.

Există o infinitate de moduri în care să-ți distrugi viața. Bunicul meu alesese un Citroën DS19. Tata, canalul clerical. În ce mă privește, am preferat să intru în această mănăstire mireană care-mi ordona zilele prin scurgerea mătăsoasă a orelor. Cu excepția avariilor și a urgențelor,

programul meu era întotdeauna același. Dimineața, începeam cu o trecere prin toate coridoarele imobilului ca să verific curățenia generală. Apoi testam lifturile, sistemul de iluminat, rețeaua electrică și, indiferent de vreme și de temperatură, urcam pe acoperiș ca să verific sistemul de aerisire. Opt coloane, fiecare cu trei motoare ce efectuau ventilația, extragerea mirosurilor și dezumidificarea. Testam buna funcționare a supapelor, atent la zgomotul emis de fiecare grup ca să pot detecta primele scrâșnete provocate de uzură. Revenit înăuntru, coboram la subsol ca să verific blocul hidrofor, să lubrifiez ușile garajului, să controlez sistemul de alertă la incendiu, cel de securitate generală, precum și echipamentele care permiteau accesul în imobil prin intermediul unor ecusoane. La întoarcere, înainte de a-mi începe ziua de muncă propriu-zisă, mă opream în sala dedicată sistemului de înregistrare, spre care convergeau cele douăzeci și patru de camere de supraveghere ce acopereau în cea mai mare parte interiorul și exteriorul imobilului.

Acest tur preliminar era esențial, deoarece îmi permitea să anticipez problemele înainte ca ele să dea naștere unei cascade de noi disfuncționalități.

L'Excelsior era la fel ca piscina lui. Era un imobil fragil, capricios, dornic să-și asume riscuri, impulsiv. Fie vară, fie iarnă, trebuia să stai cu ochii pe el. Altfel, profitând de cea mai mică neatenție, își lua imediat tălpășița. Iar sarcina mea era să-l readuc la sentimente mai bune și acasă. *L'Excelsior* amintea de pasta de dinți, gata să iasă din tub în orice condiții, mult mai puțin entuziast să intre la loc.

De două zile, o epidemie de gastroenterită s-a răspândit în toată închisoarea. E un adevărat chin, iar promiscuitatea, folosirea în comun a toaletelor nu fac decât să înlesnească propagarea bolii. Celulele cad una după alta, și distribuirea sistematică de Imodium nu pare să aibă efecte deocamdată. Mirosurile pestilențiale au invadat toate clădirile. Gardienii poartă măști și mănuși de cauciuc și au ordinul să evite orice contact cu deținuții. Speram că boala nu va afecta și micul nostru apartament, dar ieri am fost loviți și noi. Se pare că hrana este la originea acestui virus cu o răspândire fulgerătoare. Să trebuiască să te așezi în fața colegului de celulă și să-ți faci nevoile de urgență este o umilință cumplită. Nimeni nu se naște ca să îndure așa ceva. Accept tot mai greu violența și brutalitatea acestui

univers. De fiecare dată când mă apucă, mă reped la vasul de toaletă scuzându-mă față de Patrick.

– N-o face pe mironosița, frate. Asta e. Ne au la mâna lor. Așa că nu-ți complica viața. Golește-ți mațele liniștit și nu mă băga în seamă. Ascultă bine ce-ți zic: eu nu văd nimic, n-aud nimic, nu simt nimic.

Uneori există ceva nobil în sălbăticia animalică a lui Horton, ceva care-l așază deasupra judecătorilor și gardienilor săi, deasupra tatălui care și-a petrecut toată viața învățându-i pe alții fără să învețe nimic el însuși. În momentul în care te aștepți cel mai puțin și când situația nu se potrivește deloc, Patrick emite un licăr scurt de omenie.

Un gardian ne-a zis că, din câte estimează doctorul, totul va reveni la normal cam într-o săptămână. Până atunci, alimentația noastră va consta în principal din orez. Patrick și cu mine încercăm să dormim cât mai mult posibil, dar crampele și bolborositul din burtă ne trezesc imediat la realitate. Înainte de a se culca, Horton mi-a adresat o rugăminte.

– Dacă mâine ți-e mai bine, ai vrea să mă tunzi?

Trebuia să aibă o încredere deplină în mine ca să-mi dea această sarcină, pentru că oricine ar fi asistat, chiar și numai o dată, la o ședință de înfrumusețare capilară a bestiei ar fi cerut îndată transferul în altă celulă.

În dimineața asta lucrurile merg mai bine. Mirosurile par să fi migrat în timpul nopții, iar măruntaiele ni s-au potolit. Patrick e gata. Cu spatele țeapăn, așezat pe taburet, cu un prosop pe umeri. E foarte încordat, anxios. Maxilarele îi sunt atât de contractate, nodul din gât e atât de mare, încât abia poate să-și rostească indicațiile:

– Nu prea scurt, da? Și mai ales tai cu binișorul, nu iei șuvițe mari. Nu vreau să aud zgomotul foarfecii hăcuindu-mi părul. O iei încet. Dacă simt că nu-i OK, îți zic și te oprești pe loc. Dacă mi-e chiar rău, o să trebuiască să mă lungesc un pic pe jos. E normal, nu-ți fă griji. Am încredere în tine. Hai, mai lasă-mă două minute, după aia te poți pune pe treabă.

Patrick Horton suferă de o fobie destul de rară care-l chinuie încă din copilărie. Își consideră părul o parte integrantă a corpului, și tunderea lui îi provoacă un fel de rău fizic.

– Nu știu cum să-ți explic. E ca și când mi-ai tăia vârful degetului sau o bucățică din ureche, ca și când mi-ai amputa ceva. Mă doare. Părul meu face parte din mine. De asta nu pot să merg la frizer. Acasă mă tundea mama. Știa cum s-o facă, mă ținea de vorbă, tot tacâmul. Eu nu-s în stare.

Am încercat de unul singur, la oglindă, dar de fiecare dată când apăsam pe foarfecă dădeam ochii peste cap. Te-ai vedea tăindu-ți singur vârful limbii?

Îmi trec degetele prin părul lui Patrick și, cu gesturi de o delicatețe infinită, încep să ciupesc fir cu fir. La fel de bine aș putea încerca să desțelenesc jungla cu o unghieră.

– Încet, nu prea multe fire deodată, și să nu mă tragi! Mai ales să nu faci zgomot cu foarfeca, asta nu pot să suport, îmi pare rău, frate.

Întregul corp al lui Patrick începe să tremure imperceptibil, iar pe buza superioară îi apar primele picături de teamă.

– Gata, gata! Facem pauză două minute.

Pe jos, câteva fire răzlețe, nici măcar o șuviță. În ritmul ăsta, o săptămână n-o să fie de ajuns. În pauză fac o cafea pe care Patrick o bea clănțănind din dinți, cu ambele mâini lipite de cană, asemenea unui naufragiat abia scăpat cu viață.

Foarfeca își dă toată silința, însă, chiar și manevrate cu maximă delicatețe, lamele ascuțite emit scrâșnetul caracteristic când taie cuticula, cortexul sau canalul medular. Și exact asta e ceea ce Patrick nu poate suporta.

– Oprește-te, băga-mi-aș, nu merge, m-a luat de cap, tre' să mă întind, of, fir-ar a dracului de treabă!

Și bărbatul și jumătate se lasă să alunece de pe taburet pe pardoseală, ghemuindu-se ca un uriaș animal domestic. Mă așez pe vine lângă el, îi pun mâna pe umăr, îi ascult respirația care se potolește treptat și rămânem așa, unul lângă altul, atât timp cât e nevoie.

Nopțile mele de panică și lipsa de siguranță s-au diminuat cu timpul, iar după trei ani, conform cu termenii contractului de angajare, intendentul timorat de la *L'Excelsior* a fost promovat la rangul de intendent general. Pe scurt, noul statut îmi conferea un spor la salariu, dar mai ales un caiet de sarcini mai gros, deoarece responsabilităților pe care le aveam deja li se adăuga gestiunea administrativă a imobilului, presupunând, printre altele, cumpărarea de consumabile, comanda produselor și echipamentelor de întreținere, ținerea legăturii cu prestatorii de servicii și programarea intervențiilor. Dintr-un punct de vedere, se poate spune că eram managerul unei mici firme. Apoi, după o perioadă de adaptare, m-am strecurat pe nesimțite în uniforma supraintendentului care era strigat pe numele mic și

care devenise factotumul, cunoscutul și uneori chiar confidentul întregului imobil.

Perimetrul meu de acțiune și de intervenție se oprea la ușa fiecărui apartament. Ceea ce se întâmpla dincolo nu mă privea. Fiecare trebuia să se descurce cu avariile sale, cu scurgerile, penele de curent, cu problemele de telefonie sau cele legate de cabluri.

La începutul anilor ’90, *L’Excelsior* era locuit de persoane destul de în vârstă care-l aleseseră inițial ca să se poată bucura de pensie într-un mediu confortabil și îngrijit. Momentul acela sosise. Și, cum destinul hotărâse să-i răsfețe pe acei proprietari, le găsise un supraintendent franco-canadian fără nici o calificare precisă, dar specialist în orice, capabil să rezolve avariile, scurgerile, penele de curent, problemele de telefonie sau cablurile încurcate. Așa se face că, în ciuda interdicției stipulate de regulament, ușile apartamentelor mi s-au deschis, întregul imobil devenind pentru mine un fel de reședință secundară. Pe atunci, în rândul celor șaizeci și opt de rezidenți erau douăzeci și una de femei singure, toate la vârsta a treia. Și toate se bizuiau pe mine. Uneori ca să desfund o chiuvetă, alteori ca să vorbim despre trecut și să asist la ușurarea unei memorii gata să dea pe-afară. În unele seri aveam impresia că petrecusem mai mult timp ascultând gemetele sufletelor decât verificând pe acoperiș scârțâitul sistemului de ventilație. Dar aveam treizeci și cinci de ani, o răbdare de înger și, mai ales, plăcerea asta care n-o să-mi dispară niciodată, dorința de a repara lucrurile, de a le trata bine, de a le îngriji, de a veghea asupra lor. Și de ce nu, atunci când mi se solicita, procedam la fel cu cei șaizeci și opt de proprietari care nu aveau nici o reținere să afirme: „Dacă aveți vreo problemă, Paul are soluția“.

Totuși, pe 14 mai 1991 m-am confruntat cu o situație care n-avea nici o soluție. Günther Ganz, partenerul de viață al mamei, m-a sunat la miezul nopții ca să mă anunțe că ea murise.

Îi aud și acum vocea groasă, impregnată de originile lui germanice, spunându-mi la telefon: „Mama dumneafoastră a murit acum o oră. Nu a zuferit. Z-a zinucis.“

Aeroportul Dorval. Zbor Air Canada. Șapte ore și jumătate pe timp de noapte. Geneva Cointrin. Ganz care mă așteaptă. Mercedesul lui din anii ’70. Vorbește foarte puțin. Casa lui, întunecoasă, cu atmosfera altor vremuri. Scara mochetată cu velur roșu, al cărei lemn scârțâie. Camera și corpul mamei mele. Îmbrăcată într-o rochie de vară. Mâinile încrucișate pe

abdomen. Chipul pictat în culorile vieții. S-ar zice că se odihnește. Că moartea n-a făcut decât să intre și să iasă. C-o să deschidă ochii, o să-și observe fiul și-o să-l cheme să se așeze lângă ea. Nu poartă ceas, nici o bijuterie. Ganz le-a aranjat deja pe toate în casetă. Ganz are aerul unui om foarte ordonat. Mi-ar plăcea să-mi pun mâna pe mâinile mamei, pe fața ei, dar nu îndrăznesc. Ganz rămâne lângă mine în postura unui vameș sceptic. Zgomotul unei motociclete care trece pe stradă. În depărtare, un golf al lacului.

– Incinerarea fa afea loc mâine dimineață.

Pe noptieră, flacoanele sunt încă acolo. Aliniate ca o mică armată victorioasă.

– Este forba de o zinucidere.

Mi-o spusese deja la telefon și la aeroport. Sunt fiul acestei femei. Am grijă de un imobil. Îi ajut pe bătrâni, uneori pe bolnavi. Mi-ar plăcea să pot învia morții. Mă așez pe marginea patului, îmi trec mâna peste pielea la fel de rece ca a tatei. Atunci, foarte departe de Ganz, spectru infinitezimal, încărcate cu tot nămolul vieților noastre, urcând pe cărările copilăriei, pline cu o dragoste inițială intactă, ducând cu ele atâtea lucruri pe care n-o să le mai avem, lacrimile micului Paul Hansen cad pe mâneca jachetei mamei sale.

Ganz, eternă gardă elvețiană, fachir de contrabandă, rămâne nemișcat. Motocicleta trece în sensul celălalt.

Crematoriul Saint-Georges, chemin de la Batie, Geneva. Copaci rășinoși, scări largi ducând la un bloc de beton și sticlă. Un fel de turnulețe neterminate în vârf. Marile cuptoare BBC acoperite cu faianță albă.

– Mama dumneafoastră a refuzat zerviciul religios.

Ganz, cu vocea asta de blestemat, care se simte permanent obligat să subtitreze evidența. Eram convins că fosta soție a pastorului turfist, Anna Margerit, mama mea, odinioară ambasadoare a filmului *Deep Throat*, misionară a peliculei *Porcherie*, atee dintotdeauna, n-avea să cerșească ultimele sacramente înainte de a se transforma în cenușă în arzătoarele cu gaz. La fel ca Medeea, a intrat în infern, păcătoasă, sfidătoare, ducând cu sine toată grația și toată frumusețea lumii.

Drumul de întoarcere s-a diluat într-o pirotire obosită. La sosire, soarele înfrumuseța orașul Dorval, Canada semăna cu Mallorca, *L'Excelsior* lenevea pe malul unei ape imaculate. În ciuda orei înaintate, am urcat pe

acoperiș să verific rotoarele și să mă asigur că mica mea lume respira cum trebuie, continua să se învârtă într-o liniște senină, fără cea mai mică fricțiune.

„Tot ce are roți“ (în limba engleză în original) (n.a.)

BEAVERUL WINONEI

Patrick a pus capăt suferințelor sale capilare alegând până la urmă să-și păstreze fiecare folicul și să-și strângă părul într-un fel de plasă neagră, așa cum poartă uneori deținuții californieni care se căznesc la aparatele de forță. Astăzi, închisoarea e în efervescență. Un reprezentant al Ministerului Justiției va veni să viziteze acest centru de detenție. În prezența lui, toate ușile celulelor vor trebui să rămână deschise, cu deținuții înăuntru. Oficialul va merge în fiecare aripă și va sta de vorbă cu persoanele încarcerate.

Vestea a părut să-l bucure pe Patrick. De când a aflat-o și-a întocmit un caiețel de doleanțe pe care vrea să i-l înmâneze vizitatorului dacă se oprește și la celula noastră.

Ca un urs enorm care iese dintr-o iarnă lungă, Patrick Horton pare să-și recupereze toată energia, iar eventuala întâlnire cu acest funcționar al statului, pentru el echivalentul unui uriaș borcan cu miere, nu face decât să-i sporească pofta de mâncare.

Richard Sorel a bătut timid la ușa noastră. Însoțit de doi membri ai Jandarmeriei Regale a Canadei, a intrat și ne-a prezentat, lui Patrick și mie, scrisorile de acreditare. Richard Sorel avea trăsăturile unui om cumsecade. Fără îndoială. De asemenea, probabil că era ultimul sau penultimul din șirul de doisprezece sau treisprezece copii regulamentari pe care tatăl lui trebuie să-i fi conceput de-a lungul anilor, și se vedea bine că la ora mesei toți ceilalți frați i-o luaseră înainte. Așa se explica faptul că, până și la maturitate, continua să fie atât de slab, încât cămașa părea să plutească precum o geamandură în jurul gâtului său. Patrick îl privea fix, aproape intimidat în fața unei ființe atât de firave, și părea dezamăgit că nu putea să-și apere drepturile într-o confruntare cu un tip zdravăn din lumea lui. Când sub-ministrul ne-a întrebat dacă aveam observații cu privire la închisoarea Bordeaux, Patrick Horton a luat frâiele discuției.

– Am pus totul pe hârtie, dar înainte să v-o dau o să vă explic niște lucruri. În primul rând, spre deosebire de alții, eu sunt aici degeaba. Sunt nevinovat. Toate acuzațiile care mi s-au adus sunt false. Fac parte din Hells, e drept, dar n-am treabă decât cu motocicletele, niciodată nu m-am atins de droguri și de tot restul. Asta a fost prima chestie. Pe urmă, o să vă pun două sau trei întrebări. Nu știu unde locuiți dumneavoastră, dar ați putea să trăiți aici, în

cutiuța asta minusculă, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, cu un tip pe care nu l-ați mai văzut niciodată? Să mâncați și să dormiți în fiecare noapte cu el? Ați putea să vă căcați în fața lui? Pentru că așa se cheamă. Trei sute de zile pe an, aici, mâncăm pui fiert cu niște chestii despre care nimeni nu mai știe ce sunt. Mâncarea nu numai că e infectă, dar e și periculoasă. Puteți să-i întrebați pe ceilalți, o să vă confirme. Săptămâna trecută ne-am ales toți cu o cufureală de groază, toată pușcăria se repezea să-și golească mațele de dimineața până seara, unii în fața celorlalți, și toți înghițeau Imodium cu pumnul. Și șobolani și șoareci, din ăștia aveți acasă? Aici sunt locatari permanenți, și zgreapțănă toată noaptea. Un zgomot nenorocit care nu ne lasă să dormim. Suntem obligați să astupăm găurile cu oțel și cuie. A, și uitam încălzirea! Nu știu câte grade erau de Crăciun în ministerul dumneavoastră, dar aici, iarna asta, dormeam îmbrăcați, înfofoliți în niște pături care miros a cauciucuri vechi. Și nu mai zic de tot restul, de plimbările scurtate, de activitățile de două parale și de gardienii care ne tratează ca pe niște rahați. Ei bine, închipuiți-vă toate astea când în plus, ca mine, sunteți nevinovat. Dacă vreți să vă interesați, v-am scris numele meu pe hârtie. Patrick Horton.

În ranița care-i servea de costum, cu hainele mulate pe oase, sub-ministrul Sorel părea ieșit dintr-un storcător de rufe. Și cam asta i se și întâmplase. Tocmai îl întâlnise pe bărbatul și jumătate în formă maximă, combativ, precis, concis. Avea să-i ia destul de mult timp ca să-și vină în fire.

Înainte de a părăsi celula cu cei doi jandarmi care, prin simpla lor prezență, accentuau micimea spațiului, Richard Sorel mi-a întins o mână cu o semnificație nedefinită, apoi i s-a adresat lui Patrick:

– Vă mulțumesc pentru curajul și pentru franchețea de care ați dat dovadă.

Apoi, micul slăbănog a ieșit cum venise, discret, pe ușă, între doi jandarmi.

Seara asta, gardianul-șef a venit pe la noi ca să vadă dacă totul mersese bine cu reprezentantul ministerului.

– Sper că n-ai zis prea multe prostii, Horton.

Patrick, care era ocupat să-și așeze plasa peste părul rebel, a zâmbit.

– Cine, eu, șefu'? Niciodată.

La începutul lunii iunie din 1991, în sala de întruniri de la *L'Excelsior* se ținea ședința plenară anuală a consiliului de administrație, prezidată de

binefăcătorul meu, Noël Alexandre. Marea majoritate a proprietarilor asistau la această reuniune în cadrul căreia urmau să decidă cheltuielile prioritare pentru anul următor și să aprobe bilanțul pentru anul precedent. Era o discuție în familie, cu câteva mici dispute pe alocuri, dar la sfârșit toată lumea se regăsea în jurul unei cupe de vin spumant sau al unui pahar de chardonnay.

Kieran Read, care, în mod excepțional, nu era în deplasare în anul acela, asistase la procedurile statutare salutându-și vecinii cu un zâmbet sau un semn din cap, fără să socializeze însă. Îmi aduc aminte foarte bine că în seara aceea îmi povestise despre un caz de-al lui care-l dusese până la Baltimore pentru o istorie sordidă. Patru copii colaboraseră cu societatea de asigurări dezvăluind mârșăviile comise de tatăl lor defunct, pentru ca uriașa primă plătită mamei lor să fie micșorată într-o proporție scandaloasă.

– Fusesem obligat să le înregistrez mărturiile, făcea parte din sarcinile mele. N-am știut niciodată de ce își ponegriseră în așa măsură tatăl și-și sărăciseră mama. Ceva mai târziu s-a spus că asigurătorii li se arătaseră recunoscători și le oferiseră câte o recompensă fiecăruia. După câte văd, Paul, nu aveți copii. Foarte bine, să nu faceți. Credeți-mă, într-o zi sau alta o să-și bată joc de dumneavoastră.

Remarcasem adesea că la întoarcerea din unele misiuni foarte solicitante din punct de vedere uman, Read avea o părere extrem de proastă despre sine însuși și semenii lui. Atunci se închidea câteva zile în apartamentul său, ca pentru a se decontamina, înainte de a-și relua viața normală până la următorul telefon de la companie.

– Știți, *casualties adjuster* nu e o meserie. La început eram avocat, lucram în principal cu sindicatele. Apoi, mama mea s-a îmbolnăvit. Între tratamente și operații, în șase luni a pierdut tot ce avea. A trebuit să preiau eu cheltuielile pentru spitalizarea pe termen lung, pentru îngrijiri și medicamente. Acela a fost momentul când mi s-a propus primul contract. Îmi aduc aminte foarte bine. O poveste ciudată. Victima își conducea camioneta la o sută de kilometri pe oră pe un drum de țară. La un viraj, un cal i-a sărit pe neașteptate în față. În urma impactului, animalul a traversat parbrizul și a ieșit prin lunetă. E greu de crezut, dar exact așa au stat lucrurile. La sosirea ambulanței, paramedicii l-au descoperit pe șofer complet zdrobit de corpul calului atunci când acesta traversase cabina. Ăsta a fost primul meu caz. Nu departe de aici, în nordul statului New York.

Fusesem angajat să investighez viața mortului. Vedeți dumneavoastră, caii imprudenți și oamenii ghinioniști mi-au permis să-i ofer mamei o viață decentă încă șapte sau opt ani. Părinții dumneavoastră mai trăiesc, Paul?

Cu două săptămâni mai devreme i-aș fi putut răspunde afirmativ. Dar în acea zi nu, părinții mei muriseră. Nu avea nici un motiv să le investigheze trecutul. Nici unul din ei nu se intersectase cu vreun cal. Poate cu excepția tatei, cu binoclul și șapca lui, pe ultima linie dreaptă.

Pe măsură ce trecea timpul mi se întărea convingerea că Read se încovoia tot mai mult sub povara morților pe care trebuia să-i scotocească prin buzunare. Mereu în epicentrul necazului, confruntat cu asigurători gata de orice ca să-și minimalizeze pierderile, cu familii avide să-și maximizeze câștigurile, cu judecători imprevizibili și avocați care se agățau cu ferocitate de onorariul lor, Read întingea prin această tocană de umanitate nocivă în care fierbeau la foc mic cele mai rele defecte, cele mai josnice exemplare ale speciei. Sarcina lui era să evite cu orice preț un proces, iar pentru asta trebuia să le îmbrobodească pe rudele victimei, să negocieze între patru pereți, să-i lase pe bieții oameni să creadă că firma de asigurări era de partea lor, să-i compătimească în acele clipe grele și să-i convingă să-i accepte oferta, poate mai mică decât așteptările lor, dar disponibilă imediat, evitând astfel durata și meandrele unui proces întotdeauna aleatoriu, cu nenumărate anchete și contraanchete pe seama vieții private a defunctului și enormele onorarii ale avocaților. Așa se face că *the adjuster* ajusta în jos, în intimitatea unei camere de zi, niște amărâți epuizați de doliu și neliniștiți de ce s-ar fi putut găsi în buzunarele sau în dulapurile tatălui.

La puțin timp după ședința consiliului de administrație, Read a sunat la ușa mea.

– Faceți ceva anume, Paul? Dacă sunteți de acord, vă invit să cinăm la restaurant. Am citit un dosar toată ziua, nu mai pot, o să-mi explodeze capul de toate porcăriile astea.

Când am intrat iarăși pe ușile de la intrarea în *L'Excelsior*, pe la unu și jumătate dimineața, Kieran Read, care mă ținea de braț, vorbea de i se scorojeau buzele, aruncând peste bord tot ce-l incomoda, tot ce-i murdărea memoria, răspândindu-și rușinea și regretele în neutralitatea holului sclipitor, cu mulțime de oglinzi și lămpi cu halogen.

– Până la urmă, nu-i așa de complicat. Dimpotrivă. Inegalitățile vieții sunt în general prelungite și confirmate în justiție până dincolo de moarte. Pentru

un asigurător, decesul unui director de firmă din New York e foarte neplăcut, deoarece indemnizația acordată familiei va fi de zece, chiar douăzeci de ori mai mare decât cea plătită pentru un crescător de cai dispărut în Montana. Există o cartografie a incidentelor nefericite, știm cu toții asta, o listă cu comitatele unde un mort este extrem de valoros. Știți care e cea mai rea situație pentru un asigurător care nu s-a putut înțelege cu familia defunctului și ajunge în fața judecătorului? Fără ezitare, un copil ucis de un airbag, sau un alb de patruzeci de ani locuind în mediul urban, slujbă bună, însurat, doi copii, care-și iubea familia și se îngrijea de bătrânii săi părinți. În ambele cazuri e ruinător pentru companie. Când totul pare prea evident, ca în cazul albului de patruzeci de ani, sunt chemat eu ca să investighez. Starea lui de sănătate, de exemplu. E ciudat, dar sănătatea unui mort poate influența valoarea indemnizației. Un fumător o să aibă parte de o scădere a cotei. Un hipertensiv sub tratament, încă și mai rău. Pentru un seropozitiv, cota pur și simplu se prăbușește. Imaginați-vă că în baremele noastre profesionale și cele ale juraților o victimă sociabilă, care ieșea, se vedea cu prietenii, practica activități sportive (pe aceștia îi numim *outdoorsy people*), valorează mai mult decât un tip solitar care stă acasă să citească ori să se uite la televizor. De fapt, America este locul acela minunat, teritoriul acela delicios unde oamenii adoră ca morții să fie atletici, activi și mai ales sănătoși. Fără să uităm prima suplimentară pentru familiile acelor defuncți care, în plus, au practicat mereu ceea ce numim „o sexualitate familială loială“. În fața instanței, e de ajuns ca o văduvă să declare că după moartea soțului este privată de „relații sexuale satisfăcătoare și frecvente“ pentru ca juriul să-i lubrifieze nefericirea cu o gratificație între 250 000 și 300 000 de dolari. Și știți ceva, Paul? O chestie uimitoare care se verifică de fiecare dată: cu cât văduva e mai drăguță, cu atât e mai mare compensația. Dacă e vorba de o casnică decedată într-un accident, se apelează la un expert în probleme domestice care să evalueze, pe lângă *pretium doloris*, suma care ar compensa activitățile menajere și familiale pe care această femeie le îndeplinea în gospodărie. Apoi, totul va fi cântărit, estimat la prețul pieței și trecut în rubrica de „pierderi economice“. Dar astăzi sumele cele mai șocante sunt obținute de cererile pentru *pain and suffering* sau pentru *emotional loss*, atunci când în banca acuzării stau marile companii. Într-un caz de acest tip judecat recent, Qualls *vs* Case, îmi aduc aminte foarte bine, biroul de avocatură Booth and

Koskoff din Los Angeles, reprezentându-l pe petent, a vârât în buzunar 17,5 milioane de dolari. Dar înainte de a plăti astfel de sume, companiile ne cer întotdeauna să săpăm, să scormonim, să verificăm că mortul nu era un petrecăreț, că nu avea aventuri amoroase. Așa stau lucrurile, Paul, exact așa. Fac o treabă mizerabilă, cu metode mizerabile, printre niște oameni mizerabili. Când o să muriți, chiar dacă aici, în Canada, situația e un pic diferită, valoarea dumneavoastră postumă va depinde poate de viciul unui avocat, de virtutea unui *adjuster*, de trecutul pe care l-ați avut, de viitorul pe care n-o să-l aveți niciodată, de culoarea pielii dumneavoastră, de ghinionul dumneavoastră și de aptitudinile dumneavoastră de a avea raporturi sexuale „satisfăcătoare și frecvente". Satisfăcătoare și frecvente, Paul, nu uitați asta cât trăiți.

Îl întrebasem pe Read de ce, după moartea mamei, nu abandonase toate poveștile astea, nu trăsese linie ca să se întoarcă la meseria lui inițială. Îmi răspunsese că era prea târziu, că nu avusese curajul de a relua totul de la zero. O luase în direcția greșită, o știa, dar avea să urmeze drumul acesta până la capăt. În noaptea aceea n-am reușit cu nici un chip să adorm. De vină era Read, cu confidențele lui tulburătoare, cu poveștile lui care, chiar după ce am rămas singur, nu încetau să mi se învârtă prin cap. În noaptea aceea, un bărbat și o femeie se deplasau în viteză cu mașina. Un camion venit din dreapta le-a tăiat calea. N-au avut timp să încetinească, au intrat sub remorcă, iar aceasta le-a decupat practic capota. Mașina lor s-a oprit în mijlocul șoselei la o sută de metri mai încolo. Așezate cu spatele drept, prinse cu centura de siguranță, corpurile celor doi. Craniile lor fuseseră despicate în două, secționate identic, nemailăsând să se vadă decât maxilarul și dentiția inferioară a fiecăruia. Părțile superioare ale capetelor se rostogoliseră pe drum, cu un amestec de păr și creier. Care era starea de sănătate a acelor morți? Oare erau *outdoorsy people* satisfăcuți frecvent?

În dimineața asta e recomandabil să stau cât mai departe de Patrick. A aflat de la avocatul lui că justiția ar putea să-i confiște motocicleta pe post de probă în dosar. E un model Fat Boy, motor Milwaukee Eight 107, 6 viteze, 25 000 de dolari, 1 745 centimetri cubi, adică 14,32 dolari pe centimetru cub. Poza „băiatului gras" e așezată pe măsuța lui. Aș vrea să-i pot spune judecătorului că nu trebuie să se atingă de mașinărie, că asta va trezi inevitabil vulcanul, iar bărbatul și jumătate va fi brusc cât doi sau chiar

mai mult. Aș vrea să-i pot spune judecătorului că, orice ar fi făcut Patrick, orice delict va fi comis, motocicleta lui trebuie să rămână acolo unde a fost parcată, nimeni nu trebuie s-o atingă, „băiatul gras“ trebuie lăsat să doarmă sub husa lui, la adăpost de trecerea timpului și de justiția omenească. Dacă e ceva care l-ar putea salva pe Patrick Horton, acel lucru e Harley-ul său, cu centimetrii lui cubi de 14,32 dolari bucata. S-o confiști înseamnă să deschizi un conflict, să-i declari război lui Horton, să-ți asumi riscul de a-i extirpa tot ce-a mai rămas uman în el. Și de a-l transforma într-un nou Maurice „Mom“ Boucher, fost lider al Hell’s Angels, condamnat la închisoare pe viață pentru uciderea a doi gardieni.

Toată dimineața, Horton a umblat de colo colo mormăind:

– Ăla care se atinge de motocicleta mea e mort, să-mi bag picioarele, îl tai în două. Pe cuvânt de Hells, îi scot carnea de pe oase!

Nu se adresa nimănui anume, mergea și-și răcnea mânia ca un animal sălbatic căruia i s-a luat prada. Spre prânz, nedumeriți de agitația lui, doi gardieni au venit să-l vadă pe culoar și au discutat cu el câteva minute. Peste două ore era condus în biroul directorului închisorii.

Emmanuel Sauvage nu e un om mai rău ca alții. Pur și simplu, și el își face meseria mizerabilă printre niște oameni mizerabili care, în cea mai mare parte, au dus niște vieți mizerabile până acum. Conduce această instituție prost întreținută cu ceea ce-i dă ministerul ca să le acorde cazare și masă pensionarilor săi. Vine să ne vadă din când în când, ne vorbește pe un ton familiar și nu manifestă nici o severitate excesivă, nici o empatie debordantă în ceea ce ne privește. Asta e cam tot ce pot spune despre tipul căruia i-a luat mai puțin de două ore ca să-l convoace pe Horton în biroul său după ce a aflat că deținutul voia să despice în două un sfert din populația orașului.

La mijlocul după-amiezii, Horton s-a întors cu aerul acela pe care-l arborează când e în formă și fericit să fie în viață. Merge ca și cum încălțările i-ar fi puse pe arcuri, cu un impuls vertical bizar la fiecare pas. Fața îi radiază, și, ca un tânăr senator în campanie electorală, îi salută fluturând din mână pe toți cei pe care-i întâlnește. Când a intrat în celulă nu mi-a aruncat nici măcar o privire, s-a dus glonț la poza „băiatului gras“ și a sărutat-o de parcă ar fi fost un fiu întors de la război.

– Uau, ce tare e Sauvage! E beton! Îți vine să crezi? Mă cheamă la el, mă întreabă ce-i cu toată tevatura asta pe care o fac, eu îi explic care-i necazul

în cinci minute, el dă din cap și zice: „Așteaptă pe culoar, îl chem pe grefier“. După cinci minute, nu, mai puțin de cinci minute, îmi zice: „Gata, s-a rezolvat, Fat Boy rămâne la tine acasă. Avocatul tău n-a înțeles nimic. Acum fugi de-aici, și să nu ne mai calci pe nervi!“ Și atunci, în loc să mă dea afară, mă pune să mă așez; ei bine, da, Sauvage mă pune să mă așez, și știi ce? Începe să vorbească despre motoare, și-mi dau seama că tipul se pricepe binișor. Mi-a pus niște întrebări despre Fat Boy care nu i-ar trece prin cap unui tip care nu se dă jos din Audi-ul lui. Și atunci, dintr-odată, scoate porumbelul și-mi zice că are și el un Harley, un Softail Slim, asta nu înseamnă nimic pentru tine, dar e o mașinărie de gangster, un motor superb montat pe anvelope demențiale, 140/90/16. Îți dai seama că șefu' cel mare, Sauvage în persoană, se dă în Softail? Băga-mi-aș, când mi-a zis că mă rezolvase cu Fat Boy l-aș fi pupat pe bot. Pe urmă, povestea cu Slimul lui și cu cauciucurile a fost un bonus. Îți vine să crezi? Șefu' în spinarea unui Harley? Scuză-mă, băiete, dacă nu te deranjează, o să mă pun pe budă, de la toate emoțiile astea mă doare burta de nu mai pot. Și după aia, dacă vrei, cred că de data asta o să meargă, ai putea să mă tunzi.

Există un dumnezeu al motocicliștilor, nu încape nici o îndoială, un tip care călărește poate un „Heritage Classic“ și e suficient de temerar ca să-i reunească, în aceeași comuniune, pe masculul dominant al închisorii și pe dresorul acestuia.

Noaptea e liniștită. Toată tensiunea acumulată în timpul zilei s-a disipat. Într-un spațiu atât de restrâns ca al nostru, atmosfera se degradează foarte repede în contact cu stările de spirit proaste și cu izbucnirile de furie. Ca la apropierea furtunii, aerul se încarcă cu ioni pozitivi care ne oprimă. Dar, și de data asta, rutina vieților noastre a avut câștig de cauză, și vecinul meu a adormit ca un copilaș căruia i s-a dat înapoi jucăria. Închisoarea moțăie, gardienii și deținuții dorm, numai eu veghez avându-i alături pe Winona, pe Nouk și pe pastor. I-am așteptat atât cât a fost nevoie. Acum sunt aici. Îmi țin ochii larg deschiși. Am atâtea să le spun! Compania lor este și va fi tot ce-mi mai rămâne.

Așa cum s-a consemnat deja, am fost închis la penitenciarul Bordeaux, situat pe bulevardul Gouin, pe malul râului Preriilor, aproape cât să pot auzi insultele de la fostul meu domiciliu, *L'Excelsior*. Și, cum destinul voise să-mi dea reședință obligatorie în acest cartier, mi-o adusese în cale pe Winona

tot pe acest bulevard, pe malul aceluiași râu ce servea drept bază câtorva hidroavioane ce asigurau la cerere transportul coletelor și al pasagerilor de la un lac la altul, pe o rază de 300 de kilometri în jurul orașului Montréal. Firma minusculă pentru care lucra Winona Mapachee se numea Beav'Air, un joc de cuvinte pe seama mărcii celor trei avioane folosite de companie: indestructibilele monomotoare Beaver DHC2 construite de DeHavilland, care din 16 august 1947, data primului zbor, străbăteau toate cerurile lumii, dovedindu-se capabile să se adapteze la capriciile naturii prin schimbarea flotoarelor cu roți sau cu patine.

În acea dimineață de mai din 1995, Noël Alexandre, prim-ministrul imobilului nostru, m-a întrebat dacă aveam timp să merg în nordul orașului, pe Gouin Est, nu departe de insula din parcul Saint-Joseph, ca să preiau un prieten care trebuia să ajungă la hidrobază în jurul prânzului.

Locul nu avea nici un farmec deosebit, dar corespundea standardelor și serviciilor rudimentare oferite de companie. Un intrând în malul râului, o căsuță de lemn pentru îndeplinirea formalităților și niște pontoane solide care înlesneau coborârea pasagerilor și arimarea hidroavioanelor.

Cu zgomotul caracteristic al motorului său Pratt & Whitney, aparatul și-a făcut apariția dinspre nord. Reducându-și progresiv altitudinea, a depășit hidrobaza înspre sud, apoi a virat la 180 de grade pentru a se alinia cu cursul râului, și-a așezat flotoarele pe apă și a alunecat spre mal ca un imens palmiped care merge să se odihnească. La bord, trei pasageri, printre care prietenul lui Alexandre, domnul Nova, cu trei genți de voiaj, un câine murdar și un mănunchi de undițe. În timp ce mă străduiam să scot toate aceste accesorii din cabină, cineva mi-a zis:

– N-o să reușiți așa.

Era Winona Mapachee, pilotul avionului, care a înhățat tot calabalâcul și l-a depus pe mal într-o ordine perfectă. Am urmărit-o cum a verificat punctele de arimaj, a deschis o trapă laterală, și-a luat hărțile și o geantă de piele, apoi s-a îndepărtat în uniforma sa bleumarin spre căsuța care trebuia să țină loc simultan de sediu social, birou de escală, sală de înregistrare, sală de îmbarcare și restaurant, datorită distribuitorului de batoane de cereale și de prăjituri în celofan.

– Totul e în regulă? Și câinele? Gențile dumneavoastră sunt acolo. Totul e rezolvat, puteți să mergeți.

N-a durat mai mult de cincisprezece secunde. În general nu ai nevoie de mai mult timp ca să ghicești, într-o relație, cu ce fel de femeie ai de-a face. În ziua aceea, încă din primele secunde am înțeles că Winona Mapachee, algonquină după tată, irlandeză după mamă, aparținea categoriei celor care trăiesc în fiecare clipă cu gândul că viața e mult prea scurtă și prea prețioasă ca să accepți s-o încetinești stând la coada problemelor de ordin secund.

Logic ar fi fost ca relația noastră să se oprească acolo, la stadiul acelei debarcări în viteză la coada unui Beaver, pe malul râului Preriilor, pe bulevardul Gouin. Viața are însă trucurile ei pentru a apropia ființele pe care le-a sortit pierzaniei. În cazul nostru a fost vorba de neatenția prietenului lui Noël Alexandre, care m-a adus printr-un viraj spectaculos spre cea care avea să-mi devină soție. Era de-a dreptul stupid: Nova își uitase toate actele de identitate, mijloacele de plată și pașaportul într-o geantă lăsată în cabana lui de pescuit, la două ore de Montréal spre nord, pe lacul Sacacomie, lângă Saint-Alexis-des-Monts. Și nu putea să ia din nou avionul ca să-și recupereze lucrurile, întrucât îl lovise o criză de lumbago. Încă o dată, Alexandre m-a întrebat dacă aveam bunăvoința să fac pe porumbelul călător și să mă duc în Maskinongé ca să-l scot din necaz.

Winona mi-a verificat centura de siguranță, a pornit motorul, a acționat câteva întrerupătoare și a îndepărtat avionul de mal, poziționându-l în mijlocul râului. Ceea ce s-a întâmplat pe urmă n-a semănat cu nimic din ceea ce știam. Ca o gâscă sălbatică pregătită să-și ia zborul, Beaverul și-a apăsat labele pe suprafața apei, apoi, pe măsură ce accelera, s-a smuls din curent pentru a se ridica spre cer, pe fundalul vibrațiilor zgomotoase ale mașinăriei concepute în anii ’50. În acea zi de primăvară, Winona zbura fără ajutorul instrumentelor de navigație și uneori sălta în niște turbulențe invizibile. Avea gravată în memorie cartografia acelui teritoriu și, asemenea stolurilor de gâște sălbatice în cursul migrației, se orienta urmându-și instinctul, care o ducea întotdeauna acolo unde trebuia să ajungă. Dintr-odată, lacul a apărut ca un actor care intră în scenă. Winona a făcut manevrele obișnuite printre insulele presărate pe apă, s-a aliniat cu o baliză imaginară, a atins apa cu vârful labelor și a alunecat încet spre mal. Când motorul a încetat să mai huruie nu s-a mai auzit decât clipocitul apei care cânta pe marginea flotoarelor.

Pontonul mobil, cabana rustică, geanta lui Nova, miile de comori pe care le conținea, zgomotele pădurii, zborul păsărilor, sentimentul că eram în

locul potrivit, la momentul potrivit, privirea Winonei care-mi spune: „Acum“, mâinile ei care se strecoară în buzunarele mele, atingerea degetelor ei, degetele mele care se agață de miracol, mototolirea hainelor, frecarea corpurilor, plesnetul epidermelor, lumea care devine minusculă, lumea cu toate ale ei, cu piscinele ei nenorocite și mijloacele ei de plată, lumea elvețienilor și cea a danezilor, toată această lume căreia îi verificam în fiecare zi coloanele de ventilație, toată acea lume a dispărut atât timp cât a durat în noi lumina, acel fulger care ne-a luminat viața ca o rachetă de semnalizare.

Winona avea o manieră foarte directă de a trata situațiile. După ce și-a pus combinezonul de zbor și și-a aprins o țigară, mi-a spus:

– Azi-dimineață, când am văzut că te-ai întors la hidrobază, m-am gândit imediat: „Cu tipul ăsta o să-mi sfârșesc zilele“. Acum ne îmbarcăm. Închide bine ușa și nu uita geanta.

Winona a dat un mic ocol cu Beaverul pe lac, a trecut pe lângă insule ca un canotor ce-și mânuiește cu dibăcie pagaia, a deranjat o conferință de vidre și câteva păsări migratoare obosite, apoi s-a poziționat cu fața spre sud și a trimis un flux de benzină în jicloarele motorului R985 Wasp Junior, iar cei 450 de cai ai celor nouă cilindri în stea și-au transmis puterea către elicea bipală Hamilton Standard, care și-a asumat sarcina de a sfredeli cu răbdare rezistența aerului pentru a ne duce la Montréal, unde am ajuns cu geanta în mână și cu inimile în bandulieră.

În cei unsprezece ani ai căsniciei noastre bizare nu cred c-am încetat s-o iubesc pe Winona Mapachee nici măcar preț de-o răsuflare. Din această zi de pe malul lacului, ea a devenit parte din carnea mea, o port în mine, ea trăiește, gândește, se mișcă în inima mea, și moartea ei n-a schimbat nimic din toate astea.

După câteva săptămâni m-am dus la Noël Alexandre să-i spun că-mi schimbase cursul vieții în două rânduri. Mai întâi încredințându-mi administrarea imobilului-pachebot, și apoi oferindu-mi un fel de călătorie de nuntă în Beaver pe malul lacului Sacacomie.

– Sunteți căsătorit, Paul?

Eram. În fine, totul depindea de unghiul din care priveai relația noastră. Din punct de vedere administrativ, Maiestatea Sa de la Londra și omologul ei parizian ne considerau fără îndoială niște simpli *concubini*, substantiv latinesc care poate fi tradus drept „tovarăși de pat“, ceea ce nu era nici

insultător, nici complet fals. Dar dacă ne puneam în locul marelui șef algonquin Tessouat din tribul Kichesipirini, nu încăpea nici o îndoială că, deși mort din 1636, acest mare înțelept al națiunii indiene ne-ar fi declarat soț și soție. Exact asta îmi explicase concubina mea atunci când, după o perioadă de trai în comun, o întrebasem dacă voia să ne căsătorim:

– Dar suntem deja căsătoriți. La algonquini nu există nici contract, nici jurământ sacru. Trăim unul cu celălalt și unul pentru celălalt. Când nu mai suntem mulțumiți de viața pe care o ducem împreună, ne despărțim.

Iată cum, în patru fraze limpezi, regina Angliei și a sa *Common Law* au fost expediate înapoi în insula lor umedă.

În ochii mei, Winona reprezenta chintesența extraordinară a două lumi străvechi. De la mama ei irlandeză moștenea acea forță de a răscoli pământul și totodată viața, înlăturând obstacolele de parcă trebuia să-și facă fiecare zi cu propriile sale mâini. Voioasă, fericită, de o loialitate fără cusur, manifesta în plus o suspiciune ereditară față de englezi. Din partea autohtonă preluase capacitatea de a se integra în lumea intangibilă, de a se confunda cu ea, citind mesajele vântului și ploii, ascultând foșnetul copacilor. Crescuse pe tărâmul legendelor, aceste povești care remodelau originea timpurilor, care spuneau că lupii i-au învățat pe oameni să vorbească, i-au învățat ce înseamnă dragostea, respectul reciproc și arta de a trăi în societate. La fel și urșii. Și renii. Ei erau strămoșii noștri în aceeași măsură ca vulturii, copacii din pădure și iarba din prerii. Mâncam cu toții acest pământ, iar el, la rândul lui, avea să ne mănânce când venea sorocul.

În realitate, cu excepția câtorva secțiuni din creier profund algonquine, Winona era o femeie pragmatică ce locuia în pântecul aeronavelor și le pipăia aripile în fiecare zi ca să le verifice scheletul.

În fiecare dimineață mă uit la poza soției mele și nu-mi pot da seama dacă am iubit o irlandeză din Galway sau o squaw din Maniwaki. La fel ca luminile sublime din Skagen, trăsăturile ei se puteau schimba odată cu trecerea orelor, una dintre origini ajungând s-o domine pe cealaltă. La trezire, părul ei arămiu și ochii transparenți o trimiteau din oficiu în anticamera celților, dar la orele serii lumina razantă dezvăluia amprenta indienilor pe tenul ei, pe trăsăturile feței, pe privirea oțelită. Mă delectam cu această ambivalență, trăind în secret cu două femei în același timp, consolându-mă la sânul uneia când cealaltă mă trata cu indiferență. Nu, nici măcar o clipă n-am încetat s-o iubesc pe Winona Mapachee.

Viața mea în imobil a fost perturbată o vreme când Winona a decis să se mute în micul meu apartament. Într-adevăr, nu prea aveam loc, dar singura consecință a acestei proximități a fost că ne-am apropiat încă și mai mult. Desigur, acum îmi era mult mai greu să plec devreme dimineața ca să ausculț bronhiile clădirii, iar seara era deprimant să mă întorc târziu, după ultima tușă adăugată la operele mele de factotum. E foarte dificil să te ocupi de un imobil și de o femeie în același timp, să alinți vreo douăzeci de văduve în timp ce-ți alinți soția. Programul Winonei varia în funcție de sezon, după cum terenurile de aterizare se schimbau, astfel că-și așeza avionul fie pe flotoare, pe roți sau, iarna, pe patine. Formam un cuplu cu zile elastice care uneori se întindeau mai mult decât ne-am fi dorit. Dar, așa cum mă învățase Kieran Read, făceam tot posibilul pentru ca, în ziua înmormântării mele, Winona să-i poată declara asigurătorului nostru, în fața martorilor, că în cadrul unei „sexualități familiale loiale“ cunoscuse doar „relații satisfăcătoare și frecvente“.

În acești primi ani ai căsniciei noastre, atmosfera de la *L'Excelsior* a început să se schimbe. Populația îmbătrânise. Pensionarii se aflau de acum în ultima etapă a vieții. Pierdeau o mulțime de lucruri, își uitau cheile, prosoapele pe marginea piscinei, îi îngrijorau niște detalii mărunte și uneori mă chemau seara, convinși că auziseră sunete bizare din conductele de ventilație. Îmbătrâneau. Nu mureau toți, dar toți erau afectați de asta.

L'Excelsior intra agale într-o epocă întunecată. În 1997, chiar înainte de Crăciun, am văzut-o pe Soraya Engelbrecht, o proprietară în vârstă care locuia la etajul al cincilea, apărând în hol pe la zece seara, îmbrăcată doar în cămașă de noapte, și așezându-se pe un fotoliu din sala de primire. Afară, gerul îngheța fulgii de zăpadă pe măsură ce cădeau. Eram ocupat să instalez la intrare decorațiunile de sfârșit de an, tradiție de care proprietarii erau foarte atașați. Mi-am lăsat treburile baltă și m-am dus la bătrâna doamnă. M-a privit cu bunăvoință și blândețe, însă mi-am dat seama că nu mă recunoștea. I-am pus sacoul meu peste umeri.

– Sunt eu, Paul. O să vă ajut să vă întoarceți acasă. Nu puteți rămâne aici, o să răciți. Haideți, merg cu dumneavoastră, urcăm încetișor amândoi.

Ușa apartamentului era închisă, am deschis-o cu cheia mea universală. Doamna Engelbrecht s-a holbat la mine ca și când aș fi fost un scamator, apoi, recunoscându-mă dintr-odată, mi-a mulțumit și și-a cerut scuze.

– Îmi pare rău, Paul. Îmi pare foarte rău. Sunt obosită în clipa asta.

Am făcut împreună cei câțiva pași care o despărțeau de pat, iar ea s-a culcat și a închis ochii. Am învelit-o, am stins lumina și am mai rămas câteva momente lângă ea pe întuneric.

Soraya Engelbrecht spunea că nu mai avea pe nimeni și nu știam pe cine să anunț ca să-i vină în ajutor. Peste o săptămână, tot seara târziu, în timp ce o așteptam pe Winona privind pe geam, am observat-o pe bătrâna doamnă traversând strada desculță, îmbrăcată cu o rochie subțire, și așezându-se pe banca din stația de autobuz. Erau cam minus zece grade, pe jos era ghețuș. Când m-a observat, a făcut un efort să se ridice și mi-a întins mâna.

– E îngrozitor, Paul, cred că William a murit. Cred că soțul meu tocmai și-a dat sufletul.

Am luat-o în brațe și am dus-o până la intrarea în clădire. Era la fel de ușoară ca un copil. Am condus-o în apartamentul ei și am rămas lângă ea până a adormit. Era văduvă de vreo zece ani. Pe soțul ei îl chema Frederic-Edward.

Acest episod solicitant a fost primul dintr-o lungă serie. În anii următori, munca de infirmier a devenit treptat mai importantă decât activitățile de întreținere a imobilului. Avertizat în legătură cu starea doamnei Engelbrecht, Noël Alexandre a contactat biroul de asistență socială, care, la recomandarea medicului, a internat-o pe Soraya într-o instituție specializată. Îi pregătisem câteva lucruri ca să nu-i lipsească nimic în noua ei casă, iar în momentul plecării m-a pus să-i promit că aveam să trec pe la ea din când în când ca să-i ud plantele. Când personalul medical a venit s-o ia, am însoțit-o până la ambulanță. Apoi am urcat în apartament să mă asigur că totul era în ordine, iar la final am închis ușa cu zgomot, lăsând în urmă tot ce constituise viața ei.

Din fericire, seara m-am văzut cu Winona. Neafectată de ziua de muncă, încărcată cu ioni negativi, acești anioni care purifică sufletul, revigorată de frumusețea pe care o acumulase în timpul zilei, acele peisaje nemuritoare la o sută de leghe de bătrânețe și de aziluri, la o mie de leghe de mica mea lume de șase etaje în declin. În limba strămoșilor ei, Winona înseamnă „prima născută“. Mai mult decât oricând, pentru mine Winona era în primul rând unică.

Sfârșitul anilor ’90 rămâne în memoria mea ca o perioadă de exod, deoarece au plecat mulți proprietari, cel puțin cincisprezece, care nu mai aveau resursele fizice sau morale de a trăi singuri, în ciuda îngrijirilor de

care se bucurau peluza și straturile de flori, în ciuda apei călduțe și limpezi din piscină, în ciuda eficienței tuturor mașinăriilor, în ciuda disponibilității factotumului. Adesea făceam cumpărături pentru unul, mergeam la farmacie pentru altul, veghind în continuare asupra ultimului grup de văduve care se agățau de viață cu vârful unghiilor lor lăcuite. Știam că totul urma să cedeze în curând, dar când aveau o scurgere la chiuvetă sau când trebuia să le fie schimbată hota din bucătărie, urcam în grabă ca să rezolv, să le liniștesc, să le spun că eram acolo. După tot timpul petrecut în acea clădire, îmi dădeam seama că țineam la oamenii aceia și că, într-o anume manieră, în felul meu, îi iubeam.

CHIAR ÎNAINTE DE TENEBRE

De la întrevederea cu directorul, Patrick Horton e alt om. Pare să fie mai preocupat de mersul lumii și mai ales, în dimineața asta, de modul în care s-au pus de acord băncile ca să ne distrugă viitorul.

– Băga-mi-aș, ai văzut chestia asta? Povestea asta cu *subprime*-urile? Au făcut un prim bilanț cu cât au costat porcăriile astea. Știi cât le-au furat pensionarilor americani prin fondurile lor de pensii? Hai, zi, ca să vedem. Hai, zi un număr! Ești departe rău, prietene. Două mii de miliarde de dolari. Nici nu știu câte zerouri trebuie să pui după doi. Două mii de miliarde, și asta, numai pentru State. Îți închipui cât e în lumea întreagă? Fără caterincă. Îi tragi una unui tembel care o cere, mergi direct la bulău pentru doi ani. Ăilalți lasă o omenire întreagă în fundul gol, după care se duc liniștiți la Acapulco, unde trag pe nas cât e ziulica de lungă. Maică-mea avea bani puși la circul ăsta, nu foarte mulți, dar pentru ea conta. Tipul de la bancă i-a zis că totul dispăruse în mașina de spălat. Că toată lumea a trecut prin asta și că era silit să repete același lucru fiecărui client de dimineața până seara. Mașina de spălat, auzi. Tu aveai ceva în mașina de spălat?

Nimic, Patrick. Nu băgasem niciodată vreun dolar în păcănelele astea. Winona și cu mine trăiam de pe o zi pe alta. Noi eram cei care munceau, nu banii noștri. Iar ceea ce nu cheltuiam își dormea somnul drepților la Banque de Montréal de pe strada Saint-Jacques.

– Tu ai ști să socotești câte Harley-uri înseamnă două mii de miliarde, dacă-ți găsesc prețul exact al unui Fat Boy?

În ciuda noului său interes pentru universul din care a hotărât să facă parte de acum înainte, Patrick ajunge întotdeauna la momentul în care ficțiunea prinde din urmă și dă peste cap realitatea. A continuat să bombăne:

– La partea de calcul, operațiuni, toate astea, cred că m-aș descurca, dar zerourile sunt sigur că n-o să-mi iasă câte trebuie.

Pentru Patrick, lumea, cu crizele și accidentele ei, era înțeleasă, interpretată și etalonată pornind întotdeauna de la singura valoare stabilă de referință de pe pământ, modelul „Fat Boy“ de la Harley Davidson.

– Știi, când citesc chestii de felul ăsta, despre bănci și toată porcăria din jurul lor, îmi zic că sunt atâtea lucruri pe care nu le pricep în politică, în economie, că n-are rost să-mi mai bat capul, am rămas prea mult în urmă.

Alte dăți e invers, încerc să mă agăț, să-mi zic că-i ușor, cu cât știu mai multe, cu atât mai puțin o să mă poată duce de nas, ca să mă duc la vot ori ca să-mi plasez banii. Pe de altă parte, în clipa asta problema-i rezolvată, n-am nici un sfanț.

Spre sfârșitul verii din 1999 am fost chemat pe marginea piscinei de la *L'Excelsior*. Lui Noël Alexandre i se făcuse rău. Era lungit pe jos, ochii lui păreau să caute un chip, un punct asupra căruia să se fixeze. I-am luat mâna într-a mea și i-am spus toate lucrurile acelea inutile care-ți vin în minte când un incident nefericit te surprinde în plină activitate, atunci când căutai capătul de cuplare al cheii cu clicheți.

Am mers cu el în ambulanță, fără să-i las nici o clipă mâna pe care mi-o întinsese de atâtea ori.

Nu m-am întors acasă decât la căderea nopții. Nu mai era nimeni în zona piscinei, ușa sălii tehnice era încă deschisă, capătul aștepta în continuare să se cupleze la cheia cu clicheți.

Winona era deja în apartament. Pe canapea, culcată lângă ea, o cățelușă cu blana albă dormea ghemuită.

– Am găsit-o după-amiază, abandonată pe marginea lacului Manitou, aproape de Sainte-Agathe-des-Monts. Era flămândă și avea un abces la o lăbuță. Trebuie să aibă șase sau șapte luni. O s-o păstrăm. Seamănă cu o mică lupoaică.

Nouk nu era nici lupoaică, nici câine de paradă, ci un animal minunat, subtil, curios să descopere și să învețe lumea, atent la suferințele noastre pe care le ghicea încă înainte să le simțim. A devenit foarte repede o parte indisociabilă a vieții noastre, în care s-a integrat cu o ușurință uimitoare, sărind în Beaver când trebuia dus un pescar la peștii săi ori alergând pe lângă mine prin parcul Ahuntsic după o ninsoare abundentă, iar atunci se rostogolea fericită până ce blana plină de zăpadă ajungea s-o incomodeze, astfel că se scutura răspândind un nor de fulgi în aerul înghețat.

Nouk mânca împreună cu noi, se uita la film cu noi și dormea lângă noi după ce se învârtea de patru sau cinci ori în jurul cozii, așa cum o învățaseră strămoșii ei, supuși regulilor speciei și legilor pădurii.

Seara, în timp ce o așteptam pe Winona, Nouk venea să-și strecoare botul între brațul și coastele mele. Iar în acest adăpost întunecos în care nimic nu i se putea întâmpla, pe care nu-l știa decât ea, îmi dezvăluia o mulțime de

lucruri pe care oamenii adesea nu sunt în stare să le spună. Uneori mă privea cu un ochi întredeschis, numai ca să mă avertizeze că urma să tacă și să tragă un pui de somn. Exista atâta conștiință și loialitate în acel animăluț, că am dobândit obiceiul de a-i vorbi ca unui om, împărtășindu-i ritmul și agitația zilelor mele de muncă. Și mai bizar e faptul că nu părea deloc deplasat. Îmi descărcam sufletul în colțul meu, iar Nouk mă asculta și, în felul ei, mă înțelegea. Efortul pe care-l depunea voluntar ca să descifreze limba oamenilor îl depuneam și eu ca să-i deslușesc diversele tipuri de lătrat și limbajul corporal. După perioada de acomodare am ajuns la un rezultat destul de satisfăcător, care ne-a permis să tratăm aspectele esențiale ale vieții cotidiene, întrucât acum vorbeam aceeași limbă. Nouk mă citea ca pe o carte deschisă, eu o tratam atent, cu gesturi tandre, așa cum faci în mod firesc atunci când iubești pe cineva.

Noël Alexandre a revenit la *L'Excelsior* după vreo zece zile de spitalizare. Ceea ce ne-a restituit ambulanța nu mai era decât un înveliș fragil în interiorul căruia fusese strecurat un strop de viață. Pe chipul lui slăbit și pătat ieșeau acum în relief osatura pomeților, conturul maxilarelor, arcadele. Tâmplele îi erau scobite, și sub pielea gâtului abia dacă se ghiceau pulsațiile vagi ale inimii.

Noël Alexandre fusese trimis la *L'Excelsior* ca să moară acolo.

Îi instalasem patul medical și perfuzia cu fața la geamul imens prin care păreau să vrea să intre ramurile înalte ale arțarilor. Infirmierii veneau de trei ori pe zi ca să-i administreze tratamentele, iar eu eram legat de el zi și noapte printr-un fir invizibil care datora la fel de multe miracolelor electronicii și celor ale afecțiunii. Era de ajuns ca Noël să apese pe un mic buton de alarmă pe care-l ținea în căușul palmei ca să-mi las baltă orice activitate și să dau fuga la el.

Alarma a sunat de mai multe ori, și de fiecare dată am reușit să-i încropesc iluzia că totul mergea ceva mai bine.

Și apoi, într-o zi n-a mai sunat.

În toți acei ani, Președintele, cum îl numeam, izbutise să dea un suflet și un spirit clădirii care ajunsese să-i semene, oferind fiecăruia un climat plin de bunăvoință, protector și liberal. Prin atitudinea sa, prin curajul său atunci când fusese necesar, Noël Alexandre reușise să regleze hormonii celorlalți șaizeci și șapte de proprietari, adesea animați de dorințe și sentimente antagonice, convingându-i rând pe rând să manifeste respect și toleranță

față de ceilalți. Făcând uz de experiență și de rețetele lui de înțelept, condusese cu mare inteligență comunitatea noastră până la finalul mandatului său.

Chiar înainte de sfârșitul mileniului, cu câteva luni mai devreme decât restul lumii, trecuserăm brusc într-o altă epocă despre care nu știam nimic, dar despre care niște curenți vagi din atmosferă ne dădeau de înțeles că, în multe privințe, avea să fie mai puțin nobilă, mai puțin blândă și mai puțin bogată decât precedenta.

Pe 30 decembrie a avut loc adunarea generală a coproprietarilor, cu prezentarea bilanțurilor și mai ales, la sfârșitul ședinței, alegerea noului președinte-administrator. Au asistat la reuniune și au participat la vot toți rezidenții, inclusiv Kieran Read. Trei candidați, Louis Angelin, reprezentant al vechii școli, mic duce al etajului trei, atent la costurile piscinei, intransigent față de întreținerea peluzelor, botanist ratat, enervant ca o ploaie mocănească. Edward Sedgwick, *made in* Noua Anglie, nou-sosit, școală nouă, mașină nouă, nevastă nouă și, după toate aparențele, o viață nouă, deoarece înainte locuise din cartierul șic Outremont, iar acum era obligat să suporte condițiile unui apartament la etajul al cincilea din Ahuntsic. Prima lui solicitare în ziua preluării mandatului: procesul-verbal al ultimului consiliu de administrație. Și, în cele din urmă, Madeleine Brigg, membră invidiată a clubului de la ultimul etaj, sexagenară recondiționată, un umor devastator, o femeie delicioasă, imprevizibilă, având totuși capricii și zile mai proaste, directoare a Departamentului Colecții de la MAC, Muzeul de Artă Contemporană din Montréal. Imobilul i s-a părut întotdeauna prea trist. Visa să amplaseze sculpturi de Tinguely peste tot prin grădină. Aiurită, complet incapabilă să gestioneze o clădire precum *L'Excelsior*, dar o femeie care făcea o impresie extraordinară.

Fiecare candidat avea un sfert de oră ca să expună pe scurt soarta pe care o rezerva imobilului. Fără vreo surpriză, Angelin a ținut o lungă prelegere despre semințele și îngrășămintele pentru gazon și introducerea de plante în spațiile comune de la parter, de la intrare, fără a uita supravegherea costurilor cu încălzirea și întreținerea piscinei. Brigg ne-a prezentat un curs scurt de istoria artei despre „mașini, mișcare și zgomot“ și ne-a împărtășit entuziasmul ei pentru un mediu mai stimulant, cu o grădină în care să se regăsească, evident, cât mai multe instalații de Tinguely (1925–1991). Sau, în lipsă de ceva mai bun, pentru că aveam să ducem întotdeauna lipsă de

mijloacele necesare, operele unor tineri sculptori canadieni care puteau fi achiziționate de imobil, cu posibilitatea de a obține o deducere fiscală.

– Dar noi nu plătim impozite, pentru că nu facem profit, a comentat cineva.

Brigg a respins argumentul cu o clătinare dubitativă a bărbiei și s-a așezat la loc.

Înainte să apuce să deschidă gura, înainte să rostească vreun cuvânt, am fost sigur că el avea să fie alesul. Toate accesoriile unui înfumurat desăvârșit. Arhetipul șmecherului prudent, al șacalului viclean. Cu o știință a manipulării adusă la zi, amestec de familiaritate și aroganță, de tehnicitate și dispreț, Edward Sedgwick era omul nostru, ticălosul entuziast pe care Nouk și cu mine îl adulmecam de la o sută de pași, prezentându-se drept „garantul bunăstării tuturor, hotărât să veghez scrupulos asupra tuturor rubricilor de cheltuieli, astfel încât fiecare dolar plătit să fie plătit cu bună știință, iar imobilul acesta, cu o administrație novatoare, să rămână casa noastră comună“. Amin.

Campania verde-gazon a lui Angelin a reunit paisprezece voturi, strânse în mare parte din câmpiile vaste ale Bătrânilor, fără îndoială atașați de verdeața nostalgică a tinereții lor. Brigg a primit șapte voturi, al meu, al lui Read și ale unui grup de cinci rezidenți convinși că, dacă tot e să dispărem, măcar s-o facem artistic. Cât despre Sedgwick, cu clișeele lui mizerabile și predica lui de administrator, a cules tot restul, cu excepția unei abțineri, adică patruzeci și șase de voturi subtilizate într-o manieră simultan consternantă și aproape magică de un fanfaron care-și procurase cumva iepurele și pălăria aferentă. Patruzeci și șase de voturi care erau patruzeci și șase de bulgări de pământ pe mormântul lui Noël Alexandre. Patruzeci și șase de voturi care aveau să-mi facă viața tot mai grea. Patruzeci și șase de voturi date de oameni pe care la un moment dat îi ajutasem ori îi scosesem din necaz.

Un plebiscit pentru vremurile noi.

Anii 2000 și lumea adusă de ei îi aparțineau de acum lui Edward Sedgwick.

Din fericire, Winona și Nouk mă scoteau uneori din acest univers în care trăiam de prea mult timp. Beaverul ne ducea în câte un weekend la o cabană de pescuit de pe malul lacului Saint-Jean. Îmi plăceau la nebunie aceste excursii în vacarmul vechii carlingi inundate de gazele de eșapament ale

motorului. Confecționasem un fel de cască suplă care izola fonic urechile lui Nouk. La început detestase acest accesoriu, dar până la urmă se obișnuise. Mi-ar fi plăcut ca plimbările aeriene să dureze secole întregi, astfel încât să am timp să văd totul de sus, copacii și apa, pământul și animalele. Aveam impresia că trăiam deasupra unei lumi fără margini, care-și etala la nesfârșit frumusețile. Totul era vast, cerul, apa, pădurile colcăind de o viață sălbatică invizibilă pe care o părăsiserăm la un moment dat ca să trăim în case cu cinci etaje, echipate cu interfoane și cu un mic lac artificial unde nu venea nimeni să-și potolească setea. Trăiam și mergeam pe lângă aceste ape artificiale fără să lăsăm cea mai mică amprentă, cu excepția celei de pe tastatura codurilor de la intrare.

Ceea ce vedeam din avion nu aparținea nimănui, nici unui om, nici unui cuplu. Și ce-ar fi făcut o țară din asta? Era o lume în care nu existau nici regină, nici administrator. Un ținut în care patruzeci și șase de voturi nu însemnau nimic, nu ofereau nimic, nu apărau de nimic. Cu patruzeci și șase de voturi nu mâncai, nu te salvai. Cu patruzeci și șase de voturi atrăgeai urșii, momeai lupii sau mureai pur și simplu de frig.

În Beaver era un asemenea zgomot, încât purtarea căștilor nu ajuta la nimic, așa că Winona și cu mine ne-am obișnuit să discutăm prin semne. Când ea arăta cu degetul în jos știam că urma să coborâm și să amerizăm în curând. Era singurul moment de care mă temeam. Cel în care flotoarele atingeau apa. În ciuda explicațiilor științifice detaliate pe care mi le dădea soția mea, îmi era frică de posibilitatea ca unul dintre aceste apendice să calce greșit și, catapultat de viteză, să se înfigă în apă cu capul înainte, răsturnând tot aparatul cu susul în jos. Acesta este motivul pentru care, înainte de a atinge suprafața lacului, o luam întotdeauna pe Nouk în poală și o strângeam la piept până ce avionul, înaintând cu mișcări sigure pe apă, îmi confirma că aveam să supraviețuim.

Citisem într-o revistă de specialitate un dosar îngrijorător, un studiu exhaustiv care lăuda soliditatea și aptitudinile multiple ale acelui aparat de zbor, dar care-l prevenea pe pilot că „la viteză mică, înclinat și cu încărcătura completă, Beaverul are reputația de a se comporta înșelător și de a rata amerizarea fără nici un indiciu prealabil. Răsturnarea este în general bruscă și, la altitudine joasă, recuperarea este foarte riscantă, fatală în unele cazuri".

Când îi arătasem articolul Winonei, ea îmi răspunsese:

– Știu toate lucrurile astea. Toată lumea le știe din 1946. Dar, vezi tu, ei scriu o singură dată despre Beaver, pe când eu îl folosesc în fiecare zi. Și apoi, oricum, am mereu colibriul la mine.

Colibriul era un breloc de care Winona nu se despărțea niciodată. Mica zburătoare de metal era un fel de înger păzitor capabil să repună Beaverul pe calea cea dreaptă. Soția mea nutrea o fascinație totală pentru acea pasăre, legendară în toată America de Sud, vestitoare a mii de știri uneori contradictorii, aducătoare de fericire și prosperitate pentru indienii taino, dar și telegrafistă a morții dacă pătrundea într-o casă din Brazilia.

Această ființă minusculă este oricum o enigmă a naturii, o mașinărie infernală concepută de un specialist glumeț în aerodinamică dublat de un anatomist malițios. Animalul de cinci sau șase centimetri are o inimă care bate de 1 260 de ori pe minut și plămâni care respiră de 500 de ori în același interval de timp. Aripile sale pot pivota în toate sensurile, îngăduindu-i să zboare la fel de repede înainte și înapoi, în sus și-n jos și să atingă 100 de kilometri pe oră în poziții de negândit. Bat de 200 de ori pe secundă și țin în permanență bule de aer captive, fabricând vârtejuri la cerere. În plus, această pasăre rămâne o mare specialistă a zborului static, a acrobațiilor în aer, și posedă 6 590 000 de globule roșii pe milimetru cub. Poate să-și deplaseze cele câteva grame pe 800 de kilometri, trebuie să mănânce de opt ori pe zi și, înainte de a adormi, să-și coboare temperatura cu 10 grade, reducându-și ritmul cardiac până la 50 de pulsații pe minut. Iată animalul infernal căruia soția mea hotărâse să-i încredințeze viața și destinul. Iată păsăruica de trei grame însărcinată să împiedice răsturnarea intempestivă a Beaverului greoi de două tone și jumătate. Ori de câte ori vedeam brelocul Winonei mă gândeam la tata: crezul unei indience, pus la încercare în fiecare zi în tumultul cerului, reprezenta o lecție edificatoare pentru un pastor cu binoclu, conchisese el după ce o ascultase vorbindu-i despre convingerile sale.

De când a fost în biroul directorului, Patrick nu mai are decât un vis: să ajungă iarăși acolo. Acum câteva zile i-a adresat o cerere în acest sens supraveghetorului-șef, dar n-a primit răspuns. După toate aparențele, îi venise o idee. Prin urmare, s-a așezat la măsuța lui și i-a scris un mesaj lui Sauvage. A mototolit mai multe foi până când a ajuns la rezultatul care-i convenea. Apoi, strecurându-și biletul misterios într-un plic, i l-a dat

gardianului cu rugămintea de a i-l transmite destinatarului. După patru zile a venit și răspunsul, un plic mare înăuntrul căruia se găsea exact ceea ce solicitase.

– Băga-mi-aș, Sauvage e un prinț! Nu glumesc, tipul e nemaipomenit! Închipuie-ți, îi trimit un bilet în care-l întreb dac-ar putea să-mi facă rost de ultimul catalog de piese și accesorii de la Harley. Ei bine, uite ce mi-a trimis: catalogul de piese și accesorii de anul ăsta! Adică tipul, când a ieșit de la slujbă, s-a dus să caute ce i-am cerut. A fost la seminar, altfel nu se poate. O să-i scriu o vorbă de mulțumire.

S-a așezat la măsuța lui și a început o scrisoare care l-a ținut ocupat mai bine de oră.

– Cum zic la început, „Dragă Manu“ sau „Stimate domnule Sauvage“? Până la urmă, între bikeri nu-s deosebiri, n-ai pușcăriași și gardieni, toți suntem la fel, toți avem aceeași deviză inscripționată pe carcasa motorului, *Live to ride, Ride to live*. Manu mi se pare mai drăguț, mai Harley. „Stimate domn“ e prea țeapăn, de parcă i-aș trimite factura de curent. Totuși, am stat de vorbă o vreme. Ar fi trebuit să-i vezi mutra când îmi povestea despre Heritage-ul lui, ai pricepe că, fără îndoială, e mai mult un „Manu“ decât un „Stimate domn“. Păi, ajută-mă, fir-ar, ce pun? „Manu“ sau „Stimate domn“?

Am reușit să-l conving că ultima formulă de adresare era cu siguranță mai puțin *Cubic inch*, dar avea avantajul de a fi mai convențională. Și, în plus, îi garanta că destinatarul n-avea să se șocheze, lăsându-i calea deschisă spre o altă rugăminte. Ultimul argument a fost decisiv:

– Să-mi bag picioarele, ești un drac împielițat, ești ca șahiștii ăia care calculează cu șapteșpe mutări înainte! Ai dreptate. „Stimate domnule Sauvage“ e perfect.

Patrick nu m-a rugat să-i revăd textul, dar mă tem că firea lui de biker o să iasă la suprafață, astfel că o tutuire intempestivă sau un „să-mi bag picioarele“ luat în accepția sa laudativă o să-i afecteze eforturile considerabile.

Acum, că scrisoarea de mulțumire a plecat spre destinatar, Patrick își studiază catalogul, îl degustă, îi savurează fiecare pagină. Pare să instaleze în minte, unele după altele, toate aceste accesorii pe „Fat Boy“, după care evaluează rezultatul și demontează piesa respectivă ca să încerce altceva, o altă variantă estetică sau mecanică, genți de piele sau un nou eșapament,

ghidonul în formă de coarne de bivol sau suporturile pentru picioare în stil lounge. În momentul acesta știu că este în interiorul seifului său mintal, ferecat bine, inaccesibil și fericit așa cum este rareori, singur, fără tată, fără memorie, fără cazier judiciar, virgin în toate privințele, fără vreo povară, născut doar „pentru a trăi ca să umble cu motocicleta“ sau eventual „pentru a umbla cu motocicleta ca să trăiască“.

Eu nu am genul ăsta de prerie mintală în care să-mi las gândurile să zburde. Sunt prizonier în toate privințele. Închis. Locul acesta mă posedă și mă jupoaie în fiecare zi. Desigur, am vizitatori. Dar în unele zile morții sunt ca noi, le piere cheful de viață. Azi, Nouk n-a venit, nici tata. Winona a făcut o oprire scurtă. N-avea la ea nici cheile casei, nici colibriul de oțel. Nu era nici într-o dispoziție de stat la taclale. De data asta chipul ei era atât de irlandez, încât se confunda cu stropii fini pe care-i răspândesc valurile lovindu-se de mal la Galway și mirosul fluviului Corrib. Îmi aduc aminte că odată, la Toulouse, nu mai știu cu ce prilej, tata menționase într-o predică turba irlandeză, comparând această materie organică fosilă cu o substanță care ne-ar stratifica viețile. Uneori era greu să-l urmărești pe tata în labirintul asocierilor lui mistice.

Peste patru ore o să se facă noapte. Sper să-mi găsesc repede somnul, acest mic orificiu cerebral prin care trebuie să mă strecor ca să evadez câteva ceasuri. Când nu reușesc, când nu întrevăd ieșirea, iau puțin Lorazepam care, cu excipientul lui pe bază de lactoză, îmi rezolvă problema.

Din când în când aud foșnetul unei pagini întoarse. Atunci știu că Patrick este fericit.

Mutarea Winonei în apartamentul meu nu modificase radical obiceiurile lui Kieran Read. De acum, când simțea nevoia să mi se confeseze, venea pur și simplu ceva mai devreme, dar continuam să ne trecem lumile în revistă. Îl supărase teribil alegerea lui Sedgwick, pe care-l considera un tip fără lege și fără credință.

– Se exprimă ca o broșură de consilier fiscal, și simt că o să dea peste cap întreaga clădire. Cunosc bine genul ăsta de oameni, am de-a face cu ei în fiecare zi. *Cost killers*. Trăiesc cu tabele Excel în minte și distrug totul oriunde ajung. Aveți grijă cu el, Paul. Ca supraintendent responsabil de bugete, dumneavoastră o să fiți în linia întâi. O să stea permanent pe capul

dumneavoastră, o să socotească totul de șapte ori, o să verifice și-o să reverifice la nesfârșit.

Apoi Winona a intrat, Nouk i-a făcut o demonstrație de bucurie, iar Kieran Read, mai *casualties adjuster* ca oricând, s-a prefăcut atât de puțin convingător că voia să plece, încât Winona i-a propus să rămână la cină. Atunci, fața lui s-a luminat de fericire și de recunoștință de parcă ar fi fost un om salvat *in extremis* de o seară între patru ochi cu el însuși.

Soția mea părea captivată de fragmentele de umanitate pe care ni le prezenta el la masă, alături de observațiile lui.

– Meseria mea oferă un avantaj enorm. Deschide o ușă spre curțile din spate ale lumii noastre, aceste locuri unde se discută despre prețul unui om, unde i se negociază valoarea, unde totul se cântărește în bani, unde totul se plătește și unde ajung în fața tribunalului niște istorii uneori de-a dreptul incredibile. Pe vremuri am lucrat la cazul Fordului Pinto, nu știu dacă vă amintiți de povestea asta. În anii ’70, Ford a început să fabrice acest model compact destul de urât, dar inginerii și-au dat seama foarte repede că avea un defect de construcție major. Din cauză că rezervorul de benzină era făcut dintr-un metal extrem de subțire, mașinile astea luau foc ușor dacă erau lovite din spate. Au fost o sută optzeci de morți, cu toții calcinați în vehiculele lor, o sută optzeci de răniți grav și șapte mii de automobile carbonizate. Confruntat cu această problemă structurală, statul-major al companiei a cerut un studiu care să evalueze costul modificărilor necesare. Răspunsul specialiștilor, inclus într-un raport cu titlul „Pinto Memo – Cost / Avantaj“, n-a întârziat: despăgubirea familiilor victimelor costa mult mai puțin decât rechemarea tuturor modelelor Pinto și înlocuirea rezervoarelor cu probleme. Ford a pus bine raportul ăsta, iar clienții au continuat să ia foc în mașinile lor. Asta, până într-o zi, când scandalul a împins firma să dezvăluie calculele și alegerile pe care le făcuse pe baza acestora. Ford și-a scos atunci carnetul de cecuri și a închis subiectul plătind 200 000 de dolari pentru fiecare victimă decedată, 67 000 pentru arși și 700 de dolari pentru fiecare vehicul distrus.

Cazul Pinto nu e decât mica parte vizibilă a acestui continent al târguielii, a acestei lumi subterane unde viața oamenilor reali, tangibili se calculează în funcție de niște criterii pur contabile. Îmi aduc aminte că acum câțiva ani a fost propus în Senatul american un amendament tratând aceste chestiuni. Autorii explicau, printre altele, că utilizarea dolarilor pentru a stabili

valoarea unei vieți reprezintă o „ofensă profundă la adresa religiilor, convingerilor etice, moralei comune a locuitorilor acestei țări“. Se menționa și că folosirea criteriilor rasiale, a factorilor luând în calcul veniturile, starea de sănătate, vârsta sau invaliditatea trebuia interzisă. După ce a fost trecut prin mașina de laminat a lobby-ului companiilor de asigurare, amendamentul a fost respins și trimis direct la tocătorul de hârtii. Îmi imaginez, Paul, c-o să-mi spuneți că paralela nu este evidentă și că sunt de rea-credință, dar un tip ca Sedgwick ar fi putut foarte bine să întocmească memorandumul Pinto.

Nouk își vârâse de mult botul sub brațul meu ca să-mi povestească din nou, în felul ei, ziua când strania pasăre cu motor își așezase labele pe apa lacului, iar o indiancă semănând a irlandeză coborâse de acolo, venise spre ea, îi întinsese mâna, îi dăduse câțiva biscuiți și se așezase lângă ea în timp ce cățelușa tremura de spaimă, de oboseală și de febră, îi examinase rana, o mângâiase câteva clipe, o luase în brațe și o dusese în avion, unde o instalase pe locul de alături.

În acest punct al poveștii, Nouk și-a scos un moment botul din ascunzătoarea călduroasă și protectoare, m-a privit și sunt sigur că am auzit-o spunându-mi: „Eram atât de epuizată, încât, în ciuda zgomotului făcut de motor, am adormit“.

Read a lăudat meniul și i-a mulțumit Winonei pentru că-i oferise o adevărată seară „în familie“. Înțelegeam foarte bine ce voia să spună, dar apariția subită a acestui nou cămin și anunțul acestei noi relații de rudenie mi s-au părut oarecum premature.

Într-un imobil sau într-o comunitate, necazul se instalează de obicei în etape. Mai multe luni va bântui la etaj, croindu-și drum de la o ușă la alta, frângându-i întâi pe cei slabi, distrugându-i pe cei care speră. Și apoi, într-o zi, schimbă strada, cartierul, urmându-și orbește misiunea migăloasă. La noi, etapa a durat aproape un an. Spre sfârșit, tot felul de plăgi s-au abătut peste *L'Excelsior*, peste mașinăriile, copacii și oamenii săi.

Totul a început cu marea furtună de gheață care a paralizat orașul zece zile. Sub greutatea ploilor înghețate, totul cedase: stâlpii, cablurile electrice, firele de telefon, transformatoarele se defectaseră unul după altul și întreaga țară fusese învăluită în beznă. Lipsite de încălzire, apartamentele s-au transformat în congelatoare. Rezidenții încercau să se încălzească în baie stând în apropierea căzilor umplute cu apă clocotită. Imobilul era alimentat

de la două surse de energie, electricitate pentru încălzirea propriu-zisă și gaz pentru sistemul general de producere a apei calde. Înfofoliți în paltoane și pături, ca niște țărănoi, proprietarii bântuiau pe holuri și prin spațiile comune dornici de vești și de puțină alinare. Cum nu puteau folosi liftul, cei mai vârstnici au rămas în case, iar eu le-am dus apă și hrană. Cei mai sârguincioși încercau să se ducă la serviciu, înfruntând lumea înghețată împodobită cu stalactite care se scurgeau din copaci. Totul devenise ireal. Iar când apunea soarele, întunericul era total. Peste tot. De parcă viața ar fi stins lumina. Uneori auzeam o creangă rupându-se și prăbușindu-se într-un zgomot teribil de gheață spartă. Incapabil să-și mai poarte mantia grea, marele mesteacăn galben din grădină a început să se îndoaie, apoi s-a desfăcut în două ca și când ar fi fost lovit în mijloc de o secure celestă. La capătul unei săptămâni cumplite, lumina a revenit puțin câte puțin în cartier. Halouri de speranță ieșeau ici-colo din ghețuri. *L'Excelsior* rămânea însă cufundat în tenebre. Îmi petreceam zilele făcând drumuri la supermarket ca să-mi aprovizionez văduvele și rezidenții în vârstă. Mergeam pe jos, pe trotuare și pe străzi lustruite ca niște patinoare. Căram sacoșe, urcam, coboram, explicam că nu puteam face nimic, mai explicam o dată, deblocam ușa de la intrare, aruncam nisip pe aleile spre garaj și în fața holului de primire, dezactivam toate sistemele electrice și electronice, dezghețam tot ce putea fi dezghețat, tăiam ramurile mesteacănului. Vegheam asupra Winonei, al cărei avion nu mai putea să zboare, și o încălzeam pe Nouk, care părea să se întrebe ce se întâmpla în lumea oamenilor albi.

Cred că am fost printre ultimele imobile din cartierul Ahuntsic care au fost reconectate la rețeaua electrică. Într-o dimineață, ușile lifturilor s-au deschis din nou, căzile s-au golit, luminile s-au aprins, sistemul de ventilație a reînceput să funcționeze. Fluxul de electricitate și-a croit drum până la prize și viața s-a reinstalat în coconul ei la cele 21 de grade pe care adunarea coproprietarilor le decretaseră ca fiind temperatura potrivită pentru confortul speciei.

Furtuna provocase pagube și neplăceri, dar avusese ca efect și slăbirea organismelor. În mai puțin de o săptămână, patru ambulanțe s-au oprit în fața intrării pentru a duce la spital două văduve suferind fiecare de o dublă pneumonie, un sexagenar de la etajul al treilea suspect de infarct și pe domnul Sibelius – delicios personaj în vârstă, dar fără vârstă, ieșit dintr-un

secol neprecizat, înotător inveterat care mă complimenta ori de câte ori ne vedeam pentru „textura“ apei din piscină – care și-a fracturat colul femural căzând pe fâșia de gheață de pe trotuarul de vizavi. În această perioadă care a fost și pentru mine destul de solicitantă n-am zărit nicăieri, nici măcar pe fugă, silueta administratorului, care nu s-a interesat nici de soarta noastră, nici de cea a imobilului.

La sfârșitul iernii, după o lungă agonie sub masca de oxigen, una dintre văduvele care căzuseră victime unui pneumococ, Edmonde Clarence, s-a stins chiar atunci când o infirmieră verifica funcționarea aparatelor. Fiica ei a sosit la *L'Excelsior* câteva minute mai târziu, dar greul fusese deja făcut.

Toate aceste evenimente mă măcinau. Mica noastră comunitate se dezintegra sub ochii mei, iar poziția centrală pe care o ocupam nu-mi permitea să mă sustrag. Prin urmare, uneori mi se întâmpla să sun eu la ușa lui Kieran Read ca să-i povestesc o parte din ceea ce vedeam, din gândurile care-mi umpleau mintea.

Încercam s-o țin pe Winona departe de această mică lume; oricum, pentru ea nu însemna nimic mai mult decât un club de coproprietari care, dacă stăteai să te gândești, n-ar fi avut prea multe zile în pădurile ei.

Atâtea ierni petrecute aici, între zidurile acestea. Și atâtea toamne și veri.

Timpul trecea, iar eu nu puteam să văd lumea decât de pe acoperiș sau de pe fundul piscinei. Anii se scurgeau, și slujba mea de servitor model îmi deșira zilele.

Începutul lui iulie a fost marcat de o serie de probleme tehnice care au părut să se concerteze ca să strice aproape simultan mai multe rotițe ale angrenajului nostru. Mai întâi lifturile. Ușile se deschideau, se închideau, dar cabina rămânea nemișcată în cușca ei. O defecțiune a programului care gestiona protocoalele de urcare și coborâre. Apoi, după toate aparențele ca efect al înghețului de peste iarnă, jumătate din motoarele sistemului de ventilație s-au supraîncălzit și s-au ars. Zile întregi de reparații pe acoperișul care, în acest anotimp, era ca un cuptor. În fine, la scurtă vreme după aceea au cedat complet toate sistemele de acces electronic din imobil. La capătul unei zile epuizante, când abia mă întorsesem acasă, a sunat telefonul.

– Ce se întâmplă, Paul? Totul e în pană în clipa asta. Oamenii mă sună ca să se plângă. Ce faci, ești stăpân pe situație, sau nu? Trebuie să repui totul în funcțiune cât mai repede. Mi s-a spus că schimbi toate motoarele

sistemului de ventilație. O să ne coste o avere! Să treci la sfârșitul săptămânii să-mi arăți facturile. Tipii care se ocupă de codurile ușilor au venit? Nu, nu, Paul, trebuie să-i presezi, fii ferm, totuși n-o să fac eu asta în locul dumitale.

Sedgwick. În toată splendoarea. Sedgwick trăgând de hățurile intendentului său, reașezându-l pe traiectorie, amintindu-i cine are biciul și cine trage căruța.

Cel mai grav incident din cursul acestui an nefericit a avut loc în prima săptămână din august. Întrucât iarna afectase serios un unghi al fațadei de la etajul al cincilea, contactasem o firmă specializată care trimisese trei zidari să cimenteze cărămizile aparente crăpate de ger. O săptămână de muncă. Fusese instalat un sistem de schele tubulare, iar cu excepția unui mic risc de aversă, meteorologii anunțau o vreme prielnică până la sfârșitul lucrărilor.

Spre sfârșitul dimineții tundeam iarba în apropierea intrării principale. Deși aveam o cască antifonică și mașina de tuns făcea un zgomot puternic, am auzit strigătul.

Era lungit pe jos, într-o poziție de neînțeles, incompatibilă cu cea pe care poate s-o adopte un schelet uman. Încerca să respire, dar abia dacă reușea. N-am îndrăznit să îndrept cumva corpul acela dezosat. L-am luat de mână, gest pe care-l făcusem de atâtea ori cu alții în timpul anului. Deasupra capului meu, colegii lui strigau că omul căzuse. Strigau spre mine aplecându-și corpurile peste balustrada structurii, la vreo cincisprezece metri mai sus. Îl cunoșteam puțin pe bărbatul acela. Schimbaserăm câteva cuvinte când sosise. Mi-a spus că locuia la Laval și făcea în fiecare zi o oră pe autostrada Décarie ca să ajungă la muncă. O conversație de început de șantier.

Am chemat ambulanța fără să-mi desprind mâna de a lui, încercând să-l alin cu vorbe inutile. De câte ori în ultima vreme ținusem mâna unor bolnavi și muribunzi? Mai târziu, Sedgwick avea să-mi atragă atenția că nu acestea erau prerogativele unui superintendent. Deasupra, zidarii încremeniți se holbau la noi. La fiecare respirație, omul căzut nu reușea să tragă în piept decât un firicel de aer. Fața îi căpătase o culoare stranie, mâna pe care o strângeam în continuare zvâcnea în contracții neregulate. În ciuda acelui corp dezarticulat în care nimic nu mai era la locul său, a făcut un efort să ridice capul, și-a deschis larg ochii și mi-a spus ultimele lui cuvinte de pe acest pământ:

– Câinele meu e singur acasă.

Și s-a terminat. Ceafa i-a căzut la loc, astfel încât omul întins pe dale părea să se uite la prietenii săi.

Deși nu era nici o șansă, salvatorii au efectuat masaje cardiace simultan cu aplicarea defibrilatorului și ventilarea victimei. Făceau așa cum fuseseră învățați, această muncă întreprinsă în bezna care precedă noaptea și care constă în reanimarea morților.

Celor care au venit mai târziu să-i ia corpul le-am transmis ultimul lui mesaj, îngăduindu-mi să insist. Câinele bărbatului era singur acasă. Trebuiau să anunțe pe cineva. Fermoarul s-a închis peste *body bag*, și în seara aceea omul într-o mie de bucăți nu s-a întors acasă în coloana de mașini care abia se târa pe autostrada Décarie.

La nouă seara, Sedgwick a bătut la ușa mea cu o vehemență de portărel. Nu m-a întrebat cum căzuse omul, nici dacă suferise, nici dacă trebuia anunțat cineva. Pur și simplu ținea în mână contractul de asigurare a imobilului și voia să afle detalii despre responsabilitatea noastră în cazul unui accident de muncă atunci când era vorba de prestatori din exterior. Odată ce le-a obținut s-a destins cât de cât.

– Dacă am înțeles bine, Paul, în principiu e rezolvat, suntem OK. Bine. N-avem nimic de-a face cu chestia asta. Asigurătorul patronului mortului o să se ocupe de dosar. În orice caz, noi avem ceva de învățat din accidentul ăsta. Trebuie verificate întotdeauna condițiile de prestare și responsabilitatea ce le revine întreprinderilor pe care le angajăm. De ce i-ai ales pe ăștia? De câte ori au mai lucrat pentru noi? De trei ori în zece ani. Începând de azi îi ștergi de pe listă. În afară de asta, și-au terminat treaba? Nu, nu, nu, îi suni și le ceri să încheie lucrarea la termen. Dacă le-a murit un tip, e trist, tot ce vrei, dar ei sunt cei care trebuie să găsească o soluție și să-l înlocuiască.

Sedgwick. Nepieritorul *Gauleiter*. Ticălos incandescent.

În urma acestui episod am hotărât o dată pentru totdeauna că omul era odios și nefrecventabil. Kieran Read și încă vreo zece coproprietari au pus împreună bani ca să cumpere flori și m-au însărcinat să le duc din partea lor la înmormântarea zidarului. Împreună cu Read, ne-am găsit, o mână de necunoscuți și câinele defunctului, lângă un mormânt din cimitirul din Laval. Am depus florile. Numele dispărutului era gravat pe piatra tombală. Jérôme Aldegheri.

Două zile mai târziu, Sedgwick m-a convocat în apartamentul lui. Era scandalizat că mă dusesem la înmormântarea zidarului. Și, asemenea unui latifundiar mânios, și-a certat cu asprime dijmașul.

– Trebuie să lămurim lucrurile o dată pentru totdeauna, Paul. Nu te plătesc ca să mergi la înmormântări sau ca să-ți petreci jumătate din ziua de muncă jucându-te de-a infirmierul prin clădire. Îți aduc aminte că rolul dumitale se oprește la ușile apartamentelor. Și îi revine fiecărui coproprietar sarcina de a-și rezolva singur problemele de sănătate sau de vârstă. Există asociații și instituții pentru asta. Rolul dumitale este să asiguri întreținerea imobilului, nu a celor care locuiesc aici. Și nu trebuie să iei nici o inițiativă personală fără să mă previi. De exemplu, să duci flori la înmormântarea unui muncitor care a lucrat pentru noi mai puțin de o săptămână. Ai tot felul de aparate, o grădină, spații comune, un garaj și o piscină de care să te ocupi, nu-ți ajunge? Că veni vorba despre piscină, o chestiune care ține de regulament: după cum e specificat în contractul dumitale, nici dumneata, nici soția nu aveți acces acolo. Te rog să-i explici acest lucru doamnei Hansen. Cât despre cățeaua dumitale, trebuie ținută în lesă pe culoarele imobilului. Și nu are acces în grădină. Ca să rezum, s-a terminat cu asistența pentru rezidenți, și îți vei relua activitatea de superintendent pentru care ești plătit foarte bine. În fiecare săptămână îmi vei prezenta lista cheltuielilor dumitale, și ulterior vom vedea ce posturi vom reduce sau elimina. Vreau ca acest imobil să fie operațional douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru. Locatarii, indiferent de starea lor, nu trebuie să te distragă de la îndeplinirea sarcinilor de serviciu. În ceea ce mă privește, am fost ales ca să garantez buna funcționare a complexului, și crede-mă, începând de azi o să stau cu ochii pe programul dumitale și pe toți dolarii pe care-i cheltuiești.

Am plecat umilit, fărâmat după această întrevedere. Nici măcar răspunsurile dure pe care i le-am dat lui Sedgwick în acea zi n-au reușit să-mi redea demnitatea. Seara le-am povestit totul Winonei și lui Read, anunțându-i că voiam să demisionez. M-au potolit, au schimbat subiectul, au mâncat niște pizza, apoi soția mea și cu mine am ieșit să ne plimbăm cu Nouk prin cartier în noaptea caldă de vară.

A doua zi, hazardul, destinul, ghinionul, nu contează, s-a însărcinat să ne amintească tuturor, fără să ezite vreo clipă și în mod peremptoriu, că locuia în continuare în imobil, că era stăpânul timpului nostru. Și că, orice ar fi îndrugat Sedgwick, avea să se amestece în viețile noastre și pe viitor.

Domnul Seligman locuia la etajul al treilea cu soția lui. Se pensionase de la compania de electricitate Hydro Québec. Îi plăceau tot felul de lucruri – covrigii, pastrama, ficatul tocat, hocheiul, bancurile evreiești și mai ales Lexusul lui 4x4. De două ori pe săptămână, lunea și vinerea, cobora în garaj, își muta mașina până la spațiul dedicat spălătoriei auto, trăgea perdeaua de protecție și-și începea munca de curățare și de cosmetizare, cu o durată de aproape o oră. Aspira mochetele, gresa tapițeria din piele și lustruia toate elementele care nu cereau decât să strălucească. Mai prozaic, eu lucram la o conductă de scurgere a apei calde la câțiva pași de acest loc închinat curățeniei automobilelor.

Când m-a văzut cocoțat pe scăriță, domnul Seligman și-a întrerupt activitatea și a venit să mă salute. Înainte de a se întoarce la opera lui nu s-a putut împiedica să-mi povestească una dintre istoriile pe care le avea mereu la îndemână:

– Un tip joacă golf cu trei rabini care reușesc toți niște lovituri extraordinare, pe când lui nu-i iese nimic. Îi întreabă pe rabini care-i secretul lor, iar ei îi răspund: „E foarte simplu, mergem în fiecare zi la sinagogă și ne rugăm cu fervoare". Tipul dă fuga la sinagoga cea mai apropiată și se apucă să se roage cu fervoare. Merge acolo în fiecare dimineață, i se adresează lui Dumnezeu cu evlavie un an întreg, îl imploră să-i îmbunătățească loviturile, dar rămâne un jucător la fel de prost. Se duce iar la cei trei rabini, care au rezultate la fel de spectaculoase pe terenul de golf, și le spune că, în ciuda rugăciunilor și a zelului pe care l-a depus, nu observă nici o ameliorare. Rabinii se sfătuiesc între ei, apoi unul îl întreabă: „Nu vreau să fiu indiscret, dar la ce sinagogă mergeți?" Tipul îi răspunde: „La cea din Outremont". Rabinul surâde: „Dar e normal să nu faceți nici un progres, aceea e pentru tenis!"

Mândru de micul lui succes, râzând în hohote de propriul său umor, Thomas Seligman, care părea sculptat dintr-un bloc de cumsecădenie și optimism, mi-a strecurat jucăuș:

– Alt banc mâine, Paul, mâine.

Apoi s-a întors la Lexusul lui, să-l mai lustruiască.

Uneori constat că viața mă alege pentru niște misiuni bizare. Cum ar fi să receptez, de mai multe ori într-un singur an, ultimele cuvinte ale unor

oameni pe care-i cunosc și care părăsesc lumea aceasta în momentul în care drumul lor se intersectează cu al meu.

Faptul că jetul puternic al pistolului de spălare stropea cu zgomot perdeaua de protecție m-a determinat după câteva minute să mă duc să văd ce se întâmpla acolo.

Seligman era lungit într-o baltă de apă amestecată cu detergent. Ochii lui priveau fix neonul din tavan.

După ce am tras perdeaua m-am apucat să-i aplic un masaj cardiac violent, fără să știu de fapt cum ar fi trebuit să procedez. Peste câteva clipe, o mașină a intrat în parking, iar un bărbat a coborât și a venit spre noi. Era Sedgwick. Mă găsea din nou departe de însărcinările mele, în genunchi în fața unui mort, încercând cu stângăcie să-l reanim, să-l aduc printre noi, în ajunul sabatului, ca să poată să termine ceea ce începuse. Încremenit, administratorul a rămas mut, incapabil să ajute, să ia vreo inițiativă. Am urlat la el:

– Știți să faceți asta? Ei? Știți sau nu? A clătinat din cap a negație, așa că am răcnit: Chemați salvarea. Repede! La dracu'!

El și-a scos telefonul, a format un număr, apoi a așteptat nemișcat, inutil, ca cineva să ridice receptorul.

– Am văzut o chestie incredibilă la televizor! Un documentar despre „Epoca întunecată". Știai de asta? Bagă în tine o spaimă de nu-ți mai trece. Cică la începutul începuturilor, cam la trei sau patru sute de mii de ani după Big Bang, nu țin minte precis numerele, e la fel ca la zerourile de la *subprimes*, dar oricum nu contează. În orice caz, după faimoasa explozie care a aruncat totul în aer în univers, cerul s-a răcit și s-a făcut o beznă totală. O beznă neagră, poți să-ți închipui? Zero viață, zero orice. Să-mi bag picioarele, când vezi chestia asta n-o mai faci pe deșteptul. Îți dai seama de ce-am scăpat? Tu ai priceput cum stă treaba cu infinitul? Eu nu. Nu poate să-mi intre în cap. Obligat-forțat, trebuie să fie un sfârșit pe undeva. Pur și simplu n-am ajuns încă acolo. Doar că dacă ajungi la capăt, obligat-forțat te întrebi: „Și ce-i după capăt? Un capăt fără sfârșit?" Și o iei de la început.

Uneori, Patrick se întoarce într-o stare de maximă agitație din campaniile lui televizate. În general, asta se întâmplă când se uită la emisiuni de popularizare a științei, pe care le urmărește cu o atenție neabătută. Supus acestui bombardament cu informații complexe, adesea nu reține decât

șrapnelul. Nu cu mult timp în urmă a văzut un documentar despre meteorologie și mecanica fluidelor, ilustrat evident cu imaginea unui fluture care bate din aripi la Montréal și stârnește un taifun la Taipei.

– E o nebunie, zău așa! Nu-ți mai vine să miști un deget. Știu, e doar un truc ca să-ți arate cum merge sistemul, să-ți explice că toate au legătură unele cu altele, totuși mai bine să nu dai prea tare din aripi, că nu se știe niciodată. Taman asta ar fi trebuit să fac și eu, puștiule, dacă n-aș fi fost un dobitoc. Să studiez. Pe deasupra, îmi place să aflu toate chestiile astea despre lume sau despre vremea proastă. E adevărat că, atunci când te uiți la așa ceva, te simți mai instruit. Bagă de seamă, după un meci pe viață și pe moarte între Les Canadiens de Montréal și Boston Bruins n-ai înaintat nici un pas în viață, dar măcar te-ai distrat pe cinste. Știi la ce mă gândesc? Cum sunt în formă, ai putea încerca să mă tunzi.

Ultima tentativă, din seara primei vizite a lui Patrick în biroul lui Sauvage, se soldase cu un eșec. Ca înaintea unei operații importante, îmi așez instrumentele pe măsuță, iar pacientul ia loc pe taburet. Își scoate plasa de protecție. Foarfeca pătrunde în materie și, din vârful buzelor, taie tot ce trebuie tăiat. Când tensiunea e prea mare, Patrick intră în apnee, și atunci încetez imediat orice activitate.

– Să-mi bag picioarele, faci exact ca maică-mea. Parc-ai fi maică-mea!

Încet, imperceptibil, lamele taie din nou, alunecând peste firul de păr fără să-l agreseze, filând cu blândețe și tocând mărunt fără ca Patrick să-și dea seama. Pe jos, șuvițele s-au adunat ca o plapumă în jurul taburetului. Am sentimentul că realizez o operă măreață, că mă ridic la nivelul experienței unei mame și că îi ofer fiului acesteia un chip nou, îmblânzit.

– Ai reușit, frate. Băga-mi-aș, am făcut-o! Uau! Pentru mine e o chestie la fel de tare ca Epoca întunecată sau faza cu fluturii. M-ai tuns ca lumea, și nici măcar n-am avut nevoie să mă culc pe jos! E prima oară din viața mea. E o tâmpenie, știu, dar îmi dau lacrimile!

Dau să strâng movila de păr de pe jos.

– Nu, nu, nu te atinge de asta, mă ocup eu!

Cu o grijă meticuloasă, Patrick își adună părul și îl vâră într-un mic sac de gunoi pe care-l strânge la gură înainte de a-l pune în cutia lui cu secrete de sub pat.

AVIONUL, TRACTORUL ȘI AȘTEPTAREA

Fiecare escapadă aeriană pe care mi-o îngăduiam cu Winona și Nouk îmi oferea o rezervă de fericire și de curaj ce mă ajuta să suport condițiile de la locul de muncă. Ambianța din imobil devenise tensionată, și o formă de neîncredere generală, indusă de administrator în cursul mandatului său, se propagase la toate etajele. Treptat, locatarii începuseră să se urmărească unii pe alții, veghind scrupulos ca fiecare punct din regulament să fie pus în aplicare, oricât ar fi fost de absurd sau de neproductiv. De la un an la altul, adunările generale deveneau scena unor intervenții certărețe, meschine, a unor acuzații agresive pe niște subiecte cu totul neînsemnate. Trebuia să dau explicații pentru o cheltuială sau alta, pentru alegerea unui furnizor sau factura unui prestator de servicii. Niște oameni care nu puseseră în viața lor piciorul într-un spațiu tehnic îmi puneau întrebări despre necesitățile electrolizorului nostru exprimate în grame de sare pe litru de apă, apoi, după ore de chin în fața calculatorului, comparau rezultatul cu comanda globală de clorură de sodiu pentru tot sezonul cald.

Începutul primului deceniu din secolul XXI a fost un adevărat florilegiu de exerciții de mediocritate, în care fiecare voia să se dovedească maestru. Unul dintre episoadele cele mai spectaculoase, și fără îndoială cel mai ridicol, a fost acela al ambalajelor de bomboane. La un moment dat, în timpul rondului de dimineață, am remarcat hârtii de bomboane răspândite pe culoarul de la etajul al treilea. A doua zi, alte bucățele de celofan le înlocuiseră pe precedentele, fenomen care s-a reprodus cotidian în acea săptămână. Le strângeam fără să mă întreb ce gurmand era de vină. Peste opt zile a avut loc un nou episod, dar de data asta ambalajele erau risipite la toate etajele, ba chiar și în lifturi. Atunci mi-a venit ideea să mă uit pe înregistrările camerelor de supraveghere ca să-l descopăr pe autorul glumei proaste. Imaginile erau stupefiante. Îi înfățișau pe Hugo Massey, un pensionar de șaizeci și șase de ani, și pe vecinul său de palier, Dorian West, cincizeci și opt de ani, comerciant de automobile, mutați de curând în clădire, bântuind ca niște spectre matinale și aruncându-și peste tot hârtiuțele dulci, mai întâi la etajul lor, apoi la toate nivelurile imobilului. Se dedau micului lor delict infantil pe la cinci și jumătate dimineața, după cum o demonstrau înregistrările. Îmi imaginez că la ora aceea sperau să poată

răspândi gunoaiele liniștiți. Ceea ce înseamnă că cei doi bătrâni imbecili se trezeau cu noaptea-n cap ca să-și facă mendrele. În ce scop? Să mă prindă în capcană, să mă pună la încercare, să mă discrediteze, în caz că nu le culegeam mizeria! Nătângii uitaseră de camerele de luat vederi, de sistemul de supraveghere pentru a cărui întreținere plăteau în fiecare lună. M-am dus la supermarketul cel mai apropiat ca să cumpăr două pungi mari de bomboane. Am prins pe fiecare un bilețel, „Mulțumesc pentru filmulețele acestea extraordinare. Portarul", și le-am lăsat cadourile în fața ușii.

Din acea zi, culoarele au redevenit curate și orice urmă a consumului de dulciuri a dispărut de pe fața micului nostru pământ. Când mă vedeau, West și Massey mă salutau cu o jenă palpabilă pe care o lăsam să se topească încet, ca o bomboană delicioasă.

Crăciunul din 2005. Prima oară după mult timp, am părăsit imobilul pentru o săptămână. În acea perioadă a anului, majoritatea rezidenților migrau spre sud, spre plajele din Cuba, Florida sau Mexic. Se duceau acolo ca să se umple cu lumina strălucitoare pe care draperiile grele ale iernii o alungaseră de aici. Read se dusese de sărbători la Boston, la o prietenă care juca un rol nelămurit în viața lui.

Pentru scurtul concediu pe care urma să-l petrecem împreună, Winona închiriase o cabană pe malul lacului Fraser, la nord de parcul național La Mauricie, și împrumutase un Beaver pentru toată săptămâna. Avionul își schimbase flotoarele cu patinele de iarnă, astfel că putea să alunece ca o piatră de curling pe pistele înzăpezite. Când îmi vedeam soția pilotând simțeam cum mă îndrăgosteam și mai mult de ea. Cel mai mult îmi plăceau orele petrecute în aer; îi admiram priceperea, calmul când avionul începea s-o ia razna, arta de a reveni pe traiectorie, de a menține cursul în ciuda vânturilor de forfecare și, în fine, de a ne așeza pe sol, pe Nouk și pe mine, cu toată blândețea pe care i-o permitea vechea mașinărie rustică din 1947. Pe apă și în aer, pe gheață sau în nori, Winona părea înzestrată cu aceleași aptitudini ca prietenul ei colibriul, capabilă să decoleze într-o clipită și să zboare oriîncotro. Inima ei, la fel ca a păsării, știa să se adapteze la împrejurările momentului, accelerând în toiul pasiunii, încetinind pentru a face dreptate rațiunii. Era infinit de ușor să iubești o asemenea femeie, s-o privești trezindu-se, să te culci lângă ea și să simți că acea clipă magică punea capăt Erei întunecate. Soția mea era totodată capa, bagheta, iepurele

și pălăria. Cum era posibil ca aceeași femeie să piloteze un avion, să mă iubească, să salveze o cățelușă, să suporte *L'Excelsior*, să țâșnească din zăpezi și din ape, să creadă în puterea unei păsări în timp ce dădea fiecăruia dorința de a trăi și gustul fericirii? Habar n-aveam.

Zborul spre nord de Crăciunul din 2005 aparține acelor momente de grație pe care le cunoaștem uneori în cursul vieții. În pofida gerului, vizibilitatea era perfectă și, datorită mirajului arctic, aveam impresia că vedeam pământurile îndepărtate din Nunavut. De la o altitudine de trei mii de metri, în această perioadă a anului, după ninsori abundente, Québecul semăna cu o imensă întindere de vată. Nenumăratele lacuri dispăruseră complet sub gheață și sub zăpezi. Pe lângă frumusețea îndrăzneață a tabloului, această uniformitate îngreuna teribil orientarea în spațiu, și mă întrebam prin ce mister izbutea Winona să-și găsească reperele în acel tort enorm cu glazură albă. Echipamentele ei mi se păreau rudimentare, adaptate mai curând pentru zborul fără instrumente de navigație. Însă ea nu părea deloc neliniștită, doar uneori își întorcea capul spre coada avionului așa cum ar fi făcut-o neîndoielnic un colibri înainte de a zbura cu spatele. După două ore și jumătate de călătorie, Beaverul a efectuat un scurt picaj, apoi a descris o traiectorie de coborâre mai lină, s-a plasat în dreptul unei întinderi virgine care nu se deosebea prin nimic de oricare alta și și-a așezat patinele pe sol din prima, lăsând în zăpadă amprenta lungii sale mângâieri. Când avionul s-a oprit am văzut o casă solidă din bușteni, din al cărei horn ieșea fum. Nouk a sărit din carlingă și a început să alerge prin omăt.

Interiorul casei era primitor, cald, s-ar fi zis că locatarii fuseseră plecați doar câteva minute. Pe masa din mijloc, o lumânare parfumată Winter White răspândea un amestec de mirosuri de miere, de măr și de scorțișoară. De astfel de miracole de Crăciun era capabilă Winona. Pe când intram împreună cu Nouk și cu indianca mea magică, n-aș fi fost surprins dacă în clipa aceea o mică haită de lupi, chiar aceia care ne-au învățat cum să vorbim și să ne purtăm în această lume, ar fi împins ușa ca să bem împreună un pahar de bun-venit. Femeia aceea era excepțională, iubea, gândea, analiza, înțelegea lumea dintr-o privire, și cred că în toți anii de viață comună n-am văzut-o niciodată atingându-și pragul de incompetență. În noaptea aceea am ținut-o în brațe până când ne-a doborât somnul, în timp ce Nouk supraveghea focul, ușa, lumânarea și zgomotele stranii pe care le fac

oamenii dedându-se unor excentricități care n-aveau nici un sens din punctul ei de vedere.

Săptămâna aceea a alunecat peste viețile noastre, ne-a netezit oboselile și cearcănele și ne-a ajutat să devenim conștienți de locul de unde veneam și de ceea ce deveniserăm. Winona era mai aproape de pădurile ei decât eram eu de Skagen sau de cheiul Lombard. În fiecare zi, ea își survola istoria și pământurile, pe când eu îmbătrâneam în atmosfera nocivă de la *L'Excelsior*. Totuși, nu regretam nimic din acea viață care, deși nu părea să fie mare lucru, mie îmi era de ajuns.

Când vremea ne-o permitea, Winona ne lua pe mine și pe Nouk să ne plimbăm prin pădure, îmi arăta urme de animale pe care le identifica dintr-o privire, mă învăța să mă orientez în acel labirint de gheață, să ascult vântul sau mesajul îndepărtat al vreunei creaturi. O urmam fără să înțeleg totul, pe când Nouk deschidea calea, atentă la orice indicație pe care i-o putea oferi pe tăcute soția mea. Îmi plăcea lumea aceea taciturnă, vigilentă, în care inteligența își regăsea urmele ancestrale, reflexele și observațiile care o salvaseră într-o eră în care noi nu ne vorbeam încă.

Seara, Winona îmi vorbea despre familia ei, care se dispersase și cu care practic nu se mai vedea. Evoca viața cotidiană a algonquinilor de dinainte ca misionarii să vină să zdrobească regulile și credințele unei lumi foarte vechi și să-i distrugă pe vecie continuitatea. În seara de 24 decembrie, înainte de slujbă, membrii mai multor triburi cântau acum în cor imnuri de Crăciun. *Gloria in excelsis Deo. Minuit chrétien. Stille Nacht, Heilige Nacht*.

Mi-a spus și fabuloasa poveste a unchiului ei Nathorod, însemnând în limba ei natală „micul tunet fiul pământului“. Toată lumea îi zicea Nat. Cum trăia într-o regiune izolată, era însurat și avea trei copii, Nathorod n-a avut altă soluție pentru a-și hrăni familia decât să caute o slujbă acolo unde se oferea de lucru. Întâi miner în Yukon, după aceea recoltase tutun, luase în arendă cincizeci de hectare pe care le cultivase și crescuse animale, dar toate astea erau insuficiente. Atunci se angajase ca șofer la o firmă care asigura transporturi de la Toronto la Vancouver. Drumul trebuia parcurs în patru zile, ceea ce-i lăsa foarte puțin timp pentru odihnă. Când i-a venit vremea să se pensioneze, Nathorod a restituit cheile camionului Mack și s-a întors printre ai săi. Dar simțea că îmbătrânea și știa că timpul lui era cu atât

mai prețios cu cât se apropia de capăt. Și într-o dimineață a știut că sosise ziua.

Glasul Winonei deschidea încetișor, una câte una, portițele acestei povești.

– Unchiul meu i-a adunat pe toți cei din familie și le-a vorbit astfel: „Dintotdeauna am muncit pentru voi. Și e firesc. Dar azi sunt un om bătrân și am hotărât să fac ceva pentru mine, doar pentru mine. Am hotărât să traversez Canada cu vechiul meu tractor, de la Pacific la Atlantic. Opt mii de kilometri cu bătrânul meu John Deere. O să-mi ia atât timp cât o să fie nevoie.“ Apoi, Nathorod a aranjat cu un prieten să-i transporte tractorul la Horse Shoe Bay, lângă Vancouver. Acolo a dat înapoi până când roțile din spate ale vehiculului au ajuns la marginea apei, până când s-au înmuiat în apele Pacificului. După care a demarat înspre est. Timp de patru luni, la zece sau cincisprezece kilometri pe oră, indiferent de vreme, a mers neabătut, ca să vadă, după cum spunea el, „cum arată drumurile și oamenii din țara asta, dar și pentru că înainte să mor voiam să fac ceva ce n-a mai făcut nimeni vreodată“. Pe traseu a avut parte de tot felul de aventuri și ghinioane. Ajuns aproape la celălalt capăt al lumii, la Saint John’s, în Terranova, unchiul meu s-a oprit în momentul în care roțile lui din față au intrat în contact cu Oceanul Atlantic. Și atunci a avut un reflex extraordinar. Cum nu voia ca într-o bună zi cineva să-i pună cuvântul la îndoială, i-a cerut unui martor să ateste scena la care tocmai asistase, să semneze documentul și să-l dateze. Deși aveau o importanță relativă, aceste hârtii erau lucrul cel mai memorabil, cel mai prețios din viața lui. Și vorbea adesea despre faimosul martor, domnul Hautshing, îmi amintesc perfect numele lui. Mulți ani după aceea m-a dus în garajul lui, acolo unde-și ținea bătrânul complice John Deere, a ridicat o prelată de pe un raft și a luat de acolo două bidoane de apă. Pe unul scria cu litere mari „Oceanul Pacific“, iar pe celălalt, „Oceanul Atlantic“. Arătându-mi cele două canistre, mi-a zis: „Eu le-am umplut, la fiecare capăt al țării ăsteia“, și în ochi i-au apărut lacrimi. Iată povestea călătoriei unchiului meu Nat.

Am avut atunci impresia că Winona închidea o mare carte ilustrată, un basm minunat pe care li-l citim copiilor ca să viseze frumos, cu siguranță basmul cel mai plin de farmec, cel mai emoționant, cel mai înălțător din câte am auzit vreodată.

– Știi ce s-a întâmplat în ziua înmormântării lui? Așa cum ceruse înainte să moară, odată ce sicriul a fost coborât în pământ, copiii lui s-au apropiat

de groapă și au golit acolo conținutul celor două bidoane.

Abia dacă auzeam freamătul focului. Din când în când, trosnetul unui lemn de pin îi dădea un supliment de viață. Afară, ninsoarea viscolită anunțată de prognoză începuse. Winona și-a pus hanoracul și cizmele îmblănite și s-a afundat în noapte, înconjurată de aversele albe, ca să verifice că Beaverul era bine ancorat. A părut să măsoare stratul de zăpadă, apoi, fără grabă, de parcă i-ar fi părut rău că nu mai putea să stea afară ca să se bucure de dansul fulgilor, s-a întors spre casă. Nouk a venit să-și vâre botul sub brațul meu, iar Winona m-a sărutat fugar, lăsându-mă între patru ochi cu unchiul Nathorod în fața apelor oceanice care într-o zi s-au despărțit ca să-l lase să treacă.

– Cum simt că nu mai e mult până la proces, aș vrea să știu ce părere ai. Nu crezi c-ar fi mai isteț să mă declar vinovat? Atenție, să nu-ți închipui c-aș fi făcut ceva în povestea asta. Sunt mai nevinovat ca oricând. Dar, cum știu că judecătorii au o minte sucită, mă gândesc că tu ai putea să-mi dai o idee. Nu vreau să zic prin asta că și tu ai mintea sucită, nici vorbă, dar ești deștept, îți calculezi mișcările dinainte, așa că ai putea să-mi dai un sfat bun.

În ce mă privește, sunt convins că Patrick și-a trimis amicul informator *ad patres*, iar acum caută o cale de a se extrage dintr-un dosar urât în care ocupa un loc fruntaș.

– Să te declari vinovat, asta poți să faci și dacă vrei să recunoști o parte, dar nu totul? Hai să-ți explic: în povestea mea, îl știam pe mort, da? Știam că era turnător, da? Recunosc și că i-am tras una, da? Până aici, nici o problemă. Dar după aia, stop. N-am nici o treabă cu ce s-a întâmplat după aia. Când și-a luat un glonț de nouă milimetri în cap, eu eram deja foarte departe. Dacă stau să mă gândesc, s-ar putea zice chiar că eram aproape acasă. La zece minute cu mașina. Atunci cum aș putea fi suspect? Aici intervine faza cu recunoașterea vinovăției doar pentru o bucată a poveștii, aia de la început. Cum se cheamă în justiție o jumătate de recunoaștere a vinovăției?

Patrick mi-a arătat dosarul lui și, după depozițiile pe care le-am citit acolo, cred că „o jumătate de recunoaștere a vinovăției“, formulă inedită într-o sală de judecată, înseamnă să-ți bați taraba de tribunal, ca să folosesc terminologia hortoniană.

– De fapt, în afară de două sau trei prostii, nu cred că au mare lucru împotriva mea. Cu faza asta le-aș oferi o portiță de ieșire, asta-i o expresie pe care o folosește tot timpul avocatul meu. Îmi zice: „Domnu' Horton, întotdeauna trebuie să-i oferiți o portiță de ieșire judecătorului, altfel devine ostil". Ca să ne întoarcem la oile noastre, toată lumea câștigă, eu îmi recunosc prostiile și judecătorul mă condamnă la pedeapsa pe care am executat-o deja. Ne strângem mâinile și la bună vedere! Ce părere ai? După mine, e în regulă. Mai ales când știi că, în afară de pumnul pe care i l-am tras în bot, sunt complet nevinovat.

Patrick e într-una din zilele lui proaste, aceste stări în care tot felul de idei și de gânduri parazite îi colonizează mintea, alterându-i judecata și bunul-simț. În acele momente trebuie să lași aburul să iasă și să aștepți ca presiunea să scadă. Un protocol pe care, fără îndoială, și eu ar fi trebuit să-l respect în acea zi când, la *L'Excelsior*, viața mi s-a dat peste cap, mai ales că ulterior, ajuns în fața judecătorului, nici măcar n-am avut prezența de spirit de a-mi recunoaște „pe jumătate" vinovăția.

Începutul anului 2006 a fost extrem de dificil pentru mine. Așa cum prevăzuse Kieran Read, după câțiva ani de rodaj, *the cost killer* era pe cale să-și dea măsura pe deplin, verificând pe aici, tăind pe dincolo și multiplicând adăugirile inutile în paragrafele regulamentelor interioare care, de la numirea lui ca președinte, semănau cu niște cărți de telefon. Nu mai trăiam într-un imobil, ci într-un fel de principat despotic al cărui prinț hotăra totul. Cel mai surprinzător era faptul că rezidenții se supuneau docili capriciilor micului monarh care mă desemnase pe mine drept ciuca bătăilor, în calitate de dregător mărunt însărcinat cu cheltuirea bijuteriilor coroanei. Sedgwick, adept înverșunat al notelor justificative, îmi reproșa că mereu cumpăram prea multă sare pentru piscină, prea multe produse de întreținere menajeră, că nu urmam cu precizie instrucțiunile constructorului în legătură cu reviziile mașinii de tuns iarba, că fixam termostatul pentru furnizarea apei calde la un nivel prea înalt, în condițiile în care temperatura era edictată de consiliul de administrație, că nu scoteam pubelele destul de devreme, că le aduceam înapoi prea târziu, că nu-mi țineam întotdeauna cățeaua în lesă pe culoar atunci când o scoteam la plimbare. Mi-era atât de rușine când primeam aceste bilete, că le ascundeam de ochii Winonei și nu îndrăzneam să i le menționez lui Read. Cred că Sedgwick „calcula cu

șapteșpe mutări înainte“, cum spunea Patrick, și că strategia lui – să mă împingă la demisie pentru a mă înlocui cu prestatori de servicii – era stabilită de mult timp.

Munca mea de întreținere și de reparații, care fusese multă vreme o sursă de satisfacție, ca aceea pe care o simte un meșteșugar când încheie o lucrare, nu mai reprezenta acum decât o serie de proceduri efectuate orbește, fără nici o perspectivă. Nu mai voiam să fac nici un comentariu, mulțumindu-mă să urmez instrucțiunile care duceau principatul spre un declin inevitabil.

Nu mai răspundeam solicitărilor personale care „ieșeau din cadrul atribuțiilor“ mele. Proprietarii îmi ofereau bani ca să-i ajut cu mici reparații pe care odinioară le făceam gratis. Eram obligat să-i refuz și să-i îndrum spre un specialist. În cea mai mare parte a timpului reacționau foarte prost, atitudinea mea părându-li-se de neînțeles. Din afabilul șambelan din timpul domniei lui Alexandre, am devenit foarte repede portarul acru din mandatul sedgwickian. N-o știam încă, dar numărătoarea inversă începuse pentru mine încă din primele zile ale acelui an.

Toate astea nu însemnau nimic pe lângă tragedia care avea să-mi distrugă pe vecie o parte din suflet și care și astăzi mă doare la fel de mult ca în prima zi. În seara respectivă, în mod bizar, singura persoană la care m-am gândit, singura persoană de care aș fi avut nevoie ca să mă ia în brațe, a fost tatăl meu, Johanes Hansen, pastorul al cărui nume îl port. În seara aceea îmi aduc aminte că i-am adresat explicit o cerere căreia nu i-am dat niciodată glas pe când trăia: „Tati, de data asta ajută-mă“. Nu știu dacă avea ceva de făcut, dar speram la o minune care să ne salveze de la naufragiu spunându-ne că totul se terminase, că nu se petrecuse nimic, că aveam să ne întoarcem cu toții acasă, să cinăm împreună și apoi să stingem amintirile și luminile unei zile proaste.

În ziua de sâmbătă, 12 august 2006, Winona s-a trezit devreme. Nu știu dacă m-a sărutat cum obișnuia s-o facă atunci când pleca înaintea mea. La ora opt trebuia să fie la hidrobază ca să ducă trei pescari, cu tot cu echipament, pe malul lacului Mistassini, aproape de Chibougameau, la două ore și jumătate de zbor la nord de Montréal. Beaverul ei a decolat la ora nouă de pe râul Preriilor, iar avionul s-a îndepărtat având la bord, ca de fiecare dată, niște tipi încântați să se regăsească singuri, între bărbați,

ducându-și în bagaje suplimentul de testosteron și cantitatea de bere și de momeală vie necesară pentru a convinge peștii.

Ziua a trecut, s-a lăsat seara. Când avea semnal, Winona obișnuia să mă sune ca să-mi spună că se pregătea se decoleze, să-mi descrie condițiile meteo și să-mi dea o idee despre ora la care urma să ajungă acasă. Pe la opt, cum n-aveam nici o veste, l-am sunat pe Pradier, directorul companiei Beav'Air, care mi-a spus că aștepta avionul, dar nu avea nici el mai multe informații.

A venit noaptea, aprinzând unul câte unul marile imobile ale unui oraș care se întindea de-a lungul fluviului în ținută de vară. La vest, ultimele scăpărări ale apusului, iar aici, în fața ferestrei mele, jăraticul neliniștii. Nu exista nici un motiv plauzibil și rezonabil pentru care Winona să nu se fi întors deja. Ar fi trebuit să apară pe la cinci după-amiaza. Dacă nu anunțase pe nimeni, însemna că un incident o împiedicase s-o facă. Pe la zece, Pradier m-a sunat să-mi spună că reușise să dea de unul dintre pescari, care i-a confirmat că Winona îi lăsase la prânz și plecase de pe lac spre Montréal la unu și jumătate. A adăugat simplu: „Acum cred că trebuie să cer începerea căutărilor".

Am stat treaz toată noaptea, pe întuneric, așezat pe canapea, strângând telefonul în mână, cu Nouk lipită de mine. Pentru prima oară, practic nu se atinsese de mâncare. În mersul lui inexorabil, compresorul orelor zdrobea toate părticelele de speranță care-mi mai rămâneau în suflet. Când ziua și-a făcut iarăși apariția, am simțit că Winona era moartă, că totul se terminase, că soția mea n-avea să se mai întoarcă niciodată; și că de data asta colibriul își pierduse puterea și aripile. La un moment dat, telefonul avea să sune, iar o voce avea să rostească: „Sunteți domnul Hansen?" După aceea, cuvintele pe care avea să le pronunțe nu mai contau.

Read, care auzise știrile la radio, venise să aștepte împreună cu mine. Fără să spună mare lucru, a făcut o cafea pe care am băut-o în tăcere, cu înghițituri mici.

Un elicopter și un avion militar au patrulat pe culoarul aerian pe care ar fi trebuit să se deplaseze Beaverul. Fără rezultat. Luni, căutările au fost întrerupte de o furtună de vară cu rafale violente. Nu ieșeam din apartament decât ca să scot cățelușa, după care ne întorceam în văgăuna noastră să ne ascundem suferința și spaimele. Nouk nu mai mânca deloc. Ea, de obicei atât de vioaie și de energică, părea să poarte deja un doliu invizibil. Nu se

mai dezlipea de mine, nu ca să-și potolească temerile, ci mai curând ca să mă consoleze. Îmi treceam degetele prin blana ei, o luam în brațe, îi simțeam inima bătând în palma mea. Tot ce puteam să fac era să-mi îngrop fața în blana ei, să-i spun c-o iubeam și să plâng. Știam că Winona murise. Dispăruse atunci când Beaverul se zdrobise de pământ. Trupul ei era prizonierul avionului pe fundul unui lac. Sau carbonizat în explozia carlingii. De fapt, nu voiam să știu cum se întâmplase, deoarece urma inevitabil reconstituirea dramei, și mai ales avalanșa de întrebări despre starea corpului, distrugerile suferite, chinurile cărnii, oasele prefăcute în așchii, dar în primul rând nevăzutele cutii negre ale minții, care niciodată n-aveau să redea cuvintele, gândurile, furia, panica și durerea ultimelor secunde, cele când a început să înțeleagă, chiar înainte de impact, că bărbatul și cățelușa aparțineau deja lumii celeilalte, lumii în care trebuie să cauți alinare povestind tâmpenii despre puterea păsărilor, răbdarea lupilor, bunăvoința zeilor, dresajul iepurilor de biserică și soliditatea avioanelor, deși toată lumea știe că „au reputația de a se comporta înșelător și de a rata amerizarea fără nici un indiciu prealabil. Răsturnarea este în general bruscă și, la altitudine joasă, recuperarea este foarte riscantă, fatală în unele cazuri".

Nu voiam să mă gândesc la toate astea, să găzduiesc această mulțime de întrebări, acest flux de ipoteze inutile, de cuvinte nici pe departe savante, doar nimerite, puse unul lângă altul ca să înșele așteptarea, ca să ridice în grabă o palisadă între mine și vestea care va să vină, și despre care oricine știe că în ultima clipă va doborî printr-o vorbă această structură de apărare improvizată.

Anunțul a venit joi, la începutul după-amiezii. A sunat la ușă. Erau doi membri ai Jandarmeriei regale canadiene.

– Am venit să vă informez despre starea actuală a căutărilor. Epava avionului a fost găsită azi-dimineață în jur de opt și jumătate, aproape de Insula Cedrilor de pe lacul Kempt, la o oră de zbor de Montréal. După toate aparențele, aparatul a încercat o aterizare de urgență, dar n-a reușit. Echipele de salvare sunt pe cale să recupereze corpul soției dumneavoastră. Din păcate, a decedat. Vă vom anunța de îndată ce este adus la Montréal. Suntem dezolați. Mâhniți și dezolați.

Cei doi jandarmi mă priveau. Am încercat să le spun ceva, dar era imposibil. Ceva ieșise din mine, fugind ca vântul și ca gândul, drept înainte,

ceva ce păstram din copilărie, fără îndoială, o parte din mine însumi care nu s-a mai întors niciodată. Prin urmare, m-am uitat la jandarmi, am dat să-mi sprijin mâna dreaptă de unul din ei, am simțit că greutatea lumii mă zdrobea și, cum picioarele nu mă mai susțineau, m-am prăbușit la picioarele lor.

La morgă, cred că oamenii făcuseră tot posibilul ca să pot recunoaște corpul mutilat al Winonei. Nu mi-au arătat decât chipul ei de martiră, nu mi-am ferit privirea, am rămas o clipă lângă ea ca să-mi gravez în minte fiecare părticică din ceea ce-mi lăsase soarta potrivnică, și, când inima mi-a ajuns pe punctul de a exploda, am ieșit.

Read reușise să identifice un membru al familiei îndepărtate a Winonei, iar bărbatul venise la Montréal. Mi se prezentase ca un văr de pe partea tatălui ei. Nu știam nimic unul despre celălalt și nu aveam nimic să ne spunem, cu excepția esențialului.

– Winona Mapachee era fiica celui de-al doilea frate al tatălui meu. Am fost colegi de școală, după care drumurile ni s-au despărțit. Când am aflat de accident, bătrânul meu tată mi-a zis: „Du-te acolo și întreabă-l pe omul acela dacă acceptă să aducem trupul copilei pe pământurile ei, s-o îngropăm aici, acasă“. Asta a zis. Și am venit la dumneavoastră ca să vă adresez această rugăminte.

Nu știu ce-ar fi vrut soția mea, și nimic nu e mai zadarnic decât să vrei să gândești în locul morților. Așa că mi-am lăsat inima să vorbească, iar inima mea a spus:

– Da, puteți s-o duceți acasă, printre ai ei. Dar eu n-o să merg în nord. O să vă las grija de a o conduce acolo, de a o pregăti și de a o îndruma cu tot ceremonialul spre noaptea mormântului său. O să vă las chiar și pasărea ei, care să-i stea alături. Eu păstrez tot restul. Acești unsprezece ani de fericire efervescentă, unsprezece ani devorați de la pământ până la cer grație acestei fiice incredibile a celui de-al doilea frate al tatălui dumneavoastră. Ea a fost persoana lângă care am încercat mereu să mă țin drept, prin zăpadă și prin păduri, pe vreme frumoasă și în toiul furtunii. O urmam peste tot. Avea darul de a scoate la iveală ce avea fiecare mai bun. Vă las trupul acesta pe care l-a zdrobit avionul, dar păstrez tot restul. Fiecare cu moștenirea lui. E groaznic să împarți. Să conduceți cu grijă.

În săptămâna care a urmat găsirii avionului, am rămas izolat în apartamentul meu. Nu m-am ocupat nici măcar o secundă de *L'Excelsior*. Nici un locatar n-a venit la ușa mea. Nimeni n-a venit să mă întrebe ce mai

fac. Ca să mă mai înveselească, Read m-a informat că Sedgwick însuși afișase un nou apendice la regulament referitor la utilizarea șezlongurilor, „care după folosire nu trebuie lăsate niciodată pe porțiunile cu gazon“.

Umiditatea se răspândea peste tot. Fără îndoială, Winona era deja sub pământ. Ideea asta era insuportabilă. Uneori voiam să sar în mașină și să mă duc s-o recuperez de la indieni. Alteori mi-o închipuiam mergând în pace printre ai ei și spiritele strămoșilor ei, povestind, de exemplu, că acolo unde ea putea distinge optzeci de soiuri de zăpadă, omul alb nu vedea decât „acumulări“.

Nouk mergea lipită de piciorul meu. Dacă ar fi putut, ar fi trăit în mine. Ieșeam noaptea să facem lungi plimbări pe străzi și prin parcul Ahuntsic. Când temperatura era sufocantă și aerul era îmbibat de umezeală, așa cum se întâmplă adesea în această perioadă a anului, cățelușa o lua la fugă și se oprea la marginea marelui bazin din parc. Vibrând de nerăbdare, mă privea fix cu ochii ei negri care-mi spuneau limpede: „Pot să mă bag?“ Mă apropiam de ea, îi mângâiam mutrișoara atentă și-i răspundeam: „Du-te!“ Dintr-un salt, Nouk se arunca în apă și o străbătea de la un capăt la celălalt, de parcă, într-un anumit loc din bazin, viața unui înecat ar fi depins de eforturile ei. În aceste clipe fugare, ea și eu simțeam exact același lucru, aveam senzația că regăseam pentru câteva minute puțină bucurie, puțină fericire.

ÎNTOARCEREA LA SKAGEN

La *L'Excelsior*, fiecare oră, fiecare zi de muncă deveniseră o povară. Continuam să urc pe acoperiș, să-mi fac rondul de verificare, să ascult rotoarele și să cântăresc sarea cu migală, ca un bucătar experimentat. Sedgwick se înverșuna să examineze registrul de cheltuieli și să-și răspândească ici și colo notele de lectură. Kieran Read, care ieșise la pensie, petrecea tot mai mult timp serile în compania mea, încercând să mă târască până la un restaurant indian sau un film argentinian. Dar niciodată nu eram mai liniștit ca atunci când o regăseam pe Nouk, care mă întâmpina de fiecare dată ca și când m-aș fi întors dintr-o expediție la capătul pământului.

Uneori mă gândeam la domnul Seligman, întrebându-mă dacă exista pe undeva în oraș o sinagogă unde să te poți perfecționa în practicarea văduviei, ca în cazul golfului sau tenisului, o sinagogă în care rabinul ar respecta filosofia de bază a prietenului meu Horton: „Viața e ca un cal nărăvaș, băiete: dacă te aruncă din șa, taci din gură și urci la loc în clipa următoare".

Contrar tuturor așteptărilor, munca a fost cea care m-a ajutat în 2007 să-mi revin, să-mi recapăt măcar parțial demnitatea, să mă lupt cu delirurile autoritare ale lui Segdwick. În timpul iernii, după o duminică de muncă susținută, la subsol, reușisem să realimentez întregul imobil cu apă caldă. În toiul lunii august, după șaptezeci și două de ore de măsurători și ajustări permanente, salvasem locul de scăldat al celor șaizeci și opt de proprietari și cei 230 000 de litri ai piscinei, pe care cu câteva zile mai devreme firma care se ocupa de întreținerea noului sistem îi sortise canalului. În câteva luni, spre marea dezamăgire a celui care crezuse că scăpase de mine, am redevenit făcătorul de minuni, acest „Edward Mâini-de-foarfecă" ce tundea arbuștii la linie, disciplina țevile și resuscita apele.

Seara, întoarcerea în apartament mă aducea brutal cu picioarele pe pământ, căci în spatele ușii găseam un interior devastat din 12 august 2006. Făceam ceva de mâncare, și Nouk și cu mine, stând alături, împărțeam aceeași cină în strachinile noastre.

Iarna anului 2008 a fost fără îndoială una dintre cele mai înzăpezite din istoria acestei țări. La Québec s-a depus un strat de doi metri și jumătate de zăpadă, și la fel au stat lucrurile și la Montréal. Mi se întâmpla să ies cu

mașina de înlăturat și suflat zăpada de două ori pe zi ca să deblochez calea de acces în *L'Excelsior*. Ca să verific sistemul de ventilație de pe acoperiș, trebuisem să sap adevărate tranșee în nămeți, cărări indispensabile care trebuiau și ele curățate în fiecare dimineață cu lopata. Singura care se bucura de ninsorile fără oprire era Nouk, care în parcul Ahuntsic nu se mai arunca în bazin, ci se rostogolea, uneori dispărând de-a dreptul, în munții de zăpadă imaculată, după care țâșnea și o lua la fugă cât o țineau picioarele.

Și vara acelui an a fost caracterizată de excese, atât termice, cât și din perspectiva umidității. Aveam impresia, mai ales noaptea, că trăiam sub un capac, că fierbeam la foc mic în aburii și umorile noastre. A doua parte a lunii august s-a desfășurat în aceste condiții, așa că Read a hotărât să se exileze la prietena lui din Boston, care avea o casă de vacanță la Rexhame Beach. Uneori mă suna seara, și sunetul vocii lui avea darul să-mi ofere o gură de aer oceanic.

Într-o noapte, neputând să mai rezist, sufocându-mă în micul meu apartament de la parter, mi-am pus șortul de baie și, în timp ce toată lumea dormea, pe la două dimineața, m-am dus la piscina cufundată în întuneric.

Am intrat în apă, apa mea, cea pe care o mențineam în condiții bune și o schimbam de atâția ani, apa mea tratată cu sare, electrolizată, filtrată, cu pH perfect, o apă cu care îmi petrecusem atâtea zile și atâtea nopți, supraveghindu-i echilibrul biologic și temperatura optimă de 84,2 grade Fahrenheit. Am intrat în această apă așa cum aș fi intrat pe domeniul meu. Am simțit-o strângându-se în jurul mijlocului meu, acoperindu-mi apoi umerii și spatele, înconjurându-mi gâtul și acoperindu-mi capul. De douăzeci de ani de când lucram acolo, era prima oară când pătrundeam în acest teritoriu minunat care-mi era totuși interzis. Înotam sub apă, în apnee, profitând de ocazia miraculoasă. Îmi plăcea apa aceea și simțeam că și ei îi plăcea de mine. „Textura" ei, după cum îmi spunea adesea domnul Sibelius, era ușoară, aproape aeriană, de parcă ar fi fost oxigenată de o infinitate de bule microscopice. Din când în când urcam la suprafață ca să respir, apoi coboram la loc spre fundul unde muncisem atât. Pentru prima dată în toți acei ani încălcam regula, și era minunat. N-aș putea spune cât a durat, dar când am ieșit îmi aduc aminte că l-am blestemat pe Sedgwick, care, în meschinăria lui, o privase pe Winona de această plăcere în toți anii în care locuise aici. Ceea ce nu putea ști micul sergent de imobil e că vara, în funcție de itinerarele ei, în timp ce el bântuia ca un cerber în jurul clădirii,

soția mea, cufundată în lumea ei, se îmbăia în cele mai frumoase și mai sălbatice lacuri din țară.

Odată întors în apartament, am luat-o pe Nouk și am dus-o să se răcorească în bazinul destinat spălării picioarelor. Am adormit amândoi, răcoriți, fericiți, ca doi spărgători la capătul unei zile de lucru.

Peste două zile am primit un apel de la Sedgwick:

– Paul, ai întâlnire cu un furnizor mâine-dimineață? Sună-l și anulează. Te rog să te prezinți mâine la ora zece în sala de ședințe. Am solicitat o întrunire excepțională a biroului și a tuturor coproprietarilor pentru a lua o decizie asupra unui articol al regulamentului care te privește. Mâine, ora zece.

Cred că nu lipsea nimeni. Toate etajele. Toate ușile. Celibatarii, cuplurile, vârste și generații amestecate. Sedgwick prezida, flancat de cei doi asesori ai lui, gata să-l urmeze până la capătul lumii.

– Bună ziua. Această reuniune are ca temă un articol de regulament pe care l-a încălcat Paul Hansen, superintendentul nostru. În noaptea de marți spre miercuri, în jurul orei două, în condițiile în care contractul său interzice fără echivoc această posibilitate, domnul Hansen s-a îmbăiat pe ascuns în piscina noastră. Camerele de supraveghere atestă această infracțiune. Și, ca și cum această încălcare a regulamentului n-ar fi fost de ajuns, s-a întors după câteva minute cu cățeaua lui, pe care a lăsat-o să intre în pediluviu.

Ca un fior înghețat, un murmur dezaprobator a străbătut sala. Dezonorarea publică își făcea efectul. În limbajul lui procedural, Sedgwick și-a continuat rechizitoriul:

– Procedând astfel, domnule Hansen, ați comis o greșeală profesională gravă, v-ați rupt unilateral contractul și, mai ales, ați trădat încrederea pe care v-o acordam noi toți. În plus, lăsându-vă câinele să intre în pediluviu, ați ignorat regulile de igienă elementară pe care le-am stabilit și i-ați expus riscului pe toți coproprietarii. Din toate aceste motive, conform contractului pe care l-ați semnat, solicit ca astăzi să fie pronunțată concedierea dumneavoastră, care va intra în vigoare la sfârșitul lunii septembrie. Atunci veți primi ceea ce vi se datorează și veți preda cheile locuinței. Înainte de a supune la vot această propunere, aveți ceva de adăugat, domnule Hansen?

Așa cum se întâmpla uneori în bisericile tatei, mulțimea a scos atunci un murmur despre care nu se putea ști dacă exprima compasiune sau

dezaprobare.

Ce-aș fi putut răspunde sau adăuga după un asemenea rechizitoriu brodat cu firele strălucitoare ale meschinăriei? Peste douăzeci de ani de servicii loiale, de ore de muncă fără număr, o formă de iobăgie la toate etajele, participarea la viața grădinii, bătălia apei, campaniile împotriva iernii, ambalajele de bomboane, îngrijirea bolnavilor, reanimările, ultimele împărtășanii, înmormântările, toate acestea date uitării pentru o baie la miezul nopții.

Din capătul sălii s-a ridicat o voce, aceea a lui Johanes, ca în momentele lui de grație, acea voce care-i scotea pe mineri din puțuri, care se înălța peste exploziile din mină, care striga la urechile cailor de la hipodrom, acea voce care mă însoțise la naștere, în copilărie și în adolescență și care nu mă trădase niciodată, acea voce care se afla acolo ca să ia sabia în mână, s-o înfigă în prostie, ignoranță și răutate, să-l izbească pe cretin, să-l spintece pe imbecil și să mă salveze de la înec.

Mi-ar fi plăcut ca în ziua aceea Kieran Read să se fi întors de la Boston. Fără îndoială că și el ar fi combătut mulțimea ostilă, atacând-o pe flancuri. Dar nu, n-a fost nici o bătălie, nici măcar o tentativă de apărare din partea mea. În unanimitate, cu excepția a patru voturi, mi s-au dat treizeci de zile ca să-mi vâr amintirile, cățelușa și puțina demnitate care-mi mai rămânea într-o camionetă de transport. Am ieșit din sală fără să fi rostit vreun cuvânt. Creierul mi se ferecase, așa aveam impresia, nu mai putea produce nimic inteligibil, în afară de un sentiment cumplit de rușine. În ziua aceea, o frază amară ca fierea mi s-a plimbat permanent prin gură, spunea ce avea de spus, o lua de la capăt, apoi se repeta. Provenea dintr-o carte de istorie de-a tatei, în care un episcop catolic cunoscut pentru aroganța lui, referindu-se la rezistența opusă de preoții de țară, își sfătuia un omolog să-i trateze fără menajamente pe inferiori: „O să vezi, oamenii sunt docili“.

La sfârșitul întrunirii, Sedgwick mi s-a adresat:

– Bineînțeles, Paul, nu e nimic personal în asta, dar există reguli pe care trebuie să le respectăm cu toții. Sunt sigur că înțelegi.

Și a plecat cu suita lui pretoriană ca să oficieze fără îndoială în altă instanță, altundeva, în lumea lui de grăniceri și de grefieri însărcinați să pândească, să consemneze și să sancționeze toate băile făcute de portari în timpul verii.

Pentru că asta mi-e firea, am continuat să-mi îndeplinesc sarcinile în timp ce seara îmi puneam lucrurile în cutii. Nouk, care se întreba ce făceam, amușina cutiile pe rând cu un aer neliniștit.

Într-o după-amiază târzie la fel de umedă ca precedentele, tocmai terminam de tuns o parcelă din grădină când l-am văzut pe Sedgwick apropiindu-se de mine cu pași mari, părând scos din fire. Casca antifonică nu mi-a permis să-i aud de la început vociferările.

– De câte ori trebuie să-ți mai repet, Hansen, ca să înțelegi? Ce-ai în cap? Te dăm afară pentru greșeală gravă, și peste trei zile o iei de la capăt. Ești idiot, ce naiba?

Cu siguranță eram, din moment ce-l suportasem atâta vreme pe individul acela. Și eram încă și mai idiot pentru că nu înțelegeam cu nici un chip ce-i putuse stârni o asemenea furie.

– Uită-te unde ți-e câinele, Hansen! Culcat pe iarbă! Lângă arțari!

Nouk era într-adevăr lângă copaci, culcată la umbră, într-un colț cu verdeață, încercând să se răcorească un pic. Probabil că mă urmase și nu citise interdicțiile din regulament, alineatele care orânduiau viața oamenilor, dar mai ales pe aceea a animalelor lor. În culmea indignării, Sedgwick a spus atunci ceva care a trezit în mine educația pe care mi-o dăduseră lupii. Mi-a zis:

– Scoate dracului afară potaia asta! Nu vreau s-o mai văd pe-aici! E clar? Afară, amândoi, imediat!

Acela a fost momentul în care lupii mi-au arătat calea. M-am năpustit asupra administratorului, m-am izbit în el și l-am făcut să se rostogolească până la marginea bazinului. După aceea știu că l-am lovit tare, mult timp, fără discernământ, cu toată sălbăticia haitei, am simțit sau am auzit cum s-au rupt două oase și m-am înverșunat și mai tare, încheind prin a-l mușca de umăr destul de adânc încât să-i smulg o bucată de carne. Aveam în gură o bucată de Sedgwick și n-avea absolut nici un gust, cu excepția unei senzații oribile de sânge rău. Îl auzeam urlând, îmi cerea ceva ce nu mai puteam să-i dau, milă sau ceva apropiat ce se găsește în manualele de pietate. Mă implora nu știu ce, fără îndoială chema ajutoare, garda, armatele lui, dar nimeni nu venea. L-am târât până la marginea apei și, împreună, ca doi tipi care merg voioși la scăldat, am sărit în piscină. Se zbătea, și părul i se ducea în toate părțile ca un pâlc de alge măturate de curenți. Îl înecam încet privindu-l prin filtrul neclar al apei mele, apa care nu aștepta decât să poată

intra în plămânii lui și să alunge pentru totdeauna orice urmă de aer. La suprafață se ghiceau siluetele care veneau și plecau; de asemenea, am auzit lătrăturile înfundate ale lui Nouk și ale întregii haite de lupi. Timpul nu mai avea realitate, nici consistență, nu păreau să mai existe decât textura apei și filamentele de sânge ieșind din rana pe care i-o provocasem la umăr stăpânului nostru. Se zbătea așa cum o fac animalele care vor încă să trăiască atunci când oamenii se străduiesc să le înece pentru că nu le mai vor. Trecuseră ani de zile de când, fără să-mi dau seama, gesticulam astfel în adâncul acelui imobil patogen care, treptat, îmi luase totul. De data asta, stăpânul și cu mine eram chiar în bazinul care mi-era interzis, luptam cu arme egale, lup contra lup, cu aer în piept doar cât să ne mai agățăm de viață câteva secunde, aceste momente atât de prețioase pe care le așteptăm și de care ne temem în tot cursul existenței noastre, aceste momente ultime atât de dezamăgitoare, care nu se deschid spre nimic altceva în afară de perspectivele înșelătoare ale „teoremei lui Horton", deoarece, după ce se scurge timpul infinit al înecului, nimic, absolut nimic nu reîncepe vreodată.

Deasupra mea, niște corpuri s-au aruncat în apă, m-au prins de brațe, s-au asigurat că puseseră stăpânire pe corpul meu, m-au desprins de Sedgwick și m-au imobilizat pe jos. M-am zbătut ca un animal prins în capcană, care-și urlă durerea și furia deopotrivă, apoi, într-o clipă, s-a lăsat noaptea cea mai neagră cu putință.

Mi-am recăpătat cunoștința a doua zi, într-o cameră de la Urgențe rezervată pacienților aflați în paza jandarmeriei. A venit un doctor să mă examineze, iar ceva mai târziu un anchetator m-a informat de starea de sănătate a lui Sedgwick. Fracturi la ambele brațe, fractură la un deget, mușcătură cu smulgerea pielii la nivelul umărului, contuzii multiple pe torace, răni multiple la față, necesitând douăzeci și unu de puncte de sutură.

– Judecătorul va hotărî, ținând cont de depozițiile martorilor, dacă, pe lângă aceste violențe, veți fi inculpat și pentru tentativă de omor prin înecare. De îndată ce vă refaceți veți fi transferat la penitenciarul Bordeaux.

Eram la mijlocul lui septembrie. Supravegherea unui traumatism cranian și o intervenție chirurgicală în zona lombară m-au ținut la pat, apoi în observație, tot în acest spațiu păzit al spitalului, până la sfârșitul lui octombrie. Înștiințat, Read se întorsese de la Boston imediat după lupta mea cu Sedgwick ca să se ocupe de Nouk, care fusese închisă în apartamentul meu. Mă vizitaseră împreună de mai multe ori.

Pe 4 noiembrie, dimineața, am fost dus în fața judecătorului Lorimier.

– Pentru violențe, lovituri și răni, cred că e inutil să pierdem timpul. În schimb, aș vrea să vă pun câteva întrebări despre desfășurarea activităților dumneavoastră belicoase sub apă, întrucât, lucru destul de rar, încăierarea pe care ați inițiat-o s-a terminat pe fundul unei piscine, și a fost nevoie de nu mai puțin de șase persoane ca să vă desprindă de pe oponentul dumneavoastră. În timpul acestor ultime schimburi de lovituri, în care erați amândoi sub apă, în apnee, aveați cu adevărat intenția să-l înecați pe domnul Sedgwick, sau această ciocnire era doar continuarea, să-i spunem submarină, a precedentei, care s-a desfășurat pe uscat?

I-am replicat că nu-i puteam da un răspuns, că nu-mi aminteam mare lucru, că eram incapabil să-mi estimez intențiile reale deoarece nu reușeam nici măcar să reconstitui faptele.

– Șase persoane. Șase persoane ca să vă ia de pe acest domn Sedgwick. Șase. Și, după cum au relatat, au trebuit să se lupte din greu cu dumneavoastră. Și mușcătura: șase centimetri pe cinci de carne smulsă. Vă dați seama? Văd dosarul dumneavoastră, cazierul dumneavoastră imaculat, un parcurs profesional fără pată, un tată pastor la Thetford Mines, și mai văd și că, pe lângă cetățenia franceză, ați devenit canadian. Ce-a fost în mintea dumneavoastră? N-ați vrut să le dați polițiștilor nici o explicație despre disputa pe care ați avut-o cu angajatorul. Vreți să-mi spuneți ceva mai mult despre asta?

Sunt lucruri pe care e mai bine să le ții pentru tine. Sau să le împărtășești cu nevasta, cu tatăl și cu cățelușa, căci ei cunosc povestea încă de la început, îngropată undeva în nisipurile de la Skagen, și oricum n-ar avea ce să judece.

În ciuda ezitărilor și aproximărilor avocatului meu care plutea pe un nor de Prozac, Lorimier n-a reținut împotriva mea acuzația de tentativă de omor și m-a condamnat la doi ani de închisoare cu executare. Chiar în acea seară, în momentul în care Barack Obama a ridicat mâinile victorios, eu am intrat cu fruntea plecată în celula mea din penitenciarul Bordeaux.

Acum un an, într-o seară, Sauvage m-a chemat în biroul lui. Domnul Read sunase ca să mă înștiințeze de moartea lui Nouk. O boală de ficat fulgerătoare, uitase denumirea medicală.

De data asta nu-mi mai rămânea nimic, nu mai aveam nici familie, nici libertate, nici cățelușă. Am început să plâng în fața acelui bărbat căruia îi

plăceau motocicletele. Totul se petrecuse în afara mea, departe de mine, și mai cu seamă nu fusesem acolo chiar la sfârșit, în momentul acela în care știam că neîndoielnic mă căutase ca să-și vâre botul sub brațul meu.

L-am întrebat pe Sauvage dacă puteam să asist la incinerarea cățelușei mele.

Mi-a răspuns că nu.

L-am întrebat pe Sauvage dacă puteam să-i țin cenușa în celula mea.

Mi-a răspuns că nu.

L-am întrebat pe Sauvage dacă-l putea ruga pe Read s-o pună la păstrare.

El mi-a răspuns:

– Dumneavoastră trebuie să faceți asta.

Înapoi în celula mea, moartea lui Nouk mi-a trezit amintirea tuturor disparițiilor care-mi marcaseră ultimii ani. Iar ideea că-mi lăsasem cățelușa de izbeliște mi-a frânt inima, mi-a eliminat orice pudoare, așa că am izbucnit iarăși în plâns în fața lui Patrick Horton. Întâi intrigat, înclinându-și capul la dreapta, apoi la stânga, s-a apropiat încet de mine, m-a observat cu preocupare și și-a întins stângaci brațele spre mine așa cum ar face o persoană care nu prea știe cum să procedeze ca să potolească un bebeluș care plânge.

– Să-mi bag picioarele, o să fie aiurea! Sper că în locul tău n-o să mi-l aducă pe preotul care-și făcea mendrele cu plozi! Da, da, tipul despre care am vorbit deunăzi, episcopul ăla care lua puști din taberele de vară ale parohiei! Are doișpe metri și o meclă teșită, te-ai prins? Îți dai seama, te-ai ales cu reducerea pedepsei când nici măcar n-ai vrut să stai de vorbă cu evaluatorul! Ceea ce dovedește clar că tipii ăia sunt niște tâmpiți, nu-s buni la nimic. Ești o valoare, prietene, îți zic, o să-mi fie dor de tine. Și ai promis că-mi trimiți vești, să nu uiți. Pe deasupra, dacă ai vreo idee pentru faza cu recunoașterea pe jumătate, ții minte, să-mi vinzi și mie pontul. Acuma mergi pe sârmă, dacă nu, te bagă direct la bulău, știi asta. Îl uiți pe tipul care ți-a scurtat aripile și treci mai departe. Eu știu ce înseamnă asta. Știu care-i primul lucru pe care o să-l faci când o zbughești de aici. Vrei să-ți zic? Nouă tipi din zece, la o oră după ce ies de aici, îi găsești pe strada Sainte-Catherine ori spre Hochelaga, ca să și-o ia la manivelă. Dar tu, singura chestie pe care-o ai în cap în momentul ăsta e să cauți cenușa cățelușei tale. N-am dreptate?

Parcat pe bulevardul Gouin, foarte aproape de râu, nu departe de bază, Kieran Read mă aștepta sprijinit de aripa mașinii sale. Când m-a văzut, a venit spre mine și m-a luat în brațe. Țineam în mână geanta de pânză care conținea tot avutul meu. Apartamentul îmi fusese golit, iar mobilele, răspândite în dreapta și-n stânga de un soi de lichidator.

– O să stați la mine un timp, Paul. Apartamentul e destul de mare, și totul e pregătit pentru șederea dumneavoastră.

Drumul n-a fost prea lung până la *L'Excelsior*. A durat cel mult câteva minute. Luna iulie era la început, și vremea era splendidă. Am avut nevoie de câteva momente înainte de a putea să cobor din mașină, înainte de a-mi aduna curajul ca să traversez parkingul, să urc în lift, să parcurg etajele în liniștea cablurilor, să regăsesc mirosul puternic de pe culoare, să descopăr starea neglijată a grădinii, să observ micile imperfecțiuni ale piscinei.

În doi ani, o mulțime de detalii se schimbaseră. Nu mai eram la mine acasă. Imobilul însuși nu mă recunoscuse.

Cenușa lui Nouk se afla pe un raft de bibliotecă din camera pe care mi-o pregătise Kieran. Nu ocupa prea mult loc. L-am întrebat pe Read dacă asistase la incinerare.

– De la început până la sfârșit. Puteți fi liniștit, e Nouk, și e acolo în întregime.

Când a ieșit din cameră, primul meu gest a fost să iau urna în mâini și să mi-o vâr sub braț.

Seara, Read m-a invitat la un nou restaurant pe care-l descoperise pe bulevardul Van-Horne. Mi-a vorbit despre boala cățelușei mele, mi-a explicat că stătuse cu ea până în ultima clipă, apoi discuția a ajuns la *L'Excelsior*, la creșterea costurilor de întreținere, la războaiele intestine, la carențele înlocuitorului meu și la coborârea spre apus a stelei lui Edward Sedgwick.

– Am o întrebare, Paul, care mi se învârte prin minte de când ați plecat. În meseria mea, după cum știți, m-am confruntat cu o mulțime de situații bizare. Dar e prima oară, vă asigur, când văd un tip capabil să rupă ambele brațe ale adversarului său în același timp, dintr-un singur elan. Cu două fracturi în toată puterea cuvântului! Cum ați reușit numărul ăsta de magie?

Nu-mi pusesem niciodată problema în acești termeni. Și am fost incapabil să-i ofer vreo explicație gazdei mele. În schimb, pe drumul de întoarcere spre *L'Excelsior*, am remarcat că Read era mult mai interesat de ruperea în

definitiv banală a acestor membre decât de faptul că smulsesem cu dinții o bucată zdravănă din umărul lui Edward Sedgwick.

*

Am vorbit despre asta toată ziua următoare și în cea de după. Și în noaptea care a venit după aceea. El era de părere că-mi asumam un risc inutil. Din punctul meu de vedere, era actul fondator al reintegrării mele. Cum nu mai eram superintendent al imobilului, profitând de noul meu statut de invitat, care-mi permitea să fac asta, voiam, desigur, cu acordul lui Kieran, să înot două sau trei lungimi de bazin sub ochii lui Sedgwick, să stau puțin la soare într-un șezlong, apoi să-mi pun halatul și să străbat etajele cu fruntea sus și spiritul în sfârșit curat, lăsând în urmă toate nopțile de furie și de ură care-l împovăraseră.

Era o zi ideală. Un sfârșit de după-amiază fierbinte cu un indice de umiditate amețitor, ora când viespile veneau să se adape și proprietarii veneau să-și alunge gândurile rele în timp ce căutau motive să secrete altele. Ora când în spatele fiecărui costum de baie se ascundea un demon pe culmile puterii. O oră care-mi era interzisă, ca toate celelalte, de altfel. De ce? Uite-așa. Ora când cremele de protecție aveau reflexii de clasă socială, când martiniurile miroseau a sfârșit de partidă, când cei mai bătrâni se agățau de viața lor plutitoare.

Ne-am făcut apariția unul lângă celălalt, prin ușa principală a holului. Era imposibil să nu ne vezi. Două halate de un alb care-ți ardea retina. Read, căruia îi încredințasem tunica mea, s-a dus să se instaleze pe un șezlong.

Am trecut pe lângă bazinul de spălat picioarele și, fără grabă, treaptă cu treaptă, am intrat în apă. Înainte de a dispărea sub suprafața ei am privit lumea perfectă care mă înconjura, șirul de proprietari aliniați la orizontală. Ordonați în funcție de mărime sau de importanță. Erau acolo toți cei care mă dăduseră afară, unși cu ulei și roșii ca niște hălci de carne veche. Din locul de unde-i vedeam păreau minusculi.

Sedgwick era la postul său, în centru, în mijloc, în inima principatului peste care domnea. Consulul avea un chip de ceară și o cicatrice urâtă pe umăr. Și el mi-a părut foarte mic, „într-o cantitate de o importanță nulă“, cum spunea Johanes. Nimeni nu vorbea. Toți ochii erau fixați asupra mea, de parcă aș fi devenit un fel de nord magnetic, de parcă axa lumii s-ar fi deplasat dintr-odată. Am ascultat un moment perfecțiunea acestei tăceri

înainte de a mă îndrepta spre fundul apei. Am înotat în apnee cât mai mult timp posibil, pentru ca fiecare să ajungă la concluzia că văzuse doar spectrul meu, pe care piscina îl făcuse să dispară diluându-l în sărurile ei înainte de a-l expulza prin țeava potrivită de canalizare. Când plămânii mi-au ajuns pe punctul de a exploda, am ieșit din apă ca o balenă care se aprovizionează cu aer, după care am plonjat iarăși în abis. Mă bărbierisem anume ca să simt mângâierea apei pe față. Abia dacă mă atingea. Textura ei se schimbase, dar își îndeplinea menirea, îmi spăla mintea, îi filtra impuritățile. De trei ori, de patru ori am dispărut înainte să reapar. Când a venit momentul ieșirii din scenă m-am uitat cu multă atenție la toți acei actori de mâna a doua care încercau să-și joace cât mai bine rolurile de auxiliari. M-am apropiat de margine, m-am sprijinit de ea și, plutind între două ape, în poziția de invidiat a trăgătorului culcat, l-am privit fix pe Edward Sedgwick. Așa cum examinezi un animal mort. Această sesiune de observare în tăcere a trebuit să-i pară infinit de lungă, dar n-a făcut nici o mișcare, oferindu-mi pur și simplu spectacolul foarte agreabil al orgoliului său frânt, al umărului său martirizat.

În momentul în care am simțit că inima mi se calmase, am ieșit încet din apă, treaptă cu treaptă, și în iarbă, cu urechile ciulite vesel, dând din coadă de bucurie, am văzut-o pe Nouk, cățelușa mea, care mă aștepta.

Când m-am lăsat pe șezlongul de lângă Kieran, l-am auzit spunându-mi:

– A fost teribil de neliniștitor. M-ați dus cu gândul la o orcă jucându-se într-un delfinariu.

Peste câteva clipe, Sedgwick s-a ridicat și a făcut un ocol larg prin spate ca să nu fie nevoit să dea ochii cu noi. Urmărindu-i retragerea fără glorie, Read a spus:

– Știți ceva, Paul? La sfârșitul anului o să candidez împotriva lui.

Ca să mă readaptez complet la viața pe pământ, am mai rămas vreo zece zile la Montréal. M-am dus la Chapters să cumpăr trei cărți, *Harley Davidson, povestea completă*, *Harley Davidson, Sportster* și *Transformați-vă Harley-ul*, volumele unu și doi.

Nu știam câți ani mai avea de stat Patrick la închisoare, dar cu monografiile astea putea să evadeze fără griji chiar sub nasul gardienilor. Și,

de ce nu, putea să-l seducă pe Emmanuel Sauvage. Cât despre mine, voiam să profit de libertate și să plec în Danemarca. Pentru cât timp, nu știu, dar itinerarul mă ducea direct spre cer: Montréal, Geneva, Oslo. Apoi feribotul, șoseaua, Aarhus, Randers, Aalborg și, în vârful peninsulei, Skagen.

Fără îndoială ca să-mi îngăduie să prind puteri înaintea acestei lungi călătorii, Read avusese amabilitatea de a pleca la Boston, lăsându-mi apartamentul. Mă suna în fiecare seară și, temându-se de un eventual incident, mă punea să promit că n-aveam să merg la piscină în lipsa lui. N-aveam nici un motiv să mă întorc acolo. Ceea ce trebuise făcut fusese făcut.

Îmi mai rămânea o singură misiune de îndeplinit. În ajunul plecării am luat un taxi până la insula Notre-Dame, unde se afla imensul cazino din Montréal pe care Johanes nu-l apucase. Discretul „Money Maker" care-i adusese atâtea necazuri înainte să dispară lăsase loc acestei mașinării impunătoare a norocului, acestei uzine a destinului care, șapte zile din șapte, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, recicla variabilele sorții, tăia aripile hazardului.

Am urcat pe scara principală sub o cascadă de lumini. Jucători de-o seară sau de-o veșnicie bântuiau de la o masă la alta, însuflețiți de ambiții nerezonabile, fiecare având încredere în acea licărire care în ei nu se stingea niciodată. Erau convinși că într-o bună zi soarta avea să le fie favorabilă, pentru că așteptaseră asta toată viața și considerau că o meritau. *Muss es sein? Es muss sein.*[11]

Nouk, între Johanes și Winona, mă aștepta în fața unei mese de ruletă. Erau morții cei mai vii din lumea asta. Cei mai fideli, dar și cei mai aventuroși. Înduraseră intestinele lui Horton și măruntaiele închisorii, frigul din celule și lentoarea zilelor. Pe insula aceea, în acea brutărie unde se coceau înfrângeri, mă surprinseseră încă o dată. Știau cu mult înaintea mea că o să vin acolo ca să-l răzbun pe Johanes în felul meu, să-i reglez conturile, să fac tabula rasa, să pun ordine în socoteli.

Am rămas neclintiți toți patru cât cilindrul s-a învârtit pe măsuța lui de lemn, privind cum bila valsa pe alămurile cadranului în timp ce jucătorii bine intenționați își împingeau jetoanele. Sperau să reușească mizând pe un singur număr sau pe câte două, pe câte patru, transversale sau grupuri de șase, perechi și valori peste 19, numere impare și mai mici decât 18, roșii și negre. Hazardul necruțător oferea o gamă largă de variabile și de culori.

Tata le încercase pe toate, amestecate, malaxate până nu mai rămăsese nimic din ele, până când, într-o noapte, o femeie îi luase chipul între mâinile ei, îl sărutase și șoptise: „Fie ca Domnul, dacă vă vede, să vă binecuvânteze".

Mă simțeam bine. Îi priveam pe ai mei. Puteam să le simt inimile bătând, puteam să le inspir răsuflarea. Lângă ei eram în pace. Aveam sentimentul că-mi ocroteau viața, fiecare în felul lui. Voiam ca ei să știe cât de mult îi iubeam.

Când angajatul cazinoului a spus: „*Faites vos jeux*", am pus jetoane în valoare de o sută de dolari pe negru și am ieșit din sală. Pe când mă îndepărtam, am auzit: „*Les jeux sont faits*". La anunțul final, „*Rien ne va plus*", mergeam deja spre malul fluviului, lăsându-l pe crupier să se descurce cu ceea ce urma.

Ieri, cu cenușa cățelușei mele în brațe, m-am prezentat la timp pentru îmbarcare. Escală la aeroportul Cointrin din Geneva. Lungi ore de așteptare pentru a schimba lumea.

Aeroportul Copenhaga Kastrup, apoi vaporul, drumul printre dune care se îngustează până în vârful peninsulei.

Aerul răcoritor, sclipirea zorilor, împărțirea apelor, întâlnirea mărilor. Skagen.

Apoi se luminează de ziuă, ca în tablouri, reliefând delicat oamenii și bărcile, dunele și valurile.

Merg pe strada paralelă cu țărmul. Se numește „Østre Strandvej", „Drumul plajei de est". În depărtare observ marea clădire cu acoperiș roșu a familiei Hansen. În fața ei se întinde Baltica. Vântul îndoaie copacii și suflă nisipul care se adună la poalele caselor.

Inspir aerul marin al acestei noi țări. E tot ceea ce am.

În curând, la capătul acestui drum lung, mă voi duce să-i salut pe ai mei, voi bate la ușă, cineva îmi va deschide, iar eu, așa cum m-a învățat tata, voi spune: „*Jeg er Johanes Hansens søn*".

„Sunt fiul lui Johanes Hansen."

„Trebuie să fie? Trebuie să fie." (în limba germană în original)

MULȚUMIRI

Aș dori să-mi exprim toată recunoștința față de Aurélie, Laurence, Lydie, Virginie și Pierre, dar și față de Jeanne, Nathalie K., Nathalie P., Pauline, Violaine, Anahid, Clément și, bineînțeles, Olivier. După ce m-au primit la Éditions de l'Olivier cu mult timp în urmă, m-au susținut, mi-au oferit sprijinul lor și m-au suportat de atunci într-o manieră extraordinară.